

Efnasamsetning Elliðaánnar 1997-1998

Sigurður Reynir Gíslason, Björn Þór Guðmundsson og
Eydís Salome Eiríksdóttir

RH-19-98

address:

Raunvísindastofnun Háskóla Íslands, Dunhaga 3, 107 Reykjavík

desember 1998

EFNISYFIRLIT

HELSTU NIÐURSTÖÐUR	5
INNGANGUR	8
Tilgangur	8
Fyrri efnarannsóknir straumvatna á vatnasviði Elliðaánnna	8
Fyrri efnarannsóknir straumvatna á Suður- og Vesturlandi	9
Rannsóknin 1997-1998	10
AÐFERÐIR	10
Sýnatökustaðir	11
Rennsli og sýnataka	12
Meðhöndlun sýna	12
Efnagreiningar á rannsóknarstofu að lokinni söfnun	12
NIÐURSTÖÐUR MÆLINGA	13
Sýnataka og efnamælingar	13
Hleðslujafnvægi og hlutfallsleg skekkja í mælingum	15
TÚLKUN	15
Árstíðarbundnar breytingar í efnastyrk	16
Samanburður á efnasamsetningu Elliðaánnna 1969, 1970, 1973-1974 og 1997-1998	18
Efnasamsetning Elliðaáa og vatns í regnvatnslögnum í Efra Breiðholti við sérstakar veðurfarslegar aðstæður	19
Efnabreytingar niður vatnasvið Elliðaánnna	21
Efnasamsetning vatns í farvegi Elliðaánnna við Kjartanslund þegar vatn rennur um virkjunina	22
Frumframleiðni, kísilnám kísilþörunga, kísilgúrmyndun og efni sem takmarka frumframleiðni í Elliðavatni	23

HELSTU NIÐURSTÖÐUR	26
TILLÖGUR UM FREKARI RANNSÓKNIR	30
ÞAKKARORÐ	30
HEIMILDIR	31
TÖFLUR	36
Tafla 1. Aðalefnasamsetning vatnssýna í tímaröð	37
Tafla 2. Snefilefnasamsetning vatnssýna í tímaröð	39
Tafla 3. Árstíðarbundnar breytingar í efnasamsetningu á hverjum sýnatökustað	42
Tafla 4. Næmi efnagreiningaraðferða og hlutfallsleg skekkja milli mælinga	51
Tafla 5. Meðalefnasamsetning Hólmsár og fimm sýnatökustaða úr Elliðaánum	52
Tafla 6. Meðalefnasamsetning Hólmsár , Elliðaáa við Vatnsdaveg (Heyvað) og Rafstöð 1969, 1970, 1973-1974 og 1997-1998	53
Tafla 7. Samanburður á styrk aðalefna og næringarsalta í sýnum sem tekin voru í farvegi Elliðáanna við Kjartanslund og neðan við Rafstöð	54
Tafla 8. Samanburður á styrk snefilefna í sýnum sem tekin voru í farvegi Elliðáanna við Kjartanslund og neðan við Rafstöð	55
Tafla 9. Samanburður á styrk aðalefna og snefilefna í sértækum sýnum sem tekin voru úr neðra regnvatnsræsinu sem rennur frá Efra - Breiðholti og Elliðánum við Vatnsdaveg og ofan Vatnsveitubrúar	56
Tafla 10. Styrkur efna sem eru í þekktum hlutföllum í þörungum gefin fyrir Elliðaár við Vatnsdaveg og reiknaður hlutfallslegur styrkur efna í þörungum	57

MYNDIR	58
1. mynd. Elliðaárnar og sýnatökustaðir	59
2. mynd. Regnvatnsagnir að Elliðaánum og sýnatökustaðir	60
3. mynd. Árstíðarbundnar breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu Hólmsárár	61
4. mynd. Árstíðarbundnar breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu í Elliðaánum við Vatnsendaveg	66
5. mynd. Árstíðarbundnar breytingar á hitastigi og efnasamsetningu í Elliðaánum ofan Vatnsveitubrúar	71
6. mynd. Árstíðarbundnar breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu í Elliðaánum við Kjartanslund	76
7. mynd. Árstíðarbundnar breytingar á hitastigi og efnasamsetningu í Elliðaánum við stöð (rétt ofan Varaaflstöðvar Rafmagnsveitu Reykjavíkur)	81
8. mynd. Árstíðarbundnar breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu í Elliðaánum við ósa	86
9. mynd. Breytingar á hitastigi og efnasamsetningu fimm sértækra sýna úr efra ræsinu sem rennur frá Efra - Breiðholti austur í Elliðaár (2. mynd)	91
10. mynd. Breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu fimm sértækra sýna úr neðra ræsinu sem rennur frá Efra - Breiðholti austur í Elliðaár (2. mynd)	96

HELSTU NIÐURSTÖÐUR

Lokið er við að skilgreina styrk ólífraenna efna í straumvatni á vatnasviði Elliðaánnar frá Hólmsá til ósa frá nóvember 1997 til október 1998. Ennfremur styrk sömu efna í vatni sem rennur í Elliðaármar úr ræsum austan Efra - Breiðholts.

Styrkur uppleystra aðalefna í Elliðaánum var meiri en í Brúará, Tungufljóti, Hvítá, og Ölfusá á Suðurlandi, svipaður og í Soginu en minni en í Þjórsá og Ytri-Rangá. Styrkur uppleystra aðalefna var minni í öllum ofangreindum ám en meðaltal ómengaðra straumvatna, sem renna af meginlöndunum til sjávar. Styrkur Cl og Na í Elliðaánum var meiri en í sunnlensku ánum að undanskilinni Ytri-Rangá en þar hefur Hekla áhrif á efnasamsetningu vatnsins. Hár styrkur Cl og Na í Elliðaánum endurspeglar minni fjarlægð vatnasviðs Elliðaánnar frá sjó en þeirra sunnlensku og áhrif byggðar. Styrkur Si er hins vegar minni í Elliðaánum en sunnlensku ánum að undanskildu Soginu. Hlutfallslega lítill styrkur Si í Elliðaáum og Sogi stafar af kísilnámi kísilþörunga í Þingvallavatni og Elliðavatni.

Efnasamsetning Elliðaánnar breytist með árstíðum. Gildi pH náði hámarki í júní og júlí þegar líf var í blóma í Elliðavatni. Styrkur Si, K og NO₃ var minnstur að sumrinu. Styrkur PO₄ var mælanlegur yfir vetrartímann en hann var svo lítill eftir að voráði í apríl að hann mældist ekki. Styrkur NO₂ og NH₄ mælist einungis í sumum sýnanna og var alltaf lítill. Styrkur SO₄ er minnstur seinni part sumars en Al nær hæstum styrk í júní - júlí þegar pH vatnsins var hvað hæst og tillífun í hámarki. Styrkurinn er það mikill að hann nálgast hættumörk fyrir ferskvatnsseiði en talið er að lífslíkur þeirra minnki um helming ef styrkur áls fer í 300 µg/l (Discoll 1980). Styrkur Ca og Mg er minnstur í maí og júní en þá er styrkur Cu, Mo, Zn og stundum Mn mestur, en styrkur Zn var í lágmarki í júlí. Styrkur Ba, Pb, Ni og Cd var mestur að vetri eða snemma vors og styrkur Ba er minnstur í júní - júlí þegar pH gildi vatnsins var hæst. Þeir þættir sem breyttust lítt eða ekki með árstíðum voru leiðni, Na, Cl, F, Fe, Sr og Cr.

Styrkur flúors, F, hefur lítið sem ekkert breyst í Elliðaánum miðað við árin 1969, 1970, 1973-1974 og 1997-1998. Það er því ekki að sjá að um 30 ára starfsemi álversins í Straumsvík hafi haft áhrif á styrk flúors í Elliðaánum. Styrkur Cl og Na hefur aukist á öllum sýnatökustöðunum í Elliðaánum miðað við 1969, 1970, 1974, og 1997-1998 og aukningin er mest neðst á vatnasviðinu eða um 10 %. Styrkur næringarefnanna Si og NO₃ var mun minni í útfalli Elliðavatns við Vatnsendaveg 1997-1998 en 1973-1974. Styrkur Si var tæplega 70% af því sem hann var áður og 1997-1998 var NO₃ styrkurinn aðeins um 40 % af því sem hann var 1973-1974. Enn fremur var meðalgildi pH 0,4 einingum hærra 1997-1998 en 1973-1974.

Tillífun var því tölувvert meiri í vatninu 1997-1998 en 1973-1974. Hvað svo sem veldur því? Tillífun getur t.d. aukist ef innstreymi fosfórs (P) í Elliðavatn vex. Ef þetta gildir almennt, þ.e. að tillífun hafi farið vaxandi með árunum er líklegt að hár styrkur Al í júní og júlí þegar tillífun er í hámarki sé nýtilkominn. Þetta stafar af því að því hærra sem pH gildið fer upp vegna tillífun þörunga, því hærri verður styrkur Al. Styrkur SO_4 1997-1998 hefur minnkað rúmlega 50% miðað við 1973-1974. Þetta er svipuð minnkun og mælst hefur fyrir önnur straumvötn á Suðvesturlandi og skýrist líklega af minnkandi losun brennisteins frá iðnaði í N-Ameríku og Evrópu (Sigurður Reynir Gíslason ofl. 1997a, 1998).

Til þess að kanna hámarksengun frá tveimur ræsum austan Efra - Breiðholts voru sýni tekin úr ræsunum og af völdum stöðum úr Elliðánum við sérstakar veðurfarslegar aðstæður 6. til 13. mars 1998 og föstudaginn langa 10. apríl 1998. Heildarmagn uppleystra aðalefna í ræsunum var rúmlega 250 mg/l í köldu og sólríku veðri þann 6. mars, það var mest í upphafi hláku 833 - 4100 mg/l og minnkaði svo þegar leið á hlákuna niður í 76-116 mg/l. Á sama tíma var heildarmagn uppleystra aðalefna í Elliðánum 65 - 82 mg/l. Styrkur flestra aðalefna í ræsunum var mestur fyrst eftir að rigndi á snjóinn, þó voru nokkur efni í mestum styrk í kalda og bjarta veðrinu þann 6. mars. Þetta eru efnin Si, uppleyst kolefni („ CO_2 ”), F, NO_3 og PO_4 . Það má leiða líkur að því að framburður flestra efna hafi verið í hámarki nokkru áður en hámarksrennsli var náð en það mældist langmest, 15 l/sek í neðra ræsinu þann 12. mars á öðrum degi rigningar.

Styrkur snefilefna í neðra ræsinu var mestur fyrir flest efni 11. mars í upphafi hláku. Styrkur As (arsens) og Zn var áberandi mikill, eða 1,1 mg/l og 0,2 mg/l. Styrkur As var það mikill í upphafi hlákunnar að þrátt fyrir að rennslið hafi verið lítið, 0,4 l/sek, var framburður þess mestur þá eða um 0,4 mg/sek, sem jafngildir 1,6 gramma framburði á klukkustund. Í báðum ræsunum var styrkur Al, heildarmagns fosfórs, P, og Mo mestur í kalda og bjarta veðrinu 6. mars, en styrkur Fe og Cu var mestur þegar rigndi á auða jörð eftir langvarandi þurrviðri 10. apríl. Þann 11. mars, var sýni tekið ofan Vatnsveitubrúar um 50 mínútum eftir að sýnið var tekið úr neðra ræsinu þegar styrkur As mældist í hámarki. Þá og þar var styrkur As vart mælanlegur ánni eða minni en 10 ng/l. En einföld þynning á vatninu sem rann úr neðra ræsinu miðað við rennslið á þeim tíma (Tafla 9) hefði átt að gefa 100 til 300 ng/l styrks As. Af styrk snefilefnanna var það einungis styrkur Ba og Zn sem var í hámarki í ánni þegar framburður snefilefna úr ræsunum var í hámarki 12. mars.

Gleggstu merki um áhrif rennslis úr ræsunum á efnasamsetningu Elliðaánnna voru í styrk Na, Cl og Zn.

Með því að bera saman meðaltölin fyrir sýnin sem tekin voru við Vatnsendaveg, Vatnsveitubrú, Rafstöð og ósa er hægt að fá glöggja mynd af breytingum niður vatnasvið Elliðaánnna. Hitastig breyttist nokkuð efst í ánum, en varmaskipti voru að meðaltali vart mælanleg neðst í þeim milli Rafstöðvar og óss. Gildi pH breyttist hins vegar lítið efst í ánum en allnokkuð neðar í þeim, og þar var styrkur kolefnis meiri en efst. Almennt má segja að styrkur aðalefna hafi aukist aðeins niður eftir ánum, og var stígandinn misglöggur. Aukningin var hvað gleggst fyrir NO_3 , Mg og SO_4 , og hún var mest fyrir NO_3 , um 17%, en fyrir flest efni var hún um 3% sem er nærrí skekkjunni milli einstakra mælinga. Styrkur snefilefna og þungmálma breytist misjafnlega niður vatnasviðið. Styrkur Mn, Sr, Co, Ni, og Zn óx niður eftir vatnasviðinu, en Sr var eina efnið sem hefur samfelldan stíganda í styrk og var styrkaukning þess um 15 %. Styrkur Al, Fe, Ba, Hg og Mo breyttist ekki niður árnar en styrkur Cd, Cr, Cu, og Pb minnkaði hins vegar. Þetta var ekki glöggt nema fyrir Cr þar sem minnkunin var um 14 %.

Það á eftir að túlka efnasamsetningu Elliðaánnna hvað varðar eituráhrif snefilefna. Sum efni hafa alltaf slæm áhrif á vöxt lífvera t. d. sumar svokallaðar B-katjónir málma eins og Cd^{2+} , Hg^{2+} , Pb^{2+} og Tl^{3+} . Önnur snefilefni geta ýmist örvað vökt lífvera en ef þau eru í of miklum styrk geta þau verið lífshættuleg, t.d. Cu^{2+} og Zn^{2+} . Styrkur snefilefna sem alltaf hefur neikvæð áhrif á vöxt lífvera, Cd^{2+} , Hg^{2+} og Pb^{2+} eykst ekki niður vatnasvið Elliðaánnna frá Vatnsendavegi til ósa (1. og 2. mynd, Tafla 5) og styrkur þeirra er mestur í Hólmsá.

Vatnið sem sytraði í árfarvegi Elliðaánnna við Kjartanslund þegar virkjunin var í gangi frá október 1997 til og með apríl 1998 var mjög háð umhverfisaðstæðum og var þá efnastyrkur vatnsins breytilegri en á öðrum stöðum í Elliðaánum. Heildarstyrkur uppleystra efna var að meðaltali 113 mg/l í hálfþurrum árfarveginum en á sama tíma var hann 80 mg/l í vatnin sem fór um virkjunina. Nítrat (NO_3) breytist mest þeirra efna sem rannsokuð voru og mælsist styrkur þess hæstur 349 $\mu\text{g/l}$ þann 13. janúar 1998. Efnin eftir minnkandi styrkbreytingu eru; NO_3 , Sr, Cu, Mg, Co, SO_4 , Ba, K, Cl, Mn, Ca, Na, Zn, basavirkni, reiknað CO_2 , Ni, Mo, Pb, Cd. Mismunurinn á styrk Si, F, og Fe var óverulegur, en styrkur Al, Cr, og PO_4 var minni í sitrinu við Kjartanslund en í vatninu sem fór um virkjunina.

Kísilþörungar í Elliðavatni binda árlega um 255 tonn af SiO_2 . Þetta samsvarar um 402 tonna setmyndun á ári og tillífun kísilþörunganna sem nemur 35 grömmum af kolefni á fermetra á ári. Frumframleiðni kísilþörunga á flatarmálseiningu er um sex sinnum meiri í Mývatni en Elliðavatni. Innrennsli fosfórs í Elliðavatn með Hólmsá og Suðurá var einungis um

fjórðungur fosfórsins sem þurfti til þess að standa undir kísilnámi kísilþörunga. Það sem á vantar losnar við niðurbrot lífrænna efna í vatninu og á botni þess og það kemur e.t.v. með áður óþekktu innstreymi. Enn fremur verður töluvert magn, umfram þann styrk sem mælist í Hólmsá, að koma til fyrir NO_3 og e.t.v. Zn til þess að standa undir kísilnámi kísilþörunga. Líklegt að nitursambönd og Zn losni við niðurbrot lífræns efnis í vatninu og á botni Elliðavatns og komi í veg fyrir að Zn takmarki vöxt þörunganna. Blágrænþörungar geta einnig bundið N_2 úr andrúmslofti svo ólíklegt er að NO_3 sé takmarkandi fyrir vöxt þörunga.

INNGANGUR

Tilgangur

Tilgangur rannsóknarinnar sem unnin var á vegum Raunvísindastofnunar Háskólags fyrir Borgarverkfraðing og Rafmagnsveitu Reykjavíkur er eftirfarandi:

- Skilgreina efnasamsetningu straumvatns á vatnasviði Elliðaánnna hvað varðar ólífræn efni, þ.e. aðalefni, næringarsölt, snefilefni og þungmálma.
- Athuga hvort efnasamsetning Elliðaánnna breytist niður eftir vatnasviðinu. Sýni voru tekin á sex stöðum frá upptökum til ósa.
- Rannsaka árstíðabundnar breytingar í efnasamsetningu með mánaðarlegum sýnum á sýnatökustöðunum sex í eitt ár.
- Rannsaka hverning Elliðaárnar bregðast við mengun. Mengun sem hugsanlega berst með regnvatnsræsum í árnar eftir langvarandi frosta og þurrkakafla. Þetta var gert með sérstakri sýnatöku úr tveimur ræsum austan Efra - Breiðholts og af völdum stöðum úr Elliðaánum 6. til 13. mars 1998 og föstudaginn langa 10. apríl 1998 þegar búast mátti við hámarksmengun.
- Kanna hvort efnasamsetning ánnar hefur breyst miðað við fyrri efnarannsóknir sem fram fóru árin 1969, 1970, 1973 og 1974. Álverksmiðjan í Straumsvík tók til starfa 1. júlí 1969, neðra Breiðholt og Árbæjarhverfi byggðust frá 1968 (2.mynd), byggðin í Efra - Breiðholti reis á sjöunda áratugnum, töluverð breyting hefur orðið á hesthúsabyggðinni, byggð hefur aukist í Vatnsenda og á vatnasviði Hólmsár í landi Kópavogs.
- Rannsóknin hófst 3. nóvember 1997, sýnatöku lauk 19. október 1998.

Fyrri efnarannsóknir straumvatna á vatnasviði Elliðaánnna

Á árinu 1969 frá 28. apríl til 9. desember voru sýni tekin 8 sinnum til efnagreininga frá 13 stöðum á vatnasviði Elliðaánnna og síðar fimm sinnum af 15 stöðum frá 15. maí 1970 til 13. janúar 1971. Sýnin voru tekin allt frá upptökum til ósa Elliðaánnna. (Halldór Ármannsson

1970, 1971). Síðar voru sýni tekin mánaðarlega úr Elliðaánum við sírita vatnamælinga (Heyvað) í útfalli Elliðavatns frá 2. júlí 1973 til 17. desember 1974 (Sigurjón Rist 1986). Þessi sýni voru síuð að lokinni söfnun. Uppleyst aðalefni, pH, leiðni, næringarsölt, súrefniseyðing vegna rotnunar lífrænna efna og gerlar voru mæld í flestum þessara sýna. Auk þess var uppleyst súrefni mælt 2. júní 1969.

Efnasamsetning vatnsins í Hólmsá og Bugðu (1. mynd) var svipuð og efnasamsetning lindanna í Lækjarbotnum nema hvað styrkur Na, Ca, HCO₃ hafði aukist í straumvatninu, en styrkur næringarsaltsins nítrats (HNO₃) var minni í straumvatninu á sumrin en styrkur þess í Lækjarbotnum. Styrkur uppleystra efna er nokkuð hár í Suðurá, þá var styrkur natriums hærri í Suðurá en Hólmsá og Bugðu. Hitastig og styrkur efna í lindarvatni sem renna frá Jaðri var stöðugur og nokkuð hár nema hvað styrkur Ca, Mg og K er minni en í Suðurá. Styrkur næringarsaltsins nítrats var mikill yfir sumartímann í Lækjarbotnum, Suðurá og lindarvatninu sem rann frá Jaðri en hann lækkaði yfir sumartímann þegar tillífun var í hámarki í Hólmsá, Bugðu og á öllu sýnatökustöðum fyrir neðan Elliðavatn. Sveiflur í hitastigi vatnsins voru meiri neðan Elliðavatns en í aðrennsli þess. Efnasamsetning vatnsins neðan Elliðavatns mátti skýra sem blöndu af vatni Hólmsár og Suðurár. Þó var styrkur kísils og kalsíums neðan Elliðavatns töluvert minni en í Hólmsá og Suðurá og taldi Halldór minni kísilstyrk stafa af námi kísilþörunga í vatninu (Halldór Ármansson 1970, 1971). Gildi pH lækkaði við að renna frá Elliðavatni og til ósa og styrkur natriums og magníums var mestur niður við ósa (Halldór Ármansson 1970, 1971). Þann 2. júní 1969 reyndist allt rannsakað vatn á vatnasviði Elliðáanna vera yfирmettað af súrefni miðað við andrúmsloft, þó minnst í lindavatninu. Rotnun lífrænna efna þ.e. súrefniseyðing eins og hún mælist með svokallaðri premanganattölum (KMnO₄) var mest á sumrin en var samt sem áður óveruleg (Halldór Ármansson 1970, 1971). Vatnshiti var einungis mældur fjórum sinnum árið 1969.

Fyrri efnarannsóknir straumvatna á Suður- og Vesturlandi

Viðamikil rannsókn var gerð á straumvötnum á Suður- og Vesturlandi á árunum 1970 til 1974 (Halldór Ármansson o.fl. 1973, Sigurjón Rist 1974, 1986). Í rannsókninni, sem fór fram á Suðurlandi 1972 og 1973 (Halldór Ármansson o.fl. 1973, Sigurjón Rist 1974), voru sýni til efnarannsókna tekin mánaðarlega og rennsli og aurburður mældur samtímis sýnatöku. Uppleyst aðalefni, pH, leiðni, næringarsölt og gerlar voru mæld í öllum sýnunum. Þessi gagnagrunnur ásamt fjölda annarra gagna m.a. um efnasamsetningu úrkomu og berggrunns var túlkaður af Sigurði R. Gíslasoni o.fl. (1996). Nokkur gögn eru til um snefilefni í íslenskum vötnum og straumvötnum (Jón Ólafsson 1992, Sigurður R. Gíslason o.fl. 1992, Stefán Arnórsson og Auður Andréasdóttir 1995, Ingibjörg E. Björnsdóttir 1996, Sigurður R. Gíslason

o.fl. 1996, Louvat 1997, Sigurður R. Gíslason o.fl. 1997a, Sigurður R. Gíslason o.fl. 1998). Samsætur ýmissa efna í straumvatni á Suðurlandi hafa verið mældar af Braga Árnasyni (1976), Torsander (1986), Sigurði R. Gíslasyni o.fl. (1992), og Stefáni Arnórssyni o.fl. (1993). Áhrifa eldgosa á efnasamsetningu úrkomu, árvatns og grunnvatns hefur verið lýst af Guðmundi Kjartansyni (1957), Níelsi Óskarssyni (1980), Sigurði R. Gíslasyni o.fl. (1992), Kristínu Völu Ragnarsdóttur o. fl. (1994) og Sigurði R. Gíslasyni o.fl. (1997b). Í fjölda rannsókna hefur efnasamsetningu úrkomu, straumvatns og grunnvatns á vatnasviði áanna á Suðurlandi verið lýst og hún túlkuð og borin saman við meðalefnasamsetningu ómengadra straumvatna á meginlöndunum (Ario 1985, Sigurður R. Gíslason 1989, 1990, 1993; Sigurður R. Gíslason og Stefán Arnórsson 1988, 1990, 1993, Meybeck 1979, 1982, Martin og Meybeck, 1979, Martin og Withfield, 1983). Geysilega viðamikil gögn eru til um aurburð í íslenskum straumvötnum og um heildarmagn uppleystra efna í ánum (Svanur Pálsson og Guðmundur H. Vigfússon 1996).

Rannsóknin 1997-1998

Raunvísindastofnun sá um sýnatöku, meðhöndlun sýna fyrir geymslu, og mælingar sem þurfti að gera strax eftir sýnatöku. Þetta voru mælingar á pH, basavirkni og leiðni. Síðar var Cl, F, K og næringarsölt mæld á Raunvísindastofnun en önnur efni, aðalefni og snefilefn voru greind í Luleå í Svíþjóð af SGAB rannsóknarstofnuninni. Þessi rannsókn svipar til rannsóknarinnar sem gerð var á árunum 1972-1974 á Suður- og Vesturlandi (Halldór Ármannsson o.fl. 1973, Sigurjón Rist 1974, 1986). Ekki eru taldir gerlar í sýnum í núverandi rannsókn, en nú bætast við greiningar á fjölda snefilefnum sem ekki voru mæld 1972-1973.

Eftirfarandi þættir eru mældir í núverandi rannsókn: Rennsli í ræsum og við Kjartanslund í farvegi Elliðaánnar þegar virkjunin var í rekstri, hitastig vatns og lofts þegar sýni var tekið, pH, leiðni, basavirkni („alkalinity”), og uppleystu efnin; Na, K, Ca, Mg, Si, Cl, F, SO₄, NO₃, NO₂, NH₄, PO₄, Al, As, Ba, Cd, Co, Cr, Cu, Fe, Hg, Mn, Mo, Ni, P, Pb, og Zn. Ennfremur var styrkur snefilefnanna V, Be, Li, U, Sn og Sb mældur í nokkrum sýnum. Vatnamælingar Orkustofnunar mældu rennsli í Hólmsá og Elliðaáum við Vatnsendaveg.

AÐFERÐIR

Hér verður sýnatökustöðum, aðferðum við sýnatöku og efnagreiningar lýst ýtarlega. Þetta er gert til þess að auðvelda mat á gæðum niðurstaðna og samanburð við fyrri rannsóknir. Í þessari skýrslu er talað um Elliðaár alveg upp að útfalli þeirra úr Elliðavatni til þess að einfalda lýsingar, en gömlum réttum nöfnum eins og Árbæjarkvísl, Bugðu og Dimmu sleppt.

Sýnatökustaðir (1. og 2 mynd)

- *Við vatnshæðarmæli í Hólmsá.* Sýni voru tekin þar sem rennsli er mest í ánni, 100 - 200 m neðan við vatnshæðarmæli Vatnamælinga Orkustofnunar, þessi sýnatökustaður er aðeins ofar en stöð 2 í efnarannsókn Elliðaánnna 1969-1971 (Halldór Ármansson 1970, 1971). Þessi sýnatökustaður gefur upplýsingar um efnasamsetningu vatnsins áður en það rennur í Elliðavatn.
- *Elliðaár við Vatnsendaveg.* Sýni voru tekin þar sem rennsli er mest í ánni við brú á Vatnsendavegi við Norðlingavað/Heyvað. Þessi sýnatökustaður er sá sami og stöð 1 í botndýrarannsókn Elliðaánnna (Jón S. Ólafsson & Gísli Már Gíslason, 1997) og efnarannsókn sem gerð var 1973 og 1974 (Sigurjón Rist 1986) en nokkru ofar en stöð 6 í efnarannsókn Elliðaánnna 1969-1971 (Halldór Ármansson 1970, 1971). Þessi sýnatökustaður gefur upplýsingar um efnasamsetningu vatnsins strax eftir að það kemur úr Elliðavatni.
- *Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar.* Sýni voru tekin úr flúðunum um 100 m ofan brúar austur af göngustíg, sem liggar upp ásinn. Á þessum stað má búast við að mengun sem berst um regnvatnsrásirnar úr Efra - Breiðholti sé sæmilega blönduð árvatninu. Með samanburði á efnasamsetningu staumvatnsins á þessum sýnatökustað við sýni sem tekin voru við Vatnsendaveg má fara nærrí um áhrif regnvatnsrásanna úr Efra - Breiðholti á vatnið í Elliðaánum.
- *Elliðaár við Kjartanslund.* Sýni voru tekin rétt ofan göngubrúar. Rennslið var oftast nær mjög takmarkað þegar virkjúnin var í gangi en sýnin voru tekin þar sem rennslið var mest í farveginum. Þessi sýnatökustaður er sá sami og stöð 3 í botndýrarannsókn Elliðaánnna (Jón S. Ólafsson & Gísli Már Gíslason, 1997) en nokkru neðar en stöð 7 í efnarannsókn Elliðaánnna 1969-1971 (Halldór Ármansson 1970, 1971).
- *Elliðaár við stöð.* Vestan Varaflstöðvar Rafmagnsveitu Reykjavíkur um 5 m ofan afrennslis úr ræsi. Þessi sýnatökustaður er á svipuðum slóðum og stöð 7 í botndýrarannsókn Elliðaánnna (Jón S. Ólafsson & Gísli Már Gíslason, 1997). Með samanburði á efnasamsetningu vatns sem tekið var á þessum stað og við Kjartanslund má ráða í þær efnafræðilegu breytingar sem verða við tæmingu farvegs Elliðaánnna vegna reksturs virkjunarinnar.
- *Elliðaár við ósa.* Sýni voru tekin í flúðunum neðst í ánni ofan við "Eldhús" áður en gætir flóðs og fjöru. Þetta er nokkru neðar en stöð 8 í efnarannsókn Elliðaánnna 1969-1971 (Halldór Ármansson 1970, 1971). Á þessum stað má leggja mat á heildaráhrif mengunar á vatnasviði Elliðaánnna, og með samanburði við sýnin sem tekin voru ofan við Varaflstöðina, má fara nærrí um mengun sem kemur frá ræsunum á þessum kafla farvegarins, t.d. úr jarðvegi sem var undir olíutönkunum sem stóðu norðan

Varaaflstöðvarinnar, seiðaeldisstöðinni, og bílaumferð sem fer um brýrnar.

Rennsli og sýnataka

Sýni til efnarannsókna voru tekin úr meginál ánya beint í nýja 5 lítra pólýethelýn brúsa. Brúsarnir voru þvegnir vandlega með árvatninu og hverjum sýnatökustað eignaður ákveðinn brúsi. Auk þessa var vatni sem ætlað var til mælinga á reikulum efnum; pH, leiðni og basavirkni sett í dökka 275 millilítra glerflösku og dökka 60 millilítra glerflösku. Flöskur voru þvegnar þrisvar sinnum með árvatni. Hitastig lofts og árvatns var mælt með „thermistor“ hitamæli. Rennsli var mælt með því að taka tímann sem það tók straumvatnið að fylla ílát af þekktri stærð eða með því að mæla þversnið og straumhraða.

Meðhöndlun sýna

Sýnin voru meðhöndluð strax að lokinni söfnun. Vatnið var síað í gegnum sellulósa asetat síu með 0,2 µm porustærð. Þvermál síu var 142 mm, síuhaldarinn var úr tefloni og sýninu var þríyst í gegnum síuna með peristaltik dælu. Slöngur voru úr sílikoni. Síur, síuhaldari og slöngur voru þvegnar með því að dæla a.m.k. einum lítra af árvatni í gegnum síubúnaðinn og lofti var hleypt af síuhaldara með þar til gerðum loftventli. Þá var vatn síað í eina 190 ml pólýethelýn flösku til mælinga á styrk anjóna og 100 ml pólýethelýn flösku til aðalefna- og snefilefnagreininga. Í þessa flösku var bætt einum millilítra af fullsterkri hreinsaðri saltpéturssýru. Loks var safnað á fjórar 30 ml „high density“ pólýethelýn flöskur til næringarsaltagreininga. Sýnin í þessum flöskum voru fryst að lokinni síun. Allar flöskurnar voru vandlega skolaðar með síuðu árvatni áður en þær voru fylltar og sýran sett út í snefilefnafloeskuna eftir að búið var að sía allt sýnið. Flöskurnar (100 ml) sem notaðar voru fyrir sýrða sýnið voru sýruþvegnar í Luleå, af rannsóknaraðilanum SGAB sem annaðist aðalefna- og snefilefnagreiningar.

Efnagreiningar á rannsóknarstofu að lokinni söfnun

Efnagreiningar voru gerðar á Raunvísindastofnun og SGAB í Luleå í Svíþjóð og eru niðurstöðurnar sýndar í Töflu 1, og næmi og samkvæmni mælinga í Töflu 4. Basavirkni („alkalinity“), leiðni og pH var mælt við stofuhita með leiðnimæli, rafskauti og titrator á Raunvísindastofnun nokkrum klukkustundum eftir söfnun. Aðalefnin Si, Ca, Mg, K, Na, S og snefilefnin Al, As, Ba, Cd, Co, Cr, Cu, Fe, Mn, Mo, Ni, P, Pb, Zn voru ýmist greind með ICP-ASP (Inductively Coupled Plasma Atomic Spectrometer) eða HR-ICP-MS (high-resolution Inductively Coupled Plasma Mass Spectrometer) tæki SGAB og kvikasilfur (Hg) var mælt með ljómunarmælingu (Atomic Fluorens). Kalí (K) í sýnunum frá 1998 var einnig greint með ljósgleypnmæli (AA) Orkustofnunar þar sem styrkur kalís var oft minni en næmi

ICP tækjanna. Næringarsöltin NO_3 , NO_2 , NH_4 og PO_4 voru greind með sjálfvirkum litrófsmæli Raunvíssindastofnunar („autoanalyzer“). Sýni til næringarsalttagreininga voru tekin úr frysti og látin standa við stofuhita nóttna fyrir efnagreiningu þannig að þau bráðnuðu að fullu. Flúor og klór var mælt með sérhæfðum rafskautum Raunvíssindastofnunar.

NIÐURSTÖÐUR MÆLINGA

Hér verður gerð nákvæm grein fyrir niðurstöðum mælinga og lagt mat á gæði þeirra.

Sýnataka og efnamælingar

Niðurstöður sýnatöku og mælinga eru sýndar í tímaröð í Töflu 1 fyrir aðalefni og næringarsölt og í Töflu 2 fyrir snefilefni og þungmálma. Í Töflu 3 eru niðurstöður allra mælinga fyrir hvern sýnatökustað sýndar og meðaltal reiknað. Í meðaltalinu voru sértæk sýni ekki tekin með til þess að samanburður milli einstakra sýnatökustaða væri sem gleggstur. Sértæk sýni voru ekki tekin á öllum sýnatökustöðum en þau eru skáletruð í Töflum 1 til 3. Enn fremur er gefið meðaltal efnastyrks straumvatns á Suðurlandi 1972-1973 þar sem við á (Halldór Ármannsson 1970, 1971, Sigurjón Rist 1986, Sigurður R. Gíslason o.fl. 1996) og heimsmeðaltal (Meybeck 1979, 1982, Martin og Meybeck, 1979, Martin og Withfield, 1983). Meðaltal efnastyrks í Ellíðaánum við Vatnsendaveg (Heyvað) sem sýnt er í Töflu 3 og 6 er reiknað frá september 1973 til og með október 1974 að undanskildu sýni sem tekið var í flóðum 28. febrúar 1974. Þetta var gert til þess að hafa samanburðinn milli ára sem gleggstann. Leiðni og pH vatns er hitastigsháð, þess vegna er getið um hitastig vatnsins þegar leiðni og pH voru mæld á rannsóknarstofu. Styrkur uppleystra aðalefna er gefinn í milligrömmum í lítra vatns (mg/l) en styrkur snefilefna sem míkrógrömm í lítra vatns ($\mu\text{g/l}$) og nanógrömm í lítra vatns (ng/l). Basavirkni, skammstöfuð Alk. („Alkalinity“) í Töflum 1-3, er gefin upp sem „milliequivalent“ í lítra vatns. Heildarmagn uppleysts ólífraens kolefnis er gefið sem milligrömm CO_2 í hverjum lítra vatns í Töflum 1-3 og er reiknað samkvæmt eftirfarandi jöfnu út frá mælingum á pH, hitastigi sem pH mælingin var gerð við, basavirkni, og styrk kísils.

$$\text{CO}_2 = 44010 \frac{\left([\text{Alk}] - \frac{K_w}{[\text{H}^+]} - \frac{S_{\text{Ti}}}{\left(\frac{[\text{H}^+]}{K_1} + 1 \right)} + [\text{H}^+] \right)}{\left(\left(\frac{[\text{H}^+]}{K_1} + 1 + \frac{K_2}{[\text{H}^+]} \right) + 2 \left(\frac{[\text{H}^+]^2}{K_1 K_2} + \frac{[\text{H}^+]}{K_2} + 1 \right) \right)^{-1}} \quad (1).$$

K_1 er hitastigsháður kleyfnistuðull kolsýru (Plummer & Busenberg 1982), K_2 er hitastigsháður kleyfnistuðull bíkarbónats (Plummer & Busenberg 1982), K_{Si} er hitastigsháður kleyfnistuðull kísilsýru (Stefán Arnórsson o.fl. 1982), K_w er hitastigsháður kleyfnistuðull vatns (Sweeton o.fl. 1974) og S_{Ti} er mældur styrkur Si (Töflur 1-3). Allar styrktölur eru í mólum á lítra nema „alkalinity” sem er í equivalentum á lítra.

Heildarmagn uppleystra efna (TDS: „total dissolved solids”) er samanlagður styrkur uppleystra aðalefna í milligrömmum í lítra vatns (mg/l) reiknaður á eftirfarandi hátt;

$$\text{TDS} = \text{Na} + \text{K} + \text{Ca} + \text{Mg} + \text{SiO}_2 + \text{Cl} + \text{SO}_4 + \text{CO}_3 \quad (2).$$

Heildarmagn uppleysts ólífræns kolefnis sem gefið er í milligrömmum CO_2 í hverjum lítra vatns í Töflum 1-3 er umreiknað í karbónat (CO_3) í jöfnu 3. Ástæðan fyrir þessu er að ef heildarmagn uppleystra efna er mælt með því að láta ákveðið magn sýnis gufa upp, breytist uppleysts ólífrænt kolefni að lokum í karbónat áður en það fellur út sem kalsít (CaCO_3). Styrkur nitursambanda er gefin í mikrógrömmum af nitri (N) í lítra og á sama hátt er styrkur fosfórsambanda gefinn sem styrkur fosfórs (P) í mikrógrömmum í lítra.

Næmi efnagreiningaraðferða er sýnd í Töflu 4. Þegar styrkur efna mældist minni en næmi efnagreiningaraðferðarinnar sem sýnt er í Töflu 4, var hann skráður í Töflum 1-3 sem minni en (<) næmið. Þessar tölur eru teknar með í meðaltalsreikninga, en meðaltalið er þá gefið upp sem minna en (<) tölugildi meðaltalsins í Töflu 3.

Öll sýni eru tvímæld á Raunvísindastofnun. Meðalsamkvæmni milli mælinga er gefin í Töflu 4 sem hlutfallsleg skekkja milli mælinganna. Hún er breytileg milli mælinga og eftir styrk efnanna. Hún er hlutfallslega meiri fyrir lágan efnastyrkstyrk en háan. Styrkur næringarsalta er við greiningarmörk efnagreiningaraðferðanna. Af þessum

sökum er skekkja mjög breytileg eftir styrk efnanna.

Hleðslujafnvægi og hlutfallsleg skekkja í mælingum

Hægt er að leggja mat á gæði aðalefnamælinga eða hvort mælingar vanti á aðalefnum eða efnasamböndum með því að skoða hleðslujafnvægi í lausn (Tafla 1). Ef öll efni og efnasambönd eru greind og styrkur þeirra er réttur, er styrkur neikvætt hlaðinna efnasambanda og jákvætt hlaðinna efnasambanda jafn. Hleðslujafnvægið var reiknað með eftirfarandi jöfnu þar sem styrkur efna var í millimólum á lítra en alkalintý í milliequivalent á lítra. Mismunurinn er því gefinn í milliequivalent á lítra þar sem styrkur efna og efnasambanda sem var með tvær hleðslur var margfaldaður með tveimur:

$$\begin{aligned} \text{Hleðslujafnvægi} &= \text{Katjónir} - \text{Anjónir} = \\ &= [\text{Na}^+] + [\text{K}^+] + 2[\text{Ca}^{++}] + 2[\text{Mg}^{++}] - \text{Alk} - [\text{Cl}^-] - 2[\text{SO}_4^{--}] - [\text{F}^-] \quad (3) \end{aligned}$$

og mismunur sem hlutfallsleg skekkja

$$\text{Mism.\%} = \frac{\text{Hleðslujafnv.}}{\left(\frac{(\text{Katjónir} + \text{Anjónir})}{2} \right)} \cdot 100 \quad (4)$$

Niðurstöður þessara reikninga eru sýndar í Töflu 1. Styrkur neikvæðra hleðslna mælist nær sá sami og þeirra jákvæðu. Meðaltal hlutfallslegrar skekkju í mælingum er 2,52% og með því sem best gerist við mælingar á styrk aðalefna í vatni.

TÚLKUN

Almennt má segja að styrkur uppleystra efna í Elliðaánum hafi verið meiri en í Brúará, Tungufljóti, Hvítá, og Ölfusá á Suðurlandi, svipaður og í Soginu en minni en í Þjórsá og Ytri-Rangá. Styrkur uppleystra aðalefna var minni í öllum ofangreindum ám en meðaltal ómengoaðra staumvatna á jörðinni (Sigurður R. Gíslason o.fl. 1996, 1997; Meybeck 1979, 1982, Martin og Meybeck, 1979, Martin og Withfield, 1983). Styrkur Cl og Na í Elliðaánum var meiri en í sunnlensku ánum að undanskilinni Ytri-Rangá en þar hefur Hekla áhrif á efnasamsetningu vatnsins. Hár Cl og Na styrkur í Elliðaánum endurspeglar

minni fjarlægð vatnasviðs Elliðaánnna frá sjó en þeirra sunnlensku. Styrkur Si er hins vegar minni í Elliðaánum en sunnlensku ánum að undanskildu Soginu. Hlutfallslega lítt styrkur Si í Elliðaám og Sogi stafar af kíslnámi kísilþörunga í Þingvallavatni og Elliðavatni.

Árstíðarbundnar breytingar í efnastyrk

Efnasamsetning vatns breytist eftir árstíðum vegna fjölmargra þátta. Efnasamsetning lindarvatns er yfirleitt mjög stöðug hvað varðar aðalefni (Sigurður Reynir Gíslason, 1993). Vatnið í Elliðánum er að langmestu lindarvatn að uppruna. Eftir að vatnið kemur úr lindunum getur yfirborðsvatn blandast vatninu, afrennsli frá byggð, upplausn bergs í Elliðavatni og árfarvegi, og að lokum getur lífið í vatninu, þörungar og plöntur haft talsverð áhrif á styrk efna og þá sérstaklega svokallaðra næringarefna. Árstíðarbundnar breytingar í hitastigi, rennsli, pH, rafleiðni, og efnastyrk eru sýnd á myndum 3 til 8. Byrjað er á Hólmsá (3. mynd) og síðan koma sýnatökustaðirnir koll af kolli niður vatnasviðið og endað við ós á 8. mynd. Ef styrkur efnis er minni en næmi efnagreiningaraðferðarinnar er hann ekki sýndur á myndunum. Niðurstöður fyrir Elliðaár við Kjartanslund (1. og 2. mynd) eru sýndar á 6. mynd. Á fyrri hluta myndarinnar frá október 1997 til og með mars 1998 eiga niðurstöðurnar við sitrið í árfarveginum á meðan virkjunin var í rekstri, en seinni hlutinn á við fullt rennsli í árfarveginum.

Hitastig straumvatnsins á vatnasviði Elliðaánnna sveiflast með lofthita en hann var lægstur við sýnatoku í mars, -15 °C en hæstur var hann 15 °C í júlí. Í Hólmsá var sveifla vatnshita frá 0 °C í janúar, febrúar, mars og apríl, í 11,2 °C í júní (3. mynd). Áin var ísi lögð í mars og tálmaði ísinn sýnatoku þann 6. mars. Vatnið var nokkru heitara allt árið þar sem það rann úr Elliðavatni en vatnið í Hólmsá og það er aðeins heitara við útfallið (Vatnsendaveg) í júlí (13,4°C) °C en í júní (12,9 °C). Varmaskipti vatns og lofts voru mest í júní og júlí þegar lofthiti var hæstur, eða frá 12 til 17 °C. Hitastig lindanna við Myllulæk, Gverndarbrunna og Jaðar hefur mælst um 3,5 °C (Vatnsveita Reykjavíkur, 1986). Í júlí breytist hitastig vatnsins frá Hólmsá og niður eftir ánni frá Vatnsendavegi (útfall úr Elliðavatni), Vatnsveitubrú, Kjartanslundi, Rafstöð og niður til ósa á eftirfarandi hátt ; 8,8° - 13,4° - 13,9° - 14,5° - 14,7° - 15,0 °C (1. og 2. mynd). Varmaskiptin voru mest í Elliðavatni og þau breyttu hitastigi vatnsins frá Elliðavatni og niður til ósa um 1,5 °C í júlí.

Árstíðarbundnar breytingar fyrir Elliðaárnar þar sem þær renna úr Elliðavatni ofan Vatnsendavegar (1. og 2. mynd) eru sýndar á 4. mynd. Þeir þættir sem breyttust ekki með árstíðum voru leiðni, Na, Cl, F, Fe, Mn, Sr, Cd og Cr. Gildi pH nær hámarki í júní og júlí þegar líf er í hvað mestum blóma í Elliðavatni, það sama gildir um Si og K, en

NO_3 , var í minnstum styrk í maí og ágúst. Neðar í ánni, er styrkur NO_3 minnstur í júní og júlí. Styrkur PO_4 var mælanlegur yfir vetrartímann, en hann var svo lítill eftir að voraði í apríl að hann mældist ekki. NO_2 mældist einungis í tveimur vetrarsýnum en NH_4 mælist rétt fyrir ofan næmi efnagreiningaraðferðarinnar í mars, júní, júlí, ágúst og september. Syrkur SO_4 var minnstur seinni part sumars en Al náði hæstum styrk í júní - júlí, 235 - 116 $\mu\text{g/l}$, þegar pH vatnsins (9,75 - 9,00) var hvað hæst, og tillífun í mestum gangi. Styrkurinn er það mikill að hann nálgast hættumörk fyrir ferskvatnsseiði, en talið er að lífslíkur seiða minnki um helming ef styrkur áls fer í 300 $\mu\text{g/l}$ (Discoll 1980). Styrkur Ca og Mg var minnstur í maí og júní, en þá var styrkur Cu, Mo og Zn mestur, en styrkur Zn náði lágmarki í júlí. Styrkur Ba, Pb og Ni var mestur að vetri og styrkur Ba var minnstur í júní - júlí. Næmi efnagreiningaraðferðinnar fyrir As var breytileg. Þar sem næmið var slakt og gefin upp sem minni en ákveðið gildi er það sýnt með táknuinu x.

Árstíðarsveiflur í styrk uppleystra efna var mun minni í Hólmsá en í Elliðánum, þ.e. áður en lindarvatnið rann í Elliðavatn (3. mynd). Styrkur Si var lægstur í maí og júní, en styrkur NO_3 var lægstur í ágúst - september. Gildi pH var hæst í júní- júlí, 7,56 - 7,89 en á sama tíma var það 9,0 - 9,8 efst í Elliðánum. Styrkur Al var lítill í Hólmsá á þessum tíma miðað við alla sýnatökustaði í Elliðánum, en hann var þó í hámarki í júní - júlí eða 15,5 - 15,7 $\mu\text{g/l}$. Leiðni, styrkur Na, K, Ca, Mg, Cl, F, Fe, Sr, og Cr breytist nær ekkert með árstíðum. Styrkur þessara efna í sértæku sýni sem safnað var 13. mars eftir tveggja daga hláku var þó nokkuð frábrugðin styrknum í öðrum sýnum. Önnur snefilefni breytast með svipuðum hætti eftir árstíðum og í Elliðánum, nema hvað styrkur Ba sker sig úr í apríl og styrkur Pb var mikill í maí.

Ofan Vatnsveitubrúar (5. mynd) breyttist styrkur efnanna með svipuðum hætti og upp við Vatnsveituveg (1., 2. og 4. mynd). Í júní - júlí var pH hæst; 9,83 - 9,38 og þá var styrkur Al mestur, 228 - 93 $\mu\text{g/l}$. Styrkur Mn breyttist á þessum stað með árstíðum og var hann minnstur seinni part sumars í ágúst-september en styrkur Pb og Cd var mestur snemma vors. Eins og sjá má á 5. mynd voru sértæku sýnin sem tekin voru þegar búast mátti við mestri mengun um regnvatnsræsi og með yfirborðsrennsli, mest frábrugðin öðrum reglubundnum sýnum fyrir efnin Na, K (eitt sýni), Cl, Zn og Pb.

Vatnið sem sytraði í árfarvegi Elliðaánnna við Kjartanslund frá október 1997 til og með apríl 1998 þegar virkjunar var í gangi var mjög háð umhverfisaðstæðum og var þá efnastyrkur vatnsins breytilegri en á öðrum stöðum í Elliðánum. Fjallað hefur verið sérstaklega um þessar breytingar annarsstaðar í skýrslunni.

Neðan við Rafstöðina og ofan við Varaaflstöðina (1., 2. og 7. mynd) breyttist styrkur efnanna í Elliðánum með svipuðum hætti og upp við Vatnsveituveg (1., 2. og 5.

mynd). Í júní - júlí er pH hæst; 9,04 -8,49 og þá er styrkur Al mestur, 212 -107 µg/l. Hér, eins og við Vatnsveitubrú breyttist styrkur Mn eftir árstíðum og var hann minnstur seinni part sumars og styrkur Pb var mestur snemma vors. Styrkur Mo breyttist með árstíðum og var mestur frá janúar til maí.

Niður við ós, rétt ofan við Eldhúshyl (1. 2. og 8. mynd) breyttist styrkur efnanna í Ellíðaánum með svipuðum hætti og upp við Vatnsveituveg (1. og 2. mynd). Í júní - júlí er pH hæst; 9,04 -8,26 og þá er styrkur Al mestur, 203 -122 µg/l. Við ós breyttist styrkur Mn eftir árstíðum og var hann minnstur seinni part sumars og styrkur Pb var mestur snemma vors. Styrkur Mo breyttist með árstíðum og var mestur frá janúar til maí.

Samanburður á efnasamsetningu Ellíðaánna 1969, 1970, 1973-1974 og 1997-1998

Samanburður á efnasamsetningu Ellíðaánna með tæplega 30 ára millibili er sýndur fyrir 3 staði í Ellíðaánum í Töflu 6. Samanburðurinn er bestur fyrir söfnunarstaðinn við Vatnsendaveg (Heyvað) því þar voru sýni tekin mánaðarlega í eitt og hálft ár 1973-1974 með sambærilegum aðferðum og beitt var 1997-1998. Meðaltalið fyrir þennan stað var reiknað frá september 1973 til og með október 1974 að undanskildu sýni sem tekið var í flóðum 28. febrúar 1974. Þetta var gert til þess að hafa samanburðinn milli ára sem gleggstann. Árið 1969 og 1970 voru fjöldi mælinga færri og þau voru fleiri yfir sumartímann en að vetri (fjöldi mælinga táknaður með F.m. í Töflu 6). Því er einungis hægt að bera saman efni frá þessum stöðum sem breytast ekki mikið með árstíðum. Eins og kom fram í kaflanum um árstíðarbundnar breytingar í efnasamsetningu breyttust eftirtalin efni lítt eða ekki með árstíðum 1997 - 1998; Na, Cl, F, Fe, Mn, Sr, Cd og Cr. Af þessum efnum voru Na, Cl og F mæld í fyrri rannsóknum og henta því vel til samanburðar. Það veikir þó samanburðinn við sýnin frá 1973-1974 að F var einungis mælt í fyrstu fjórum sýnum sem safnað var.

Í Hólmsá var styrkur flúors (F) 35 µg/l 1969, 37 µg/l 1970 og svo 35 µg/l 1997-1998. Í Ellíðaánum við Vatnsendaveg (Heyvað) var styrkur F meiri en í Hólmsá. Hann var 42 µg/l 1969, vex síðan í 46 µg/l 1970, og svo í 48 µg/l 1974 en minnkar síðan í 44 µg/l 1997-1998. Breytingar í F eru svipaðar neðst á vatnasviðinu milli Rafstöðvar og ósa. Árið 1969 var styrkur F 45 µg/l, hann var 47 µg/l 1970 og 1997-1998 var hann 46 - 45 µg/l. Það er því ekki að sjá að um 30 ára starfsemi álverksmiðjunnar í Straumsvík hafi haft áhrif á styrk flúors í Ellíðaánum.

Styrkur Cl og Na hefur aukist 1997-1998 á öllum sýnatökustöðunum miðað við 1969, 1970 og 1974, og aukningin er mest neðst á vatnasviðinu eða um 10 %.

Styrkur næringarefnanna Si og NO₃ var mun minni í útfalli Elliðavatns við Vatnsendaveg 1997-1998 en 1974. Styrkur Si var tæplega 70% af því sem hann var áður og 1997 -1998 var NO₃ styrkurinn aðeins um 40 % af því sem hann var 1974. Enn fremur var meðalgildi pH 0,4 pH einingum hærra 1997-1998 en 1974. Þetta bendir til þess að tillífun hafi verið töluvert meiri í vatninu 1997-1998 en 1974. Hvað svo sem veldur því. Ef þetta gildir almennt að tillífun hafi farið vaxandi með árunum, er líklegt að hár styrkur Al í júní og júlí þegar tillífun er í hámarki, sem fjallað var um í kaflanum um árstíðarbundnar breytingar í styrk efna, sé nýtilkominn. Þetta er vegna þess að því hærra sem pH gildið fer upp vegna tillífunar þörunga, því hærri verður styrkur Al.

Styrkur SO₄ 1997-1998 var rúmlega 50% af því sem hann var 1973- 1974. Þetta er svipuð minnkun og mælst hefur fyrir önnur straumvötn á Suðvesturlandi og stafar líklega af minnkandi losun brennisteins frá iðnaði í N-Ameríku og Evrópu (Sigurður Reynir Gíslason ofl. 1997a, 1998).

Efnasamsetning Elliðaáa og vatns í regnvatnslögnum í Efra Breiðholti við sérstakar veðurfarslegar aðstæður

Styrkur uppleystra efna í úrkomu er meiri á veturna en sumrin á Íslandi vegna meiri veðurhæðar á veturna og þar af leiðandi ýrist meira af sjó upp í andrúmsloftið og snjór er 30 til 50 sinnum mikilvirkari en regn við brotnám rykagna úr lofti (Graedel og Franey, 1975; Sigurður Reynir Gíslason 1993). Ef snjóinn bráðnar ekki dögum eða vikum saman þá safnast mengunin fyrir í snjónum. Sölt og aðrar agnir sitja á yfirborði ískristallanna í snjónum og losna því auðveldlega þegar snjóinn byrjar að bráðna. Tilraunir í náttúrunni og á rannsóknarstofu hafa sýnt að 50 til 80% mengunar í snjó losna úr honum þegar 30% snævarins bráðnar, og að styrkur mengandi efna í fyrsta bráðinu er meira en fimm sinnum meiri en styrkur þeirra í snjónum áður en hann bráðnaði (Jóhannessen og Henriksen, 1978, Sigurður Reynir Gíslason 1990). Uppsöfnun mengunar í snjó á norðlægum slóðum og bráðnun snævar snemma á vorin hefur leitt til mestu sýringar yfirborðsvatns sem mæld hefur verið, um 1 til 1,5 pH einingar frá meðal pH-gildi stöðu- og straumvatna í Norður- Ameríku, Skandinavíu, og norðurhluta Bretlandseyja (Davies 1989, Tranter 1989, Wigington, 1989). Vegna þess hve veðurfar hefur mikil áhrif á dreifingu, uppsöfnun og losun loftborinnar mengunar, er mögulegt að töluverður munur geti verið á mengun straumvatna milli árstíða og frá ári til árs . Þannig má búast við hámarkssýringu straumvatna að vori ef mikið snjóar í hæglætis veðri á veturna án mikilla þíðu milli snjókomu og fyrsta bráð að vori verði ekki í asahláku heldur við sólbráð og í smáskúrum. Enn fremur eru götur í Reykjavík saltaðar að vetrarlagi, en

leysni steintegunda og málma er meiri í söltu vatni en fersku og styrkur snefilefna því meiri.

Til þess að kanna hámarksmengun frá tveimur ræsum austan Efra - Breiðholts (2. mynd) voru sýni tekin úr ræsunum og af völdum stöðum úr Elliðaánum við sérstakar veðurfarslegar aðstæður 6. til 13. mars 1998 og föstudaginn langa 10 apríl 1998.

Niðurstöður þessarar rannsóknar er sýnd í Töflum 1 til 3 og eru þær skáletraðar til þess að greina þær frá reglubundinni sýnatöku úr ánum. Gögnin fyrir neðra regnvatnsræsið er dregin saman í Töflu 9. Breytingar með tíma í efra ræsinu er sýndar á 9. mynd og á þeirri 10. fyrir neðra ræsið.

Fyrri hluta marsmánuðar var allnokkuð frost og snjóaði öðru hverju. Snjór safnaðist fyrir en nokkur sólbráð var yfir miðjan daginn. Til þess að kanna áhrif sólbráðar var fyrsta sýnið tekið úr ræsunum samfara reglubundinni sýnatöku. Þann 11. mars byrjaði að rigna eftir langvarandi frostakafla, þá var sýni tekið úr ræsunum og Elliðaánum ofan Vatnsveitubrúar. Sami háttur var hafður á daginn eftir 12. mars og 13. mars voru sýni tekin úr ræsunum og öllum vanabundnum sýnatökustöðum á vatnasviðinu (1. mynd). Loks voru sýni tekin úr ræsunum og úr Elliðaánum við Vatnsendaveg og ofan Vatnsveitubrúar, fyrst þegar rigndi eftir þurkatið án snævar föstudaginn langa, 10 apríl.

Eins og sjá má í Töflu 3 og 9 þá var lágrennslið í ræsunum tveimur svipað í frostinu 6. mars og í upphafi rigningarinnar þann 11. mars og aftur 10. apríl. Þegar rennslið mældist mest í ræsunum þann 12. var það um þrisvar sinnum meira í neðra ræsinu. Heildarmagn uppleystra aðalefna í efra ræsinu (Tafla 3), TDS, var 258 mg/l í kalda og sólríka veðrinu þann 6. mars, það var mest í upphafi hlákunnar 833 mg/l og minnkaði svo þegar leið á hlákuna niður í 76 mg/l. Þetta er svipaður styrkur og að meðaltali í Elliðánum, 70 - 73 mg/l. Heildarstyrkurinn er svo næst lægstur, 185 mg/l, í upphafi rigningar eftir þurkatið föstudaginn langa. Sveiflan er svipuð í neðra ræsinu, heildarstyrkur aðalefna er minni en í því efra í sólbráðinni 6. mars, en eftir að fer að rigna þann 11. var hann mun meiri í því neðra (Tafla 3 og 9).

Í kuldanum (-11 °C) var nokkur hiti á vatninu (3-5°C) og pH gildi þess var hátt, 9,06 -9,11, eins og í grunnvatni. Fyrst eftir að fer að rigna hitnaði vatnið í ræsunum í 10 - 7°C. Hitastigið var lægst á öðrum degi í rigningu þann 12. mars, en hitnaði síðan aftur á þriðja degi í rigningu (Tafla 3 og 9). Gildi pH er hátt (8-9) þegar lágrennsli er í ræsunum, en lækkar niður fyrir 7 þegar rennsli er mikið í þeim. Sýrustig ómengaðrar úrkomu er 5,70 og súr úrkoma er með enn lægra pH. Meðal pH gildi úrkomu á Íslandi er 5,40 (Sigurður R. Gíslason o.fl. 1996).

Styrkur flestra aðalefna var mestur fyrst eftir að rigndi á snjóinn, þó eru nokkur efni í mestum styrk í kalda og bjarta veðrinu þann 6. mars. Þetta eru efnin Si, uppleyst kolefni

(„CO₂”), F, NO₃ og PO₄. Það má leiða líkur að því að framburður flestra efna hafi verið í hámarki nokkru áður en hámarksrennsli var náð en hann mælist langmestur, 15 l/sek í neðra ræsinu þann 12. mars á öðrum degi rigningar.

Styrkbreyting snefilefna er mun reglulegri í neðra ræsinu en í því eftir (Tafla 3 og 9). Í neðra ræsinu var hann mestur fyrir flest efni 11. mars í upphafi hláku. Styrkur arsens (As) og Zn var áberandi mikill, eða 1,1 mg/l og 0,2 mg/l. Styrkur As var það mikill í upphafi hlákunnar að þrátt fyrir að rennslið hafi verið lítið, 0,4 l/sek, var framburður þess mestur þá eða um 0,4 mg/sek, sem jafngildir 1,6 gramma framburði á klukkustund. Í báðum ræsunum var styrkur Al, heildarmagns fosfórs, P, og Mo mestur í kalda og bjarta veðrinu 6. mars, en styrkur Fe og Cu var mestur þegar rigndi á auða jörð eftir langvarandi þurriðri 10. Apríl.

Þann 11. mars var sýni tekið ofan Vatnsveitubrúar um 50 mínútum eftir að sýnið var tekið úr neðra ræsinu þegar styrkur As mældist í hámarki. Þá og þar var styrkur As vart mælanlegur ánni (Tafla 9). Af styrk snefilefnanna var það einungis styrkur Ba og Zn sem var í hámarki í ánni þegar framburður snefilefna úr ræsunum var í hámarki 12. mars. Styrkur annarra snefilefna ofan við Vatnsveitubrú var meiri í kalda og bjarta veðrinu 6. mars eða í upphafi rigningar þegar rigndi á auða jörð eftir þurkatíð 10. apríl. Í bjarta veðrinu 6. mars var styrkur allra snefilefna og þungmálma, að undanskildu Fe, meiri við Vatnsendaveg en fyrir ofan Vatnsveitubrú (Tafla 9). Hann var yfrið minni eftir að vatnið úr ræsunum blandast í vatnið á þessum tíma. Í upphafi rigningar þegar rigndi á auða jörð eftir þurkatíð 10. apríl var styrkur snefilefna í Elliðánum oftar en ekki meiri neðan ræsa en ofan. Af styrk aðalefnanna var það einungis styrkur Na og Cl sem var í hámarki í Elliðánum ofan Vatnsveitubrúar þegar framburður uppleystra efna úr ræsunum var í hámarki 12. mars. Í sértæku sýnum sem safnað var um allt vatnsviðið 13. mars var mikil aukning í styrk NH₄ og PO₄ neðst á vatnsviðinu, í Kjartanslundi, við rafstöð og niður við ós. Ofar í ánni er ekki hægt að merkja sérstakar breytingar í þessum næringarsöltum

Gleggstu merki um áhrif rennslis úr ræsunum á efnasamsetningu Elliðaánnna voru því í styrk Na, Cl og Zn. Við söltun á götum Borgarinnar er notað bergsalt sem er a.m.k. 95% NaCl að samsetningu og þakefni og vatnsrör eru zinkhúðuð, hjólbarðar og bremsuborðar bifreiða eru að hluta úr zinki (Lars Landner & Lennart Lindeström, 1998).

Efnabreytingar niður vatnasvið Elliðaánnna

Meðalefnasamsetning vatns á sýnatökustöðunum 6 er sýnd í Töflu 5. Með því að bera saman meðaltölin fyrir sýnin sem tekin voru við Vatnsendaveg, Vatnsveitubrú, Rafstöð

og ósa er hægt að fá glögga mynd af breytingum niður vatnasvið Elliðaánnna og þá hugsanleg áhrif byggðar á efnasamsetninguna. Það torveldar þó þennan samanburð fyrir sum efni, að því nær sem dregur sjó, því meiri sölt berast inn á land með úrkomu.

Hitastig breyttist nokkuð efst í ánum, en varmaskipti voru að meðaltali vart mælanleg neðst í þeim milli Rafstöðvar og óss. Gildi pH breyttist hins vegar lítið efst í ánum en allnokkuð neðar í þeim, og þar var styrkur kolefnis meiri en efst. Almennt má segja að styrkur aðalefna hafi aukist aðeins niður eftir ánum, og var stígandinn misglöggur. Aukningin var hvað gleggst fyrir NO_3 , Mg og SO_4 , og hún var mest fyrir NO_3 , um 17%, en fyrir flest efni er hún um 3% sem er nærrí skekkjunni milli einstakra mælinga (Tafla 4). Styrkur snefilefna og þungmálma breytist misjafnlega niður vatnasviðið. Styrkur Mn, Sr, Co, Ni, og Zn óx niður eftir vatnasviðinu, en Sr var eina efnið sem hefur samfelldan stíganda í styrk og var styrkaukning þess um 15 %. Styrkur Al, Fe, Ba, Hg og Mo breyttist ekki niður árnar en styrkur Cd, Cr, Cu, og Pb minnkaði hins vegar. Þetta var ekki glöggt nema fyrir Cr þar sem minnkunin var um 14 %.

Efnasamsetning vatns í farvegi Elliðaánnna við Kjartanslund þegar vatn rennur um virkjunina

Í Töflu 7 má sjá munin á meðaltalsstyrk efnanna í sýnum sem safnað var úr nærrí þurrum farvegi Elliðaánnna við Kjartanslund þegar vatn fór um virkjunina, og styrk þeirra í vatni Elliðaánnna á sama tíma neðan við Rafstöðina (1. og 2. mynd). Að undanskildum fjórum efnum var meðalstyrkur uppleystra efna meiri í vatnssitru við Kjartanslund en í vatninu sem fór um virkjunina. Heildarstyrkur uppleystra efna var 113 mg/l við Kjartanslund en á sama tíma var hann 80 mg/l í vatninu sem fór um virkjunina. Nítrat, NO_3 , breytist mest þeirra efna sem rannasökuð voru: Efnin eftir minnkandi styrkbreytingu eru; NO_3 , Sr, Cu, Mg, Co, SO_4 , Ba, K, Cl, Mn, Ca, Na, Zn, alkalinitý, reiknað CO_2 , Ni, Mo, Pb, Cd. Mismunurinn á styrk Si, F, og Fe var óverulegur, en styrkur Al, Cr, og PO_4 var minni í sitrinu við Kjartanslund en í vatninu sem fór um virkjunina. Það er eftirtektarvert að styrkur næringarsaltsins NO_3 óx mest í sitrinu miðað við vatnið sem fer um virkjunina og styrkur næringarsaltsins PO_4 minkaði mest allra mældra efna í sitrinu við Kjartanslund miðað við vatnið sem fór um virkjunina. Efnasamsetning sitursins var óstöðugri og mun háðari veðurfarsbreytingum en efnasasmsetning árvatnsins sem fór um virkjunina.

Meðalstyrkur uppleystra snefilefna í sitrinu við Kjartanslund var þó ekki það mikil að hann sé t.d. meiri en tilskipun Evrópusambandsins hvað varðar gæði neysluvatns (Stjórnartíðindi EU 30.8.80 L229/11). Á veturna berst saltvatn af Höfðabakkabrautinni,

niður í skurð sem er samsíða leiðslunni frá Árbæjarstíflunni niður í Rafstöð (2. mynd). Talið er að þetta salta vatn hafi valdið tæringu gjarðanna sem hélt leiðslunni saman með þeim afleiðingum að hún brast á síðastliðnum vetri (Almenna Verkfræðistofan). Styrkur Cl í sigvatni sem rann úr skurðinum að leiðslunni hefur mælst mest um 100 mg/l (Almenna Verkfræðistofan) eða tæplega tífeldur styrkur Cl í Elliðaánum (Tafla 3). Vera má að salta vatnið hafi síðan sytrað niður í árfarveginn og blandast árvatninu sem sat eftir í farveginum þegar virkjunin var í gangi. Af mismun efnastyrks sitursins við Kjartanslund og vatnsins sem fór um Rafstöðina sem lýst var hér að framan er ljóst að sigvatnið er ekki einfalt saltvatn þar sem styrkur Na og Cl er mestur, því þá ætti breytingin í styrk þessara efna að vera mest. En breytingin í styrk NO₃, Sr, Cu, Mg, Co, SO₄, Ba og K er meiri en Cl.

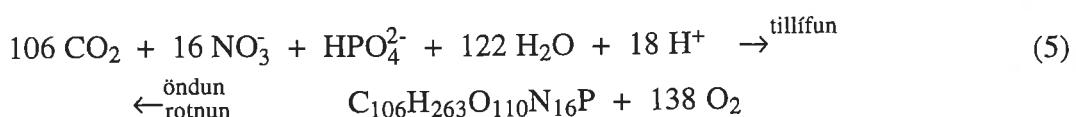
Frumframleiðni, kísilnám kísilþörunga, kísilgúrmyndun og efni sem takmarka frumframleiðni í Elliðavatni

Leiða má líkur að því að Elliðavatn sé svipað og Mývatn í Suður-Þingeyjasýslu o. þ. a. l. að það sé oftast jafnheitt frá yfirborði til botns. Því veldur blöndun vegna öldu og vinda, en víðast í Mývatni nær olduhreyfing til botns við 5 vindstig. Engar mælingar eru til af dýpt Elliðavatns og þar af leiðandi rúmmáli þess. Ef meðaldýpt vatnsins er um 1,5 m og flatarmál þess 1,8 km² (Sigurjón Rist, 1990) er rúmmál þess um 2,7 milljónir rúmmetra (m³). Miðað við ársmeðaltal fyrir rennsli úr Elliðavatni við Vatnsendaveg, 3,5 m³/sek og áætluðu rúmmál þess, endurnýjast vatnið í Elliðavatni á 9 dögum. Eins og lýst var í kaflanum um árstíðarbundnar breytingar í efnastyrk verða miklar breytingar á þessum 9 dögum í hitastigi, næringarsöltum, pH og Al þegar líf er í blóma í vatninu í júní -júlí. Engar beinar upplýsingar eru til um efnabreytingar í Elliðavatni eftir að það leggur. En í Mývatni minnkar lóðrétt blöndun, vatnið við botn hitnar og staðnar og súrefni eyðist úr því vegna öndunar og rotnunar við botn. Staðbundinn súrefnisskortur við botn verður trúlega á hverjum vetri í Mývatni (Jón Ólafsson, 1991) og e.t.v. í Elliðavatni.

Í lindavatninu sem rennur í Elliðavatn, í Hólmsá og Suðurá eru fjölmörg uppleyst frumefni og efnasambönd. Sé birta, hiti og súrefni nægileg, ræðst tillífun í vatninu af framboði næringarefna; fosfats, nítrats, kíslis, og ýmissa snefilefna. Skiptar skoðanir eru um það hvað takmarkar vöxt þörunga í vötnum eins og t.d. Mývatni. Til þessa hefur helst verið talið að fosfór, fremur en nitursambönd, takmarki vöxt þörunga, því blágrænþörungar geta vaxið þótt nitursambönd vanti með því að binda nitur sem er uppleyst í vatninu og er ættað úr andrúmslofti (t.d. Jón Ólafsson 1991, Hákon

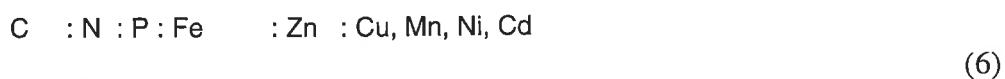
Aðalsteinsson 1991a). Dickman og samstarfsmenn hans (1993) telja hinsvegar að nitur frekar en fosfór hafi takmarkað vöxt þörunga í júlí 1991 í Mývatni. Enn fremur hafa bæði Jón Ólafsson (1991a) og Hákon Aðalsteinsson (1991b) bent á að mögulegt sé að snefilefni ráði um myndun blágrænþörunga í vatninu. Mjög lítið er vitað um styrk snefilefna sem gætu takmarkað vöxt þörunga í íslenskum stöðuvötnum og afrennsli þeirra.

Eftirfarandi efnajafna lýsir tillífun og rotnun þörunga.

Við tillífun gengur hvarfið til hægri og myndar þörunga og súrefni en við öndun og rotnun gengur hvarfið til baka, þörungar og súrefni eyðast. Ef mikið magn þörunga er í vatni geta þeir haft veruleg áhrif á efnasamsetningu vatnsins. Við vöxt þeirra, þ.e. við tillífun, gengur á koltvíoxíð, nítrat, fosfat og H⁺ í vatninu en þó mismikið. Fyrir hvert mól af fosfór þarf 16 mól af nítrati, 18 mól af H⁺ og 106 mól af koltvíssýringi. Miðað við þyngd er hlutfallið C:N:P = 41:7:1. Þessi hlutföll eru oft kölluð Redfield hlutföll eftir vísindamanninum sem skilgreindi þau í upphafi.

Móhlutfall kísils og kolefnis (Si:C) í kísilþörungum er nálægt 0,8:1 og er massahlutfallið þá 1,87 (Strickland 1965; Conley ofl., 1989), og ef hlutföll kolefnis, niturs og fosfórs eru svipuð og í jöfnu 5 eru C:Si:N:P móhlutföllin 106:85:16:1. Eins og sýnt er hér fyrir neðan hafa Redfield móhlutföllin verið skilgreind fyrir fleiri efni (Bruland o. fl. 1991) og þá sérstaklega fyrir snefilefni sem talið er að takmarki vöxt þörunga á annars næringarárum svæðum úthafanna.

(Bruland o. fl. 1991).

Samsvarandi hlutföll miðað við þunga C : N : P : Fe : Zn : Cu : Mn : Ni : Cd eru 41 : 7 : 1 : 0,009 : 0,004 : 0,0008 : 0,0007 : 0,0008 : 0,001. Þannig að ef t.d. járn (Fe)

takmarkaði vöxt þörunga, þ.e., önnur efni skorti ekki í vatninu, gæti 0,001 kg eða 1 gramm af vatnsleysanlegu járni sem borið væri á vatnið leitt til bindingar tæplega 5 kg af kolefni (C). Þetta er það ástand sem gæti ríkt við upphaf myndunar vatnablóma, þ.e. blágrænþörunga eins og anabaena, í Mývatni og e.t.v. Elliðavatni, þ.e. gnægð C, N, P, en er líður á myndun hans gengur á fosförstyrkinn í vatninu og er líklegt að hann takmarki þá frekari vöxt eins og lýst hefur verið af Hákonni Aðalsteinssyni (1991a og b).

Þar eð rennsli og efnasamsetning Elliðaánnna við útfall Elliðavatns við Vatnsendaveg (1 og 2. mynd) er þekkt, og efnasamsetning innrennslisins í vatnið frá lindunum við Myllulæk, Gvendarbrunna og Jaðar, Hólmsár, Suðurá og læksins sem rennur fá Jaðri í Helluvatn er þekkt úr þessari og fyrrí rannsóknum (Vatnsveita Reykjavíkur, 1986; Halldór Ármannsson, 1970, og 1971; 1. mynd), má fara nærrí um næringarefnaákomu Elliðavatns og næringarefnanám í Elliðavatni.

Eins og sjá má á 3. mynd og í Töflu 3 þá sveiflaðist styrkur kísils í Hólmsá frá 14,0 mg/l í janúar 1998 í ll,6 mg/l af SiO₂ í júní sama ár ef undan er skilið sértæka sýnið sem tekið var í leysingum 13. mars 1998. Styrkur kísils í lindunum við Myllulæk, Gvendarbrunna og Jaðar hefur verið mældur 13,5 til 13,1 mg/kg SiO₂ (Vatnsveita Reykjavíkur, 1986). Árið 1970 var styrkur kísils í Suðurá 12,9, 10,4, og 13,0 mg/kg SiO₂ í júní, júlí og ágúst, og á sama tíma var hann 11,9, 12,5 og 13,4 mg/kg SiO₂ í læk sem rann þá frá Kirkjuhólmatjörn við Jaðar í Helluvatn (1. mynd; Halldór Ármannsson 1971). Styrkur SiO₂ í útfalli Elliðavatns, í Elliðaánum við Vatnsendaveg sveiflast hins vegar frá 12,5 mg/l í janúar 1998 niður í 2,8 mg/l í júní sama ár þegar kísilnám þörunga var í hámarki í Elliðavatni.

Til þess að reikna mánaðarlegt næringarefnanám í Elliðavatni var miðað við mismun í efnasamsetningu Hólmsár og í útfalli Elliðavatns við Vatnsendaveg í hverjum mánuði og meðalrennsli Elliðaánnna við Vatnsveituveg mánuðinn sem safnað var. Þetta er líklega lágmarksmað þar sem næringarefnanám á sumrin er töluvert meira í Hólmsá en Suðurá (Halldór Ármannsson 1970; 1971). Samkvæmt þessu þá binda kísilþörungar í Elliðavatni árlega um 255 tonn af SiO₂. Þetta samsvarar um 402 tonna setmyndun á ári og tillfun kísilþörunganna sem nemur 35 grómmum af kolefni á fermetra á ári. Þá er miðað við að flatarmál Elliðavatns sé 1,8 ferkílómetrar (Sigurjón Rist, 1990). Frumframleiðni kísilþörunga á flatarmálseiningu er um sex sinnum meiri í Mývatni (Jón Ólafsson, 1991) en Elliðavatni.

Í töflu 10 er styrkur efna sem eru í þekktum hlutföllum í þörungum (jafna 6) gefin fyrir Elliðaár við Vatnsendaveg. Um miðbik töflunnar var styrkur efnanna reiknaður

miðað við að öll efnin bindust í þörunga í hlutföllum sem gefin eru í jöfnu 6 og nítrat sem mælt var í vatninu gengi til þurrðar. Af þessum reikningum er ljóst að styrkur P yrði lítill, innan við næmi mælinga. Af snefilefnum er það einungis styrkur Cd sem gæti gengið til þurrðar. Sum efni hafa alltaf slæm áhrif á vöxt lífvera t. d. sumar svokallaðar B-katjónir málma eins og Cd²⁺, Hg²⁺, Pb²⁺ og Tl³⁺ („nonessential elements”, Stumm & Morgan 1996). Önnur snefilefni geta ýmist örvað vöxt lífvera en ef þau eru í of miklum styrk geta þau verið lífshættuleg, t.d. Cu²⁺ og Zn²⁺ (Stumm & Morgan 1996). Af þessu er ljóst að ef Cd gengi til þurrðar myndi það örva föxt þörunga. Neðst í Töflu 10 er miðað við meðalstyrk P í Gvendarbrunnum, Myllulæk og Jaðri (Vatnsveita Reykjavíkur, 1986), og reiknað hvað gengi á önnur næringarefni ef öllum fosfór, P, í lindarvatninu yrði varið til vaxtar lífrænna vefja þörunga. Það er lærðómsríkt að bera þessa tölu saman við mældan styrk efnanna í Elliðaáum við Vatnsveituveg. Miðað við að allt P færi í vefjamyndun gengi NO₃ og Cd til þurrðar miðað við mældan styrk þess í Hólmsá, og Elliðaánum við útfall. Hins vegar er ljóst að lítið gengi á kísil, eða einungis um 2,5 mg SiO₂/l. Petta er um fjórum sinnum minna en mæld kísilminnkun í Elliðavatni miðað við Hólmsá.

Innrennsli P í lindavatni er því einungis um fjórðungur fosfórsins sem þarf til þess að standa undir kísilnámi kísilgúrpþörunga, það sem á vantar hlýtur að koma við niðurbrot lífrænna efna í vatninu og á botni þess, reiki („diffusion”) P úr kísilgúrnum á botni vatnsins, og e.t.v. frá áður óþekktu innstreymi P. Miðað við fjórfalda fosfórbindingu í lífrænt efni, verður verulegt magn umfram þann styrk sem mælist í Hólmsá að koma til fyrir NO₃, Cd og e.t.v. Zn til þess að hlutföll snefilefna í þörungum Elliðavatns séu svipuð og í þörungum úthafanna. Hins vegar er mögulegt að Cd og Zn losni við niðurbrot lífræns efnis í vatninu og á botni Elliðavatns og komi í veg fyrir að Zn takmarki vöxt þörunganna. Blágrænþörungar geta bundið N₂ úr andrúmslofti og breytt því í NO₃ svo ólíklegt er að NO₃ sé takmarkandi fyrir vöxt þörunga, og það er til framdráttar vexti þörunga ef Cd gengur til þurrðar.

HELSTU NIÐURSTÖÐUR

Lokið er við að skilgreina styrk ólífrænna efna í straumvatni á vatnasviði Elliðaánnna frá Hólmsá til ósa frá nóvember 1997 til október 1998. Ennfremur styrk sömu efna í vatni sem rennur í Elliðaárnar úr ræsum austan Efra - Breiðholts.

Styrkur uppleystra aðalefna í Elliðaánum var meiri en í Brúará, Tungufljóti, Hvítá, og Ölfusá á Suðurlandi, svipaður og í Soginu en minni en í Þjórsá og Ytri-Rangá. Styrkur uppleystra aðalefna var minni í öllum ofangreindum ám en meðaltal ómengoaðra straumvatna, sem renna af meginlöndunum til sjávar. Styrkur Cl og Na í Elliðaánum var meiri en í sunnlensku ánum að undanskilinni Ytri-Rangá en þar hefur Hekla áhrif á efnasamsetningu vatnsins. Hár styrkur Cl og Na í Elliðaánum endurspeglar minni fjarlægð vatnasviðs Elliðaána frá sjó en þeirra sunnlensku og áhrif byggðar. Styrkur Si er hins vegar minni í Elliðaánum en sunnlensku ánum að undanskildu Soginu. Hlutfallslega lítt styrkur Si í Elliðaáum og Sogi stafar af kísilnámi kísilþörunga í Þingvallavatni og Elliðavatni.

Efnasamsetning Elliðaánnna breytist með árstíðum. Gildi pH náði hámarki í júní og júlí þegar líf var í blóma í Elliðavatni. Styrkur Si, K og NO₃ var minnstur að sumrinu. Styrkur PO₄ var mælanlegur yfir vetrartímann en hann var svo lítt eftir að voraði í apríl að hann mældist ekki. Styrkur NO₂ og NH₄ mælist einungis í sumum sýnanna og var alltaf lítt. Styrkur SO₄ er minnstur seinni part sumars en Al nær hæstum styrk í júní - júlí þegar pH vatnsins var hvað hæst og tillífun í hámarki. Styrkurinn er það mikill að hann nálgast hættumörk fyrir ferskvatnsseiði en talið er að lífslíkur þeirra minnki um helming ef styrkur áls fer í 300 µg/l (Discoll 1980). Styrkur Ca og Mg er minnstur í maí og júní en þá er styrkur Cu, Mo, Zn og stundum Mn mestur, en styrkur Zn var í lágmarki í júlí. Styrkur Ba, Pb, Ni og Cd var mestur að vetri eða snemma vors og styrkur Ba er minnstur í júní - júlí þegar pH gildi vatnsins var hæst. Þeir þættir sem breyttust lítt eða ekki með árstíðum voru leiðni, Na, Cl, F, Fe, Sr og Cr.

Styrkur flúors, F, hefur lítið sem ekkert breyst í Elliðaánum miðað við árin 1969, 1970, 1973-1974 og 1997-1998. Það er því ekki að sjá að um 30 ára starfsemi áversins í Straumsvík hafi haft áhrif á styrk flúors í Elliðaánum. Styrkur Cl og Na hefur aukist á öllum sýnatökustöðunum í Elliðaánum miðað við 1969, 1970, 1974, og 1997-1998 og aukningin er mest neðst á vatnasviðinu eða um 10 %. Styrkur næringarefnanna Si og NO₃ var mun minni í útfalli Elliðavatns við Vatnsendaveg 1997-1998 en 1973-1974.

Styrkur Si var tæplega 70% af því sem hann var áður og 1997-1998 var NO₃ styrkurinn aðeins um 40 % af því sem hann var 1973-1974. Þenn fremur var meðalgildi pH 0,4 einingum hærra 1997-1998 en 1973-1974. Tillífun var því töluvert meiri í vatninu 1997-1998 en 1973-1974. Hvað svo sem veldur því? Tillífun getur t.d. aukist ef innstreymi fosfórs (P) í Elliðavatn vex. Ef þetta gildir almennt, þ.e. að tillífun hafi farið vaxandi

með árunum er líklegt að hár styrkur Al í júní og júlí þegar tillífun er í hámarki sé nýtilkominn. Þetta stafar af því að því hærra sem pH gildið fer upp vegna tillífun þörunga, því hærri verður styrkur Al. Styrkur SO_4 1997-1998 hefur minnkað rúmlega 50% miðað við 1973-1974. Þetta er svipuð minnkun og mælst hefur fyrir önnur straumvötn á Suðvesturlandi og skýrist líklega af minnkandi losun brennisteins frá iðnaði í N-Ameríku og Evrópu (Sigurður Reynir Gíslason ofl. 1997a, 1998).

Til þess að kanna hámarksmengun frá tveimur ræsum austan Efra - Breiðholts voru sýni tekin úr ræsunum og af völdum stöðum úr Elliðaánum við sérstakar veðurfarslegar aðstæður 6. til 13. mars 1998 og föstudaginn langa 10. apríl 1998. Heildarmagn uppleystra aðalefna í ræsunum var rúmlega 250 mg/l í köldu og sólríku veðri þann 6. mars, það var mest í upphafi hláku 833 - 4100 mg/l og minnkaði svo þegar leið á hlákuna niður í 76-116 mg/l. Á sama tíma var heildarmagn uppleystra aðalefna í Elliðánum 65 - 82 mg/l. Styrkur flestra aðalefna í ræsunum var mestur fyrst eftir að rigndi á snjóinn, þó voru nokkur efni í mestum styrk í kalda og bjarta veðrinu þann 6. mars. Þetta eru efnin Si, uppleyst kolefni („ CO_2 ”), F, NO_3 og PO_4 . Það má leiða líkur að því að framburður flestra efna hafi verið í hámarki nokkru áður en hámarksrennsli var náð en það mældist langmest, 15 l/sek í neðra ræsinu þann 12. mars á öðrum degi rigningar.

Styrkur snefilefna í neðra ræsinu var mestur fyrir flest efni 11. mars í upphafi hláku. Styrkur As (arsens) og Zn var áberandi mikill, eða 1,1 mg/l og 0,2 mg/l. Styrkur As var það mikill í upphafi hlákunnar að þrátt fyrir að rennslið hafi verið lítið, 0,4 l/sek, var framburður þess mestur þá eða um 0,4 mg/sek, sem jafngildir 1,6 gramma framburði á klukkustund. Í báðum ræsunum var styrkur Al, heildarmagns fosfórs, P, og Mo mestur í kalda og bjarta veðrinu 6. mars, en styrkur Fe og Cu var mestur þegar rigndi á auða jörð eftir langvarandi þurrviðri 10. apríl. Þann 11. mars, var sýni tekið ofan Vatnsveitubrúar um 50 mínútum eftir að sýnið var tekið úr neðra ræsinu þegar styrkur As mældist í hámarki. Þá og þar var styrkur As vart mælanlegur ánni eða minni en 10 ng/l. En einföld þynning á vatninu sem rann úr neðra ræsinu miðað við rennslið á þeim tíma (Tafla 9) hefði átt að gefa 100 til 300 ng/l styrks As. Af styrk snefilefnanna var það einungis styrkur Ba og Zn sem var í hámarki í ánni þegar framburður snefilefna úr ræsunum var í hámarki 12. mars.

Gleggstu merki um áhrif rennslis úr ræsunum á efnasamsetningu Elliðaánnna voru í styrk Na, Cl og Zn.

Með því að bera saman meðaltöllin fyrir sýnin sem tekin voru við Vatnsendaveg,

Vatnsveitubrú, Rafstöð og ósa er hægt að fá glögga mynd af breytingum niður vatnasvið Elliðaánnna. Hitastig breyttist nokkuð efst í ánum, en varmaskipti voru að meðaltali vart mælanleg neðst í þeim milli Rafstöðvar og óss. Gildi pH breyttist hins vegar lítið efst í ánum en allnokkuð neðar í þeim, og þar var styrkur kolefnis meiri en efst. Almennt má segja að styrkur aðalefna hafi aukist aðeins niður eftir ánum, og var stígandinn misglöggur. Aukningin var hvað gleggst fyrir NO_3^- , Mg og SO_4^{2-} , og hún var mest fyrir NO_3^- , um 17%, en fyrir flest efni var hún um 3% sem er nærrí skekkjunni milli einstakra mælinga. Styrkur snefilefna og þungmálma breytist misjafnlega niður vatnasviðið. Styrkur Mn, Sr, Co, Ni, og Zn óx niður eftir vatnasviðinu, en Sr var eina efnið sem hefur samfelldan stíganda í styrk og var styrkaukning þess um 15 %. Styrkur Al, Fe, Ba, Hg og Mo breyttist ekki niður árnar en styrkur Cd, Cr, Cu, og Pb minnkaði hins vegar. Þetta var ekki glöggt nema fyrir Cr þar sem minnkunin var um 14 %.

Það á eftir að túnka efnasamsetningu Elliðaánnna hvað varðar eituráhrif snefilefna. Sum efni hafa alltaf slæm áhrif á vöxt lífvera t. d. sumar svokallaðar B-katjónir málma eins og Cd^{2+} , Hg^{2+} , Pb^{2+} og Tl^{3+} . Önnur snefilefni geta ýmist örvað vökt lífvera en ef þau eru í of miklum styrk

geta þau verið lífshættuleg, t.d. Cu^{2+} og Zn^{2+} . Styrkur snefilefna sem alltaf hefur neikvæð áhrif á vöxt lífvera, Cd^{2+} , Hg^{2+} og Pb^{2+} eykst ekki niður vatnasvið Elliðaánnna frá Vatnsendavegi til ósa (1. og 2. mynd, Tafla 5) og styrkur þeirra er mestur í Hólmsá.

Vatnið sem sytraði í árfarvegi Elliðaánnna við Kjartanslund þegar virkjunin var í gangi frá október 1997 til og með apríl 1998 var mjög háð umhverfisaðstæðum og var þá efnastyrkur vatnsins breytilegri en á öðrum stöðum í Elliðaánum. Heildarstyrkur uppleystra efna var að meðaltali 113 mg/l í hálfþurrum árfarveginum en á sama tíma var hann 80 mg/l í vatnin sem fór um virkjunina. Nítrat (NO_3^-) breytist mest þeirra efna sem rannsókuð voru og mælsist styrkur þess hæstur 349 $\mu\text{g/l}$ þann 13. janúar 1998. Efnin eftir minnkandi styrkbreytingu eru; NO_3^- , Sr, Cu, Mg, Co, SO_4^{2-} , Ba, K, Cl, Mn, Ca, Na, Zn, basavirkni, reiknað CO_2 , Ni, Mo, Pb, Cd. Mismunurinn á styrk Si, F, og Fe var óverulegur, en styrkur Al, Cr, og PO_4^{3-} var minni í sitrinu við Kjartanslund en í vatninu sem fór um virkjunina.

Kísilþörungar í Elliðavatni binda árlega um 255 tonn af SiO_2 . Þetta samsvarar um 402 tonna setmyndun á ári og tillífun kísilþörunganna sem nemur 35 grömmum af kolefni á

fermetra á ári. Frumframleiðni kísilþörunga á flatarmálseiningu er um sex sinnum meiri í Mývatni en Elliðavatni. Innrennsli fosfórs í Elliðavatn með Hólmsá og Suðurá var einungis um fjórðungur fosfórsins sem þurfti til þess að standa undir kísilnámi kísilþörunga. Það sem á vantar losnar við niðurbrot lífrænna efna í vatninu og á botni þess og það kemur e.t.v. með áður óþekktu innstreyimi. Enn fremur verður töluvert magn, umfram þann styrk sem mælist í Hólmsá, að koma til fyrir NO_3 og e.t.v. Zn til þess að standa undir kísilnámi kísilþörunga. Líklegt að nitursambönd og Zn losni við niðurbrot lífræns efnis í vatninu og á botni Elliðavatns og komi í veg fyrir að Zn takmarki vöxt þörunganna. Blágrænþörungar geta einnig bundið N_2 úr andrúmslofti svo ólíklegt er að NO_3 sé takmarkandi fyrir vöxt þörunga.

TILLÖGUR UM FREKARI RANNSÓKNIR

1. **B.** • Mæla dýpt Elliðavatns og þykkt setsins (kísigúrlagsins) á botni þess.
2. • Túlka efnasamsetningu Elliðaánnna hvað varðar eituráhrif snefilefna.
3. **A.** • Fylgjast með efnasamsetningu Hólmsár, Suðurár og Elliðaánnna við Vatnsdaveg í júní og júlí þegar líf er í mestum blóma og hætta er á að styrkur Al nálgist hættumörk.
4. **B.** • Skilgreina innstreymi P í Elliðavatn.
 - Rannsaka efnaferli í setinu á botni Elliðavatns með tiliti til næringarefna- og snefilefnabúskapar vatnsins.
 - Athuga efnasamsetningu vatnsins við botn Elliðavatns eftir að ísa leggur á veturna, t.d. hvað varðar súrefnismettun vatnsins.

PAKKARORD

Matthildur B. Stefánsdóttir greindi F, Cl og K í flestum sýnanna. Rennslismælingar fyrir Hólmsá og Elliðaár við Vatnsdaveg (Heyvað) eru frá Vatnamælingum Orkustofnunar. Andrés I. Guðmundsson teiknaði kortin af vatnasviði Elliðaánnna. Prófessor Þorleifur Einarsson las yfir handrit. Þessum aðilum viljum við þakka vel unnin störf.

HEIMILDIR

- AMAP 1997. Arctic Pollution Issues: A State of the Arctic Environment Report. Arctic Monitoring and Assessment Programme, Oslo, Norway, 188 bls.
- Ario, J. 1985. Chemistry of cold groundwater in the Langjökull volcanic zone. Research report 8701. Nordic Volcanological Institute, Reykjavík, 26 bls.
- Bragi Árnason 1976. Groundwater systems in Iceland traced by deuterium. Vísindafélag Íslendinga, Rit 42, 236 bls.
- Bruland K. W., Donat, J. R., & Hutchins D. A., 1991. Interactive influence of bioactive trace metals on biological production in oceanic waters. Limnol. Oceanogr. 36, 1555-1577.
- Davies, T. D. 1989. Episodic acidification of freshwaters in Europe. EOS Transactions American Geophysical Union 70, bls. 1122.
- Dickman, M, Stewart, K. & Servant-Vildary, M, 1993. Spatial heterogeneity of summer phytoplankton and water chemistry in a large volcanic spring-fed lake in Northern Iceland. Arctic and Alpine Research, 25: 228-239.
- Driscoll, C. T., Baker, J. P., Bisogni, J.J. & Schofield, C.L. 1980. Effect of aluminium speciation on fish in dilute acidified waters. Nature 284, bls. 161-164.
- Graedel, T. E. & Franey J. P. 1975. Field measurements of submicron aerosol washout by snow. Geophysical Research Letters 2, bls. 325-328.
- Guðmundur Kjartansson 1957. The eruption of Hekla 1947-1948. III, 1. Some secondary effects of the Hekla eruption. Soc. Scientiarum Islandica: 1-42, Reykjavík.
- Halldór Ármansson 1970. Efnarannsókn á vatni Elliðaánnna og aðrennslis þeirra. Rannsóknarstofnun iðnaðarins, fjölrít nr. 26, 67. bls.
- Halldór Ármansson 1971. Efnarannsókn á vatni Elliðaánnna og aðrennslis þeirra. II. tímabilið maí 1970 - janúar 1991. Rannsóknarstofnun iðnaðarins, fjölrít nr. 35, 56 bls.
- Halldór Ármansson, Helgi R. Magnússon, Pétur Sigurðsson & Sigurjón Rist 1973. Efnarannsókn vatna. Vatnasvið Hvítár - Ölfusár; einnig Þjórsár við Urriðafoss: Orkustofnun, OS - RI, Reykjavík, 28 bls.
- Hákon Aðalsteinsson (1991a). Svif í Mývatni. Arnþór Garðarsson & Árni Einarsson (ritstj.). Hið íslenska náttúrufræðifélag, Reykjavík. 166-189.
- Hákon Aðalsteinsson (1991b). Plöntu- og dýrasvif í Mývatni 1971-90. Orkustofnun, Reykjavík, OS-911032/05 B, 19 bls.

- Ingibjörg E. Björnsdóttir 1996. Metals and metal speciation in waste water from the Nesjavellir Geothermal Power plant, SW-Iceland and possible effects on Lake Thingvallavatn. Meistaraprófsritgerð við Chalmers University of Technology, Gautaborg, Svíþjóð, 62 bls.
- Jón Ólafsson 1979a. Physical characteristics of Lake Mývatn and river Laxá, *Oikos* 32, bls. 38-66.
- Jón Ólafsson 1979b. The chemistry of the Lake Mývatn and the River Laxá, *Oikos* 32. 82-112.
- Jón Ólafsson 1991. Undirstöður lífríkis í Mývatni. *Náttúra Mývatns*. Arnþór Garðarsson & Árni Einarsson (ritstj.). Hið íslenska náttúrufræðifélag, Reykjavík. 141-165.
- Jón Ólafsson 1992. Chemical characteristics and trace elements of Thingvallavatn. *Oikos* 64. 151-161.
- Johannessen, M. & Henriksen A. 1978. Chemistry of snow meltwater: changes in concentration during melting. *Water Resource research* 14, bls. 615-619.
- Kristín Vala Ragnarsdóttir, Sigurður Reynir Gíslason, Þorvaldur Þórðarson., Kemp, A. J. & Auður Andréasdóttir. (1994). Ejection of trace metals from volcanoes. *Mineralogical Magazine* 58A, 752-753.
- Lars Landner & Lennart Lindeström, 1998. Zinc in Society and in the Environment. An account of the facts on fluxes, amounts and effects of zinc in Sweden. Swedish Environmental Research Group. Fryksta, Sjöleden 9, S-665 91 Kil, Sweden. ISBN 91-630-6871-0.
- Louvat, Pascale 1997. Étude Géochimique de L'Erosion Fluviale D'Iles Volcaniques À L'Aide des Bilans D'Éléments Majeurs et Traces. Óutgefin doktorsritgerð við Institute de Physique du Globe de Paris, Frakklandi, 322 bls.
- Martin, J.M.& Meybeck, M. 1979. Elemental mass-balance of material carried by world major rivers: *Marine Chemistry*, v. 7 bls. 173-206.
- Martin, J.M.& Whitfield, M. 1983. The significance of the river input of chemical elements to the ocean, Í Wong, S.S., ritstj., *Trace Metals in Seawater*, Proceedings of the NATO Advanced Research Institute on Trace Metals in Seawater, March 1981: Erice, Plenum Press, bls. 265-296.
- Meybeck, M. 1979. Concentrations des eaux fluviales en éléments majeurs et apports en solution aux océans: *Rev. Géologie Dynamique et Géographie Physique* 21. 215-246.

- Meybeck, M. 1982. Carbon, nitrogen, and phosphorus transport by world rivers: American Journal of Science 282. 401-450.
- Níels Óskarsson 1980. The interaction between volcanic gases and thephra; fluorine adhering to thephra of the 1970 Hekla eruption. Journal of Volcanology and Geothermal Research, 8. 251-266.
- Oslo and Paris Commissions 1995: Implementation of the Joint Assessment and Monitoring Programme, 68 bls.
- Plummer, N.L. & Busenberg, E. 1982. The solubility of calcite, aragonite and vaterite in $\text{CO}_2\text{-H}_2\text{O}$ solutions between 0 and 90°C, and an evaluation of the aqueous model for the system $\text{CaCO}_3\text{-CO}_2\text{-H}_2\text{O}$: Geochimica et Cosmochimica Acta 46, bls. 1011-1040.
- Sigurður R. Gíslason 1989. Kinetics of water-air interactions in rivers: A field study in Iceland. Water-Rock Interactions, Miles D.L. (ritstj.), Balkema, Rotterdam, bls. 263-266.
- Sigurður Reynir Gíslason 1990. Chemistry of precipitation on the Vatnajökull glacier and the chemical fractionation caused by the partial melting of snow. Jökull 40. bls. 97-117.
- Sigurður Reynir Gíslason 1993. Efnafræði úrkomu, jöklar, árvatns, stöðuvatna og grunnvatns á Íslandi. Náttúrufræðingurinn 63 (3-4), bls. 219-236.
- Sigurður R. Gíslason & Stefán Arnórsson 1988. Efnafræði árvatns á Íslandi og hraði efnarofs. Náttúrufræðingurinn 58. bls. 183-197.
- Sigurður R. Gíslason & Stefán Arnórsson 1990. Saturation state of natural waters in Iceland relative to primary and secondary minerals in basalts. I; Fluid-Mineral Interactions: A Tribute to H.P. Eugster. R.J. Spencer & I-Ming Chou (ritstj.). Geochemical Society, Special Publication No. 2. bls. 373 - 393.
- Sigurður R. Gíslason & Stefán Arnórsson 1993. Dissolution of primary basaltic minerals in natural waters: saturation state and kinetics. Chemical Geology 105. 117-135.
- Sigurður R. Gíslason, Auður Andrésdóttir, Árný E. Sveinbjörnsdóttir, Níels Óskarsson, Þorvaldur Þórðarson, Peter Torssander, Martin Novák & Karel Zák 1992. Local effects of volcanoes on the hydrosphere: Example from Hekla, southern Iceland. I; Water-Rock Interaction, Kharaka, Y. K & Maest, A. S. (ritstj.). Balkema, Rotterdam, bls. 477-481.

- Sigurður R. Gíslason, Stefán Arnórsson & Halldór Ármannsson 1996. Chemical weathering of basalt in SW Iceland: Effects of runoff, age of rocks and vegetative/glacial cover. *American Journal of Science*, 296, bls. 837-907
- Sigurður Reynir Gíslason, Jón Ólafsson & Árni Snorrason (1997a). Efnasamsetning, rennsli og aurburður straumvatna á Suðurlandi. *Gagnagrunnur Raunvísindastofnunar, Hafrannsóknastofnunar og Orkustofnunar.* Raunvísindastofnun, RH-25-97, 28 bls.
- Sigurður Reynir Gíslason, Hrefna Kristmannsdóttir, Steinunn Hauksdóttir, & Ingvi Gunnarsson (1997b). Rannsóknir á efnasamsetningu árvatns á Skeiðarársandi eftir gosið í Vatnajökli 1966. I; Vatnajökull, gos og hlaup 1996, Hreinn Haraldsson ritstj., bls. 139-171, Vegagerðin, Reykjavík.
- Sigurður Reynir Gíslason, Matthildur Bára Stefánsdóttir & Andri Stefánsson (1998). Vatnsrannsóknir í nágrenni iðnaðarsvæðisins á Grundartanga. Lokaskýrsla 15.júlí 1998. Unnið fyrir Norðurál hf. og Íslenska járnblendifélagið hf. 82 bls.
- Sigurjón Rist 1974. Efnarannsókn vatna. Vatnasvið Hvítár - Ölfusá; einnig Þjórsá við Urriðafoss: Reykjavík, Orkustofnun, OSV7405, 29 bls.
- Sigurjón Rist 1986. Efnarannsókn vatna. Borgarfjörður, einnig Elliðaár í Reykjavík: Reykjavík, Orkustofnun, OS-86070/VOD-03, 67 bls.
- Sigurjón Rist, 1990. Vatns er þörf. Bókaútgáfa Menningarsjóðs, Reykjavík, 248 bls.
- Stefán Arnórsson, Sven Sigurdsson & Hörður Svavarsson 1982. The chemistry of geothermal waters in Iceland. I. Calculation of aqueous speciations from 0° to 370 °C: *Geochimica et Cosmochimica Acta* 46, bls. 1513-1532.
- Stefán Arnórsson & Auður Andrésdóttir 1995. Processes controlling the distribution of B and Cl in natural waters in Iceland: *Geochimica et Cosmochimica Acta*, v. 59, bls. 4125-4146.
- Stefán Arnórsson, Auður Andrésdóttir & Árný E. Sveinbjörnsdóttir 1993. The distribution of Cl, B, δD and δ¹⁸O in natural waters in the Southern Lowlands in Iceland. In *Geofluids '93* (ritstj. J. Parnell, A.H. Ruffell & N.R. Moles). British Gas, bls. 313-318.
- Stumm, W. & J. J. Morgan 1996. *Aquatic Chemistry. Chemical Equilibria and Rates in Natural Waters.* John Wiley & Sons, Inc. New York, 1022 bls.
- Svanur Pálsson & Guðmundur H. Vigfússon 1996. Gagnasafn aurburðarmælinga 1963-1965", Orkustofnun OS96032/VOD05 B, 270 bls.

- Sweewton R. H., Mesmer R. E. & Baes C. R. Jr. 1974. Acidity measurements at elevated temperatures. VII. Dissociation of water. J. Soln. Chem. 3, nr. 3 bls. 191-214.
- Torssander, Peter 1986. Origin of volcanic sulfur in Iceland. A Sulfur Isotope Study. Útgefin doktorsritgerð. Meddelanden från Stockholms Universitets Geologiska Institution Nr. 268, Stokkhólmi, 164 bls.
- Tranter, M. 1989. Episodic acidification of freshwaters in Canada. EOS Transactions American Geophysical Union 70, bls. 1122
- Vatnsveita Reykjavíkur 1986. Efnagreiningar á köldu vatni úr borholum sem Vatnsveita Reykjavíkur starfrækir. Reykjavík, Vatnsveita Reykjavíkur.
- Wigington Jr. P. J. 1989. Episodic acidification of freshwaters in the United states. EOS Transactions American Geophysical Union 70, bls. 1122.

Efnasamsetning Elliðaánnar 1997-1998: Sigurður Reynir Gíslason, Björn Þór Guðmundsson og Eydís Salome Eiríksdóttir

TÖFLUR

Tafla 2
Svæður þungvalina og annara smelfefna í straumvatni í Elliðaárhánum

Svæða númer	Staður	Dags.	Al	Fe	Mn	Sr	P	As	Ba	Cd	Co	Cr	Cu	Ni	Pb	Zn	Hg	Mo	
			µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l		
98-E078	Elliðaár við Kjartanslund	19.10.1998	11:05	9,95	103,00	6,04	5,36	1,36	<156,00	141,00	3,20	47,30	341,00	389,00	<50	15,30	297,00	<2,2	63,50
98-E079	Elliðaár við Síðið	19.10.1998	11:15	59,30	80,60	5,49	4,72	1,22	<165,00	153,00	2,70	39,00	399,00	365,00	<50	27,20	341,00	<2,2	58,90
98-E080	Elliðaár við ósa	19.10.1998	11:25	8,41	38,70	4,89	4,90	<1,00	<156,00	126,00	<2,0	28,00	348,00	312,00	<50	13,19	175,00	<2,2	59,70

Tafla 3
Sýnafólkustakdir í Ellíðaánum

Styrkar, aðaldefnir og næringarsælt f straumvatni í Ellíðaánum											
Sýna númer	Staður	Dagsetning	KL.	rentslí m³/sek	Vatns- hiti °C	pH	pH ref- T°C	Leiðni µS/cm	SiO ₂ mg/l	Na mg/l	K mg/l
97-E005	Ellíðaárvíð Síða	3.11.1997	17:00	2.3	2.8	7.48	19.6	91	9.0	0.41	4.68
97-E011	Ellíðaárvíð Síða	4.12.1997	11:55	1.0	-0.2	7.29	19.9	104	11.3	13.20	<0.4
98-E005	Ellíðaárvíð Síða	13.1.1998	12:50	0.0	-1.2	7.35	20.2	94	12.7	11.80	0.46
98-E011	Ellíðaárvíð Síða	4.2.1998	14:55	0.2	-3.2	7.36	17.9	91	11.6	11.20	0.45
98-E019	Ellíðaárvíð Síða	6.1.1998	9:45	0.0	-13.8	7.71	21.4	100	11.2	12.50	0.46
98-E033	Ellíðaárvíð Síða	13.3.1998	13:20	0.6	6.4	7.44	20.9	8.8	15.10	0.64	4.51
98-E039	Ellíðaárvíð Síða	74.1.1998	10:55	4.0	1.4	7.46	20.7	86	5.9	11.50	0.46
98-E049	Ellíðaárvíð Síða	16.1.1998	14:05	8.5	7.6	7.34	24.0	89	3.4	11.90	0.38
98-E055	Ellíðaárvíð Síða	16.6.1.1998	10:45	14.9	13.1	9.04	25.0	93	5.1	10.60	0.41
98-E061	Ellíðaárvíð Síða	17.7.1.1998	11:00	14.7	14.0	8.49	25.1	88	5.6	10.40	0.42
98-E067	Ellíðaárvíð Síða	14.8.1.1998	11:15	11.2	10.0	7.28	22.3	18	5.7	10.70	0.42
98-E073	Ellíðaárvíð Síða	11.9.1.1998	11:50	6.7	5.5	7.72	19.4	85	7.7	10.70	0.42
98-E079	Ellíðaárvíð Síða	19.10.1.1998	11:15	0.5	1.0	7.61	17.0	89	10.9	11.70	0.47
McHallal	Heimsmeðaltal		5.3	3.1	7.68	21.0	86	8.6	11.53	0.43	4.80
McHallal	Heimsmeðaltal							10.4	5.15	1.30	13.40

Styrkar, bunnumföldar og umara meðfleðna f straumvatni í Ellíðaánum

Sýna númer	Staður	Dags-	KL.	Fe	Mn	Sr	P	As	Ba	Cd	Co	Cu	Ni	Pb	Zn	Hg	Mo		
97-E005	Ellíðaárvíð Síða	3.11.1997	17:00	4.88	24.00	5.23	1.11	<20.00	216	<3.0	26	274	618	12	440	<1.0	67		
97-E011	Ellíðaárvíð Síða	4.12.1997	11:55	6.44	62.50	6.21	5.69	1.92	20.60	228	37	534	306	245	24	969	<1.0	73	
98-E005	Ellíðaárvíð Síða	13.1.1998	12:50	5.83	51.30	4.14	4.86	1.86	<20.00	216	4.3	28	487	259	759	38	251	<1.0	91
98-E011	Ellíðaárvíð Síða	4.2.1998	14:55	8.56	62.70	6.44	5.08	3.38	<20.00	198	3.0	39	597	301	1000	32	257	<1.0	74
98-E019	Ellíðaárvíð Síða	6.3.1.1998	9:45	24.30	93.00	6.00	5.06	<5.00	<10.00	130	2.9	42	668	443	639	52	342	4.6	94
98-E033	Ellíðaárvíð Síða	13.3.1.1998	13:20	14.00	57.00	8.80	5.64	7.17	<10.00	250	3.8	59	482	613	339	56	1390	4.7	78
98-E049	Ellíðaárvíð Síða	16.5.1.1998	14:05	10.70	20.90	5.63	5.77	<5.00	<10.00	320	4.5	36	107	1160	326	58	654	<2.2	92
98-E055	Ellíðaárvíð Síða	16.6.1.1998	10:45	212.00	67.30	4.66	<5.00	<10.00	76	2.7	48	461	797	496	16	240	<2.2	84	
98-E061	Ellíðaárvíð Síða	17.7.1.1998	11:00	107.00	8.70	1.13	4.00	1.19	<147.00	55	<2.0	53	387	744	13	<100	6.5	75	
98-E067	Ellíðaárvíð Síða	14.8.1.1998	11:15	19.60	58.90	2.83	4.94	1.41	<143.00	119	<2.0	32	225	544	77	20	321	2.3	60
98-E073	Ellíðaárvíð Síða	11.9.1.1998	11:50	27.90	86.80	2.15	4.50	<5.00	<139.00	99	<2.0	27	390	314	<50.0	15	410	5.4	63
98-E079	Ellíðaárvíð Síða	19.10.1.1998	11:15	59.30	80.60	5.49	4.72	1.22	<165.00	153	3	39	399	365	<50	27	341	<2.2	58.90
McHallal	Heimsmeðaltal	44.21	56.06	4.06	4.96	1.73		20.60	165	3	37	412	499	472	28	443	<4.7	76	

Tafla 3
Sýnaðskráðar í Elliðaánum

		Styrkur áætlefna og næringarsúla f straumvatni í Elliðaánum																						
Sýna númer	Staður	Dagskring	Kl.	rennsí	Vatns- hlíð	pH	pH ref- T °C	Leiðnu µs/cm	SiO ₂ mg/l	Na mg/l	K mg/l	Ca mg/l	Mg mg/l	Alk (b) meq/l	CO ₂ (c) mg/l	SO ₄ mg/l	Cl mg/l	TDS mg/l	F µg/l	N-NO ₃ µg/l	N-NH ₄ µg/l	P-PO ₄ µg/l		
98-E016	Eftra rezi	6.3.1998	11:10	0.20	5,0	-11,0	9,11	20,2	244	46,90	1,23	6,66	2,62	1,403	6,5,2	19,12	25,4	257	574	756,0	50,56	≤2,8	23,7	
98-E022	Eftra rezi	11.3.1998	21:55	0,30	10,4	0,7	9,02	22,1	1380	34,7	1,99	8,61	2,41	0,848	39,1	14,26	459,0	833	331,1	189	3,52	33,1	13,3	
98-E025	Eftra rezi	12.3.1998	18:05	10,00	1,0	2,5	6,78	25,1	569	1,2	105,00	2,05	3,97	0,114	6,9	6,89	169,5	298	52	49,2	2,51	179,7	26,4	
98-E029	Eftra rezi	13.3.1998	11:30	7,00	2,4	5,6	6,98	20,0	139	2,0	23,00	1,25	1,89	0,185	10,2	2,46	32,5	76	62	62,0	1,28	95,1	3,1	
98-E042	Eftra rezi	10.4.1998	20:25	0,20	8,2	2,7	8,82	22,0	233	33,2	42,70	1,05	4,64	1,58	0,810	36,8	12,10	40,9	185	379	565,6	11,69	19,4	8,6
<i>Meðaltal</i>																								
Heimsnefðatal																								

Styrkur bunnminna og sonera ætlefna f straumvatni í Elliðaánum

Sýna númer	Staður	Dags.	Kl.	Al	Fe	Mn	Sr	P	As	Ba	Cd	Co	Cr	Cu	Ni	Pb	Zn	Hg	Mo
				µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l
98-E016	Eftra rezi	6.3.1998	11:10	124,00	3,90	0,26	24,80	37,00	420,00	1110	7,1	12	164	616	596	58	4970	3,3	2250
98-E022	Eftra rezi	11.3.1998	21:55	70,60	18,00	3,88	55,90	27,70	<10,00	7820	82,9	210	636	2770	597	610	270000	4,1	1340
98-E025	Eftra rezi	12.3.1998	18:05	13,30	14,70	11,60	31,40	42,90	796,00	4610	43,2	240	585	4410	860	140	95800	7,9	271
98-E029	Eftra rezi	13.3.1998	11:30	19,10	18,60	4,60	39,50	11,80	<10,00	1590	18,3	104	439	4370	623	145	30200	<2,2	162
98-E042	Eftra rezi	10.4.1998	20:25	79,60	20,50	0,64	19,60	21,90	<10,00	1610	53,3	79	479	8680	659	222	90800	4,3	1320
<i>Meðaltal</i>																			

Tábla 3
Sýnaforsíða Ólfur / Ellíðaflam

		Sírkur áðalfræði og náringarsalur í straumvatni í Ellíðaflam																					
Síma númer	Síður	Dagsetning	Kl.	regnari	Vatns- hlu °C	pH	pH _{ref.}	Litinni	SiO ₂	Na	K	Ca	Mg	Alk (b)	CO ₂ (c)	SO ₄	Cl	TDS	F	N-NO ₃	N-NO ₂	N-NH ₃	P-PO ₄
98-E017	Nedra reisi	6.3.1998	10:50	0.20	3.2	-11.0	9.06	20.2	220	80.7	46.60	1.12	2.36	0.16	1.305	60.3	17.9	248	688	471,1	37.50	90.0	322.7
98-E021	Nedra reisi	11.3.1998	21:30	0.40	6.8	0.7	8.52	21.8	6930	37.2	1650.00	4.50	16.30	4.41	1.014	45.6	23.85	258.9	386	335.2	38.11	247.9	120.6
98-E024	Nedra reisi	12.3.1998	17:50	30.00	1.4	3.1	7.07	24.0	990	2.5	183.00	2.82	4.43	2.18	0.231	12.1	7.91	284.9	501	58	32.0	3.43	129.2
98-E030	Nedra reisi	13.3.1998	11:50	17.00	3.2	5.6	7.05	21.8	213	2.7	37.50	1.99	2.17	0.79	0.238	12.7	3.03	52.9	116	63	71.5	1.38	50.6
98-E043	Nedra reisi	10.4.1998	20:40	0.20	5.2	2.3	8.27	22.1	323	44.3	63.10	0.46	2.57	0.44	0.822	36.9	13.90	65.1	242	520.0	40.91	125.2	42.2
<i>Meðaltal</i>			4.0	0.1	7.99	22.0	1739	33.5	396.46	2.18	5.57	1.60	0.722	33.5	13.33	556.0	1052	299	290.0	24.26	128.8	119.0	
Heimsmeðaltal								10.4	5.15	1.30	13.40	3.35	37.5	8.25	100	100	100	100	100	100	100	100	10.0

Sírkur þungindóttum og annarri stærðsíðuna í straumvatni í Ellíðaflum

Síma númer	Síður	Dags-	Kl.	Al	Fe	Mn	Sr	P	As	Ba	Cd	Co	Cr	Cu	Hg	Pb	Zn	Hg	Mo	
98-E017	Nedra reisi	6.3.1998	10:50	156.00	5.90	0.32	15.70	530.00	780.00	1250	8.5	.19	.88	996	651	90	10000	4.9	2800	
98-E021	Nedra reisi	11.3.1998	21:30	89.40	12.40	26.60	159.00	201.00	1100000.00	29000	113.0	85.8	1230	6510	1250	2040	235000	11.6	1870	
98-E024	Nedra reisi	12.3.1998	17:50	25.80	16.90	17.30	39.20	129.00	45.10	53.1	272	1050	4370	974	165	54100	4.2	274		
98-E030	Nedra reisi	13.3.1998	11:50	17.80	15.70	9.82	14.10	52.20	<0.00	1.80	13.2	148	759	5550	804	72	15500	2.8	230	
98-E043	Nedra reisi	10.4.1998	20:40	116.00	19.60	1.96	15.70	60.60	621.00	1820	35.1	97	746	10200	675	131	39000	3.9	1950	
<i>Meðaltal</i>				81.00	14.10	11.20	48.74	194.46	276922.75	7552	44.6	279	783	5545	871	500	70720	<5.48	1425	

Tafla 3b. Styrkur aukasnefilefna á hverjum sýnatökustað

Styrkur þungmálma og annara snefilefna í straumvatni í Elliðaárm

Sýnatökustaður Sýni númer	Dags.	V ng/l	Be ng/l	Li ng/l	U ng/l	Sn ng/l	Sb ng/l
Við vatnshæðarmæli í Hólmsá							
98-E027	13.3.1998	2,6	3,0	101	1,7	14,9	17,1
98-E035	7.4.1998	5,7	3,6	96	3,2	21,4	4,1
98-E045	16.5.1998	4,0	2,7	234	2,3	148,0	9,1
98-E051	16.6.1998	5,8	3,6	156	3,6	15,8	3,4
Elliðaár við Vatnsendaveg							
98-E014	6.3.1998	10,4	2,0	83	7,0	14,6	12,4
98-E028	13.3.1998	7,2	2,5	75	5,6	14,1	8,2
98-E036	7.4.1998	7,2	2,4	63	4,6	15,1	5,3
98-E041	10.4.1998	6,4	1,7	82	4,4	14,5	9,1
98-E046	16.5.1998	1,8	3,4	121	1,3	149,0	6,7
98-E052	16.6.1998	10,8	1,3	51	4,7	9,5	6,2
Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar							
98-E015	6.3.1998	10,2	3,2	81	7,2	16,7	9,6
98-E023	11.3.1998	6,8	5,1	112	4,8	15,4	5,8
98-E026	12.3.1998	7,3	2,5	89	5,4	17,1	14,2
98-E031	13.3.1998	6,8	1,3	85	5,8	12,7	12,3
98-E037	7.4.1998	6,9	<0.5	67	4,5	12,9	4,4
98-E044	10.4.1998	6,2	2,8	142	4,3	20,9	6,8
98-E047	16.5.1998	1,4	3,1	130	1,3	176,0	7,5
98-E053	16.6.1998	10,8	<0.5	46	4,9	10,6	4,1
Elliðaár við Kjartanslund							
98-E018	6.3.1998	5,3	1,0	183	6,8	21,7	10,1
98-E032	13.3.1998	3,3	1,4	175	17,1	16,2	60,8
98-E048	16.5.1998	1,9	4,8	155	1,8	145,0	12,0
98-E054	16.6.1998	11,1	<0.5	46	5,2	11,5	4,1
Elliðaár við stöð							
98-E019	6.3.1998	9,6	3,9	142	7,2	15,6	7,6
98-E033	13.3.1998	6,1	1,8	87	5,8	14,3	20,3
98-E049	16.5.1998	1,5	3,1	145	2,1	195,0	13,1
98-E055	16.6.1998	11,4	1,5	45	5,5	39,8	2,8
Elliðaár við ósa							
98-E020	6.3.1998	8,8	0,6	127	6,6	12,3	7,1
98-E034	13.3.1998	5,9	3,5	90	5,9	16,5	22,6
98-E040	7.4.1998	5,0	2,3	107	3,9	14,8	13,8
98-E050	16.5.1998	2,1	2,8	151	2,9	155,0	12,8
98-E056	16.6.1998	11,1	<0.5	50	5,8	8,7	1,4
Eftir ræsi							
98-E016	6.3.1998	1,2	3,1	2342	10,1	17,7	41,1
98-E022	11.3.1998	2,7	9,5	2278	6,4	43,0	633,0
98-E025	12.3.1998	0,4	4,0	490	3,1	18,2	202,0
98-E029	13.3.1998	0,6	3,5	206	5,8	20,2	246,0
98-E042	10.4.1998	1,5	2,7	1336	11,2	63,3	939,0
Neðra ræsi							
98-E017	6.3.1998	1,4	5,2	3077	2,1	28,5	429,0
98-E021	11.3.1998	1,0	16,4	4503	40,8	73,2	428,0
98-E024	12.3.1998	0,5	9,4	620	4,7	26,1	208,0
98-E030	13.3.1998	0,8	5,1	287	10,4	18,8	250,0
98-E043	10.4.1998	1,5	6,6	1812	13,2	80,2	545,0

Tafla 4

Næmi efnagreiningaraðferða og hlutfallsleg skekkja milli mælinga

Efni	Næmi µg/l	Skekka hlutfallsleg skekkja	Staðalfrávik
Leiðni		± 1,0	
T°C		± 0,1	
pH		± 0,05	
SiO ₂ ICP-AES (RH)	100	2,0%	1,8
SiO ₂ ICP-AES (SGAB)	60	4%	
Na ICP-AES (RH)	10	3,3%	2,8
Na ICP-AES (SGAB)	100	4%	
K Jónaskilja (RH)	50	3%	
K ICP-AES (RH)	500		
K ICP-AES (SGAB)	400	4%	
K AA	43	4%	
Ca ICP-AES (RH)	1	2,6%	1,6
Ca ICP-AES (SGAB)	100	4%	
Mg ICP-AES (RH)	5	1,6%	1,6
Mg ICP-AES (SGAB)	90	4%	
Alk.		3%	
CO ₂		3%	
SO ₄ ICP-AES (RH)	1000	10%	8,2
SO ₄ HPCL	50	5%	
SO ₄ ICP-AES (SGAB)	240	15%	
Cl	1000	5%	
F	20	3%	
P ICP-MS	1	3%	
P-PO ₄	2	2-15 µg/l ±1 µg/l >15 µg/l ±5%	
N-NO ₂	0,56	0,56-3 µg/l ±0,2 µg/l >3 µg/l ±5%	
N-NO ₃	2	2-10 µg/l ±1 µg/l >10 µg/l ±10%	
N-NH ₄	2,8	10%	
Al ICP-AES (RH)	10	3,8%	3,2
Al ICP-MS (SGAB)	0,08	12%	
As ICP-MS (SGAB)	0,01	9%	
Sr ICP-AES (RH)	2	15%	
Sr ICP-MS (SGAB)	2	4%	
Ba ICP-MS (SGAB)	0,01	6%	
Ti ICP-MS (SGAB)	0,1	4%	
Cr ICP-MS (SGAB)	0,01	9%	
Mn ICP-AES (RH)	6	26%	24
Mn ICP-MS (SGAB)	0,03	8%	
Fe ICP-AES (RH)	20	12%	15
Fe ICP-AES (SAGB)	8	10%	
Fe ICP-MS (SAGB)	0,4	4%	
Co ICP-MS (SGAB)	0,005	8%	
Ni ICP-MS (SGAB)	0,05	8%	
Cu ICP-MS (SGAB)	0,1	8%	
Zn ICP-MS (SGAB)	0,2	12%	
Mo ICP-MS (SGAB)	0,01	12%	
Cd ICP-MS (SGAB)	0,005	9%	
Hg AF (SGAB)	0,002	4%	
Pb ICP-MS (SGAB)	0,03	8%	
V ICP-MS (SGAB)	0,005	5%	
U ICP-MS (SGAB)	0,0005	12%	
Sn ICP-MS (SGAB)	0,05	10%	
Sb ICP-MS (SGAB)	0,01	15%	

Tafla 5. Meðalstyrkur áæalefna og næringarsalta f straumvatni Ellíðaárnna

Staður	Dags.	Vatns- hiti °C	Loft- hiti °C	pH	pH ref. T °C	Leiðni μs/sm	SiO ₂ mg/l	Na mg/l	K mg/l	Ca mg/l	Mg meq/kg	Alk (b) meq/l	CO ₂ (c) mg/l	SO ₄ mg/l	Cl mg/l	TDS mg/l	F μg/l	N-NO ₃ , N-NO ₂ , N-NH ₄ μg/l	P-PO ₄ , μg/l
Við vatnshæðarmæli í Höfmsá	Nóv. 1997 -okt. 1998	3,5	3,3	7,37	20,5	77	12,7	9,19	0,48	4,88	1,45	0,432	21,11	2,23	11,0	70	35	11,9 <0,81	<2,8 <6,3
Ellíðaár við Vatnsendaveg	Nóv. 1997 -okt. 1998	4,9	3,0	7,97	20,9	82	8,3	11,26	0,42	4,68	1,24	0,474	22,76	2,30	11,6	70	44	10,3 <0,92	<2,8 <5,7
Ellíðaár ofan Vatnsveitubrúar	Nóv. 1997 -okt. 1998	5,2	2,8	8,01	20,8	84	9,5	11,19	0,43	4,68	1,27	0,467	22,60	2,35	11,6	71	44	11,1 <0,78	<2,8 <5,9
Ellíðaár við Stöð	Nóv. 1997 -okt. 1998	5,3	3,1	7,68	21,0	86	8,6	11,53	0,44	4,80	1,34	0,487	23,19	2,38	12,3	73	46	12,4 <0,65	<9,8 <7,1
Ellíðaár við ósa	Nóv. 1997 -okt. 1998	5,3	3,6	7,65	21,1	86	8,6	11,49	0,44	4,79	1,37	0,480	22,82	2,49	12,1	72	45	12,5 <1,27	<2,8 <4,8

Meðalstyrkur snefilefna í straumvatni Ellíðaárnna

Staður	Dags.	Al	Fe	Mn	Sr	P	As	Ba	Cd	Co	Cr	Cu	Ni	Pb	Zn	Hg	Mo
		μg/l	μg/l	μg/l	μg/l	μg/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l	ng/l
Við vatnshæðarmæli í Höfmsá	Nóv. 1997 -okt. 1998	9,38	66,07	6,93	4,63	5,23	50,30	257	9,3	51	520	463	432	46	953	<15,95	66
Ellíðaár við Vatnsendaveg	Nóv. 1997 -okt. 1998	44,25	56,14	3,12	4,42	2,30	27,70	163	4,0	28	459	532	417	26	316	<3,7	73
Ellíðaár ofan Vatnsveitubrúar	Nóv. 1997 -okt. 1998	40,28	46,67	2,92	4,53	1,87	58,25	149	4,7	29	436	477	488	37	378	<11,3	76
Ellíðaár við Stöð	Nóv. 1997 -okt. 1998	44,21	56,06	4,06	4,96	1,73	20,60	165	3,4	37	412	499	472	28	443	<4,7	76
Ellíðaár við ósa	Nóv. 1997 -okt. 1998	39,11	52,45	4,44	5,19	1,64	158	2,2	36	395	435	470	25	327	<2,52	73	

Tafla 6
Meðaltalsgildi fyrir styrkar aðalstofna og náringarsalts í straumvæni í Elliðavatn

Staður	Af	Vænskuhið °C	F.m*	Lofthi °C	pH	F.m*	pH ref.	Leitdæmi µS/cm	SiO ₂ mg/l	F.m*	Ka mg/l	F.m*	Na mg/l	F.m*	Mg mg/l	F.m*	Alk (b) meq/kg	CO ₂ (c) mg/l	F.m*	Cl mg/l	F.m*	TDS mg/l	F.m*	Cl µg/l	F.m*	NaNO ₃ µg/l	F.m*	NH ₄ µg/l	F.m*	PO ₄ µg/l	F.m*		
Stoð 2 (Hólmssk)	1969	5,3	4	7,5	7	9,3	6	8,7	7	0,42	7	4,37	7	1,58	7	28,9	6	3,55	2	10,7	7	58	7	35	5	14,5	5	0,4	5	17,8	6		
Stoð 2 (Hólmssk)	1970	5,3	5	7,4	5	10,6	5	8,0	5	0,48	5	4,40	5	1,49	5	27,3	5	10,0	5	53	5	37	5	28,5	5	0,9	5	11,1	5				
Við vinsældarmæli í Hólmssk	1997-1998	3,5	3,3	7,4	5	20,5	12,7	9,2	0,48	4,88	5	1,45	5	0,432	21,1	2,23	11,0	70	35	11,9	<0,8	70	35	11,9	<0,8	52,8	5	11,1	5	<6,3			
Stoð 5 (Váð Vansendaveg)	1969	7,0	4	7,6	8	8,0	6	10,3	8	0,40	8	4,26	8	1,41	8	30,5	7	3,45	2	10,9	8	57	7	42	5	15,1	7	0,5	7	10,8	7		
Stoð 6 (Við Vansendaveg)	1970	6,4	5	7,5	5	9,5	5	9,6	5	0,42	5	4,30	5	1,39	5	29,9	5	11,0	5	57	5	46	5	32,8	5	0,7	5	7,8	5				
Elliðaðar við Heyvíð	1973-1974	5,1	11	7,6	11	12	12,2	12	9,9	12	0,38	12	4,11	12	1,48	12	21,8	12	4,08	12	10,25	12	58	12	48	12	23,5	12	0,8	12	2,2	12	
Elliðaðar við Vansendaveg	1997-1998	4,9	3,0	8,0	20,9	8,3	11,3	0,42	4,68	1,24	0,42	4,74	22,8	2,30	11,6	70	44	10,3	<0,9	70	35	11,8	70	44	10,3	<0,9	52,8	<5,7					
Stoð 7 (Kjartanslundur)	1969	3,1	2	7,4	8	7,6	6	10,2	8	0,40	8	4,27	8	1,46	8	31,0	7	3,05	2	10,9	8	58	7	45	5	13,3	7	0,8	7	15,6	7		
Stoð 7 (Kjartanslundur)	1970	6,5	5	7,3	5	20,3	14,94	8,6	5	0,41	5	4,29	5	1,37	5	32,6	5	10,7	5	55	5	48	5	30,7	5	0,9	5	10,1	5				
Elliðaðar við Kjartanslundur (vinnslu)	1997-1998	1,2	-1,0	7,5	22,2	11,8	18,9	0,79	7,61	2,88	0,628	30,0	4,96	22,8	1,11	46	160,6	1,3	<7,3	5,7													
Elliðaðar við Kjartanslund (fullt remissi)	1997-1998	9,4	9,3	7,9	21,1	85,6	8,6	11,1	0,42	4,64	1,30	0,464	22,1	2,09	11,8	67	45	4,3	4,3	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45		
Stoð 8 (Við stoð / ósa)	1969	6,2	3	7,5	8	8,6	6	10,2	8	0,46	8	4,53	7	1,55	8	32,1	7	6,35	2	10,9	8	57	5	45	4	17,8	7	0,6	7	9,2	7		
Stoð 8 (Við stoð / ósa)	1970	6,9	5	7,3	5	21,0	85,6	9,6	5	10,0	5	0,42	5	4,37	5	1,44	5	30,6	5	11,2	5	56	5	47	4	45,4	5	1,0	5	7,8	5		
Elliðaðar við Stoð 8	1997	5,3	3,1	7,7	21,1	85,6	8,6	11,5	0,44	4,80	1,34	0,487	23,2	2,38	12,3	73	12,1	45	12,4	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45
Elliðaðar við ósa	1997-1998	5,3	3,6	7,6	21,1	85,6	8,6	11,5	0,44	4,79	1,37	0,480	22,8	2,49	11,8	67	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45	12,5	45

* Fjöldi mælinga

Tafla 7. Samanburður á styrk aðalfrána og næringarsalta (sýnum sem teknir voru í farvegi Elliðárnar við Kjartanslund og neðan við Rafsfjörð)

Tafla 8. Samanburður á styrksnæfilefna í sýnum sem tekin voru í farvegi Elliðanna við Kjartanslund og neðan við Rafstöð

Sýna númer	Staður	Dags.	Kl.	Al µg/l	Fe µg/l	Mn µg/l	Sr µg/l	P µg/l	As ng/l	Ba ng/l	Cd ng/l	Co ng/l	Cr ng/l	Cu ng/l	Ni ng/l	Pb ng/l	Zn ng/l	Hg ng/l	Mo ng/l
97-E004	Elliðaár við Kjartanslund	3.11.97	16:40	12.30	50.90	7.85	26.20	2.30	65	478	<3.0	79	247	846	1070	18	978	<1,0	101
97-E010	Elliðaár við Kjartanslund	4.12.97	11:35	4.22	65.90	11.30	9.30	1.56	>20,00	253	3.0	71	411	414	320	27	652	<1,0	68
98-E004	Elliðaár við Kjartanslund	13.1.98	12:40	3.40	4.10	8.19	19.70	1.16	>20,00	444	3.0	54	279	546	935	26	438	<1,0	100
98-E010	Elliðaár við Kjartanslund	4.2.98	14:35	6.31	64.70	10.50	11.00	2.17	>20,00	259	5.0	58	384	434	802	26	621	<1,0	69
98-E018	Elliðaár við Kjartanslund	6.3.98	9:30	10.50	91.00	10.60	9.80	<5,00	<10,00	222	3.4	64	559	595	673	67	586	<2,2	116
98-E032	Elliðaár við Kjartanslund	13.3.98	13:00	14.70	53.00	8.00	19.40	9.37	<10,00	572	5.6	140	244	2040	748	78	1500	5.2	137
Meðaltal				8.57	54.93	9.41	15.90	3.31	65	371	4.00	78	354	813	758	41	796	5.20	99
97-E005	Elliðaár við stöð	3.11.97	17:00	4.88	24.00	2.29	5.23	1.11	>20,00	216	<3.0	26	274	254	618	12	440	<1,0	67
97-E011	Elliðaár við stöð	4.12.97	11:55	6.44	62.50	6.21	5.69	1.92	21	228	<3.0	37	534	306	245	24	969	<1,0	73
98-E005	Elliðaár við stöð	13.1.98	12:50	5.83	51.30	4.14	4.86	1.86	>20,00	216	4.3	28	487	259	759	38	251	<1,0	91
98-E011	Elliðaár við stöð	4.2.98	14:55	8.36	62.70	6.44	5.08	3.38	>20,00	198	3.0	39	597	301	1000	32	257	<1,0	74
98-E019	Elliðaár við stöð	6.3.98	9:45	24.30	93.00	6.00	5.06	<5,00	<10,00	130	2.9	42	668	443	639	52	342	4.6	94
98-E033	Elliðaár við stöð	13.3.98	13:20	14.00	57.00	8.00	5.64	7.17	<10,00	250	3.8	59	481	613	339	56	1390	4.7	78
Meðaltal				10.64	58.42	5.51	5.26	3.09	21	206	3.50	38	507	363	600	36	608	4.65	79
Sýna númer	Staður	Dags.	Kl.	Al µg/l	Fe µg/l	Mn µg/l	Sr µg/l	P µg/l	As ng/l	Ba ng/l	Cd ng/l	Co ng/l	Cr ng/l	Cu ng/l	Ni ng/l	Pb ng/l	Zn ng/l	Hg ng/l	Mo ng/l
Meðaltal	Elliðaár við Kjartanslund	8.57	54.93	9.41	15.90	3.31	65	371	4.00	78	354	813	758	41	796	5.20	99	99	
Meðaltal	Elliðaár við stöð	10.64	58.42	5.51	5.26	3.09	21	206	3.50	38	507	363	600	36	608	4.65	79	79	
% mismunur		81	94	171	302	107	317	180	114	202	70	224	126	114	131	112	124		

Tafla 10. Styrkur efna sem eru í pekkum hlutföllum í þörungum gefin fyrir Ellíðaár við Vatnsendaveg

Sýna númer	Staður	Dagsetning	KI. CO ₂ (c) mg/l	SiO ₂ mg/l	NO ₃ µg/l	NO ₂ µg/l	NH ₄ µg/l	PO ₄ µg/l	Al µg/l	Fe µg/l	Mn µg/l	Cd ng/l	Cu ng/l	Ni ng/l	Zn ng/l
97-E002	Ellíðaár við Vatnsendaveg	3.11.97	15:40	20.5	9.3	0.0	0.78	5.76	3.72	9.80	2.48	<3,0	212	657	327
97-E008	Ellíðaár við Vatnsendaveg	4.12.97	0:45	25.0	11.3	17.2	≤0,56	3.73	8.03	56.30	3.93	<3,0	324	240	241
98-E002	Ellíðaár við Vatnsendaveg	13.1.98	12:00	29.7	12.5	40.7	1.05	11.40	5.63	38.80	1.43	5	308	819	191
98-E008	Ellíðaár við Vatnsendaveg	4.2.98	14:00	21.6	11.7	31.4	≤0,56	3.82	9.94	60.40	4.37	7	329	787	220
98-E014	Ellíðaár við Vatnsendaveg	6.3.98	8:45	22.3	10.9	9.9	≤0,56	3.75	27.70	62.30	3.47	3	582	644	254
98-E036	Ellíðaár við Vatnsendaveg	7.4.98	10:05	19.0	8.4	5.7	≤0,56	≤2,0	45.80	61.40	5.36	2	464	258	<200
98-E046	Ellíðaár við Vatnsendaveg	16.5.98	13:15	18.8	4.9	0.4	≤0,56	≤2,0	10.60	39.90	1.96	8	1290	319	496
98-E052	Ellíðaár við Vatnsendaveg	16.6.98	0:05	26.0	2.8	1.5	≤0,56	≤2,0	235.00	50.00	2.35	2	1020	485	770
98-E058	Ellíðaár við Vatnsendaveg	17.7.98	10:15	22.6	4.4	4.9	≤0,56	≤2,0	116.00	68.60	2.42	2	677	65	114
98-E064	Ellíðaár við Vatnsendaveg	14.8.98	10:25	23.6	5.9	0.9	≤0,56	≤2,0	29.50	50.10	3.32	<2,0	525	72	459
98-E070	Ellíðaár við Vatnsendaveg	11.9.98	11:05	21.7	6.5	4.2	≤0,56	≤2,0	37.10	72.50	2.01	<2,0	341	<50	188
98-E076	Ellíðaár við Vatnsendaveg	19.10.98	10:25	22.3	11.1	7.4	≤0,56	≤2,0	13.30	74.70	2.37	3	299	<50	194

Allt nítrat sem mælist í vatnumi, NO₃, hvarfast í þörunga. Styrkur annarra efna, sem hafi í þörungamyndunina, er reiknaður

C CO ₂ (c) mg/l	SiO ₂ mg/l	NO ₃ µg/l	NO ₂ µg/l	NH ₄ µg/l	PO ₄ µg/l	Al µg/l	Fe µg/l	Mn µg/l	Cd ng/l	Cu ng/l	Ni ng/l	Zn ng/l
Ellíðaár við Vatnsendaveg	3.11.97	0.1	0.4	0.4	0.0	17.2	2.45	0.02	0.00	2	2	2
Ellíðaár við Vatnsendaveg	4.12.97	0.2	0.9	1.0	40.7	5.81	0.05	0.00	5	5	4	23
Ellíðaár við Vatnsendaveg	13.1.98	0.2	0.7	0.7	31.4	4.49	0.04	0.00	4	4	3	18
Ellíðaár við Vatnsendaveg	4.2.98	0.2	0.7	0.7	9.9	1.41	0.01	0.00	1	1	1	6
Ellíðaár við Vatnsendaveg	6.3.98	0.1	0.2	0.2	5.7	0.82	0.01	0.00	1	1	1	3
Ellíðaár við Vatnsendaveg	7.4.98	0.0	0.1	0.1	0.4	0.05	0.00	0.00	0	0	0	0
Ellíðaár við Vatnsendaveg	16.5.98	0.0	0.0	0.0	0.4	0.22	0.00	0.00	0	0	0	1
Ellíðaár við Vatnsendaveg	16.6.98	0.0	0.0	0.0	1.5	0.71	0.01	0.00	1	1	0	3
Ellíðaár við Vatnsendaveg	17.7.98	0.0	0.1	0.1	4.9	0.12	0.00	0.00	0	0	0	0
Ellíðaár við Vatnsendaveg	14.8.98	0.0	0.0	0.0	4.2	0.60	0.01	0.00	0	0	0	2
Ellíðaár við Vatnsendaveg	11.9.98	0.0	0.1	0.1	7.4	1.06	0.01	0.00	1	1	1	4
Ellíðaár við Vatnsendaveg	19.10.98	0.0	0.2	0.2	7.4							

Allur fosfór, PO₄, sem mælist við Millulæk, Gvendarbrunnar og Jæðar, fer í að mynda þóbunga. Styrkur annarra efna, sem hafi í þörungamyndunina, er reiknaður

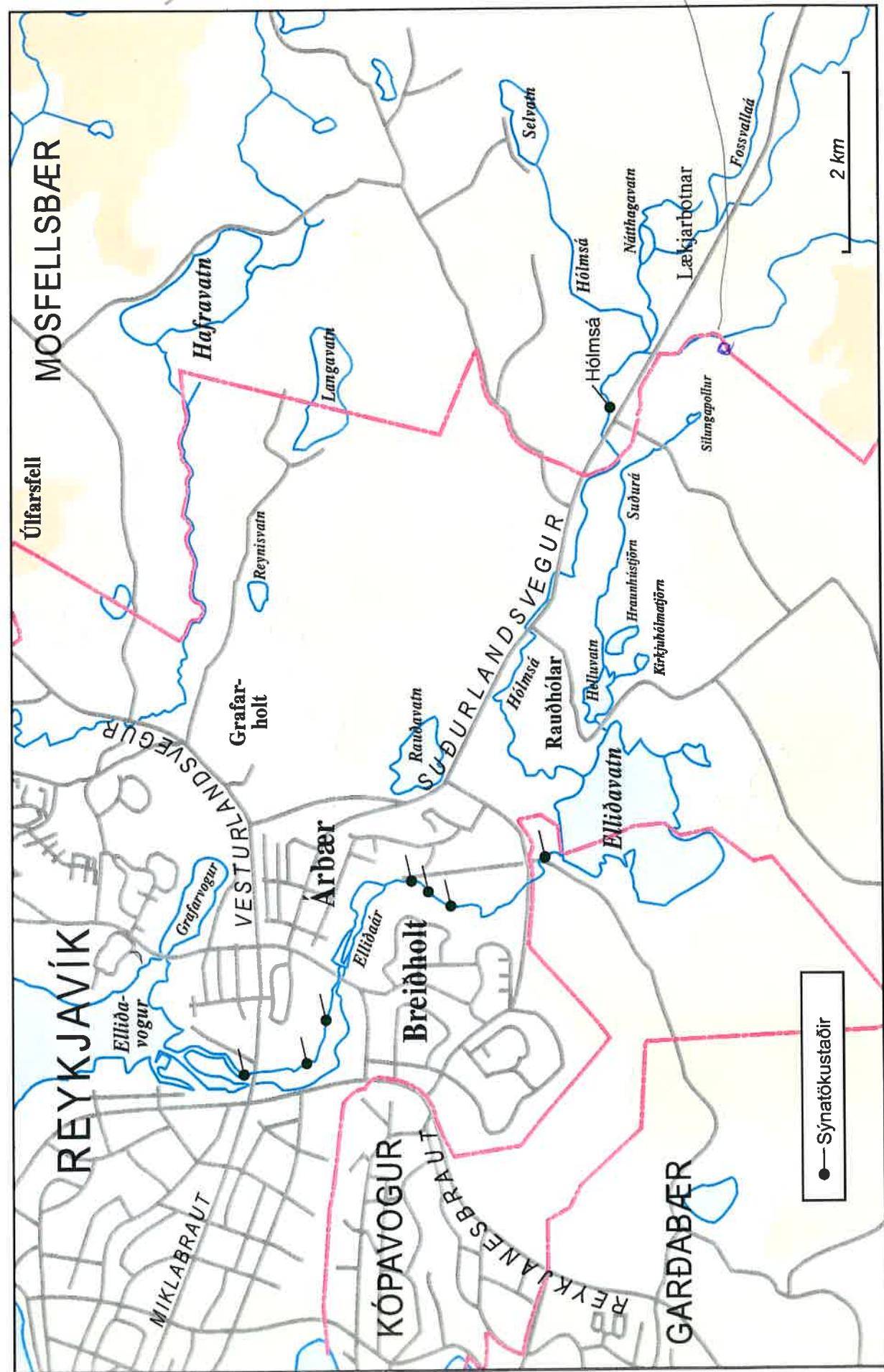
C CO ₂ (c) mg/l	SiO ₂ mg/l	NO ₃ µg/l	NO ₂ µg/l	NH ₄ µg/l	PO ₄ µg/l	Al µg/l	Fe µg/l	Mn µg/l	Cd ng/l	Cu ng/l	Ni ng/l	Zn ng/l
Millulækur, Gvenndarbr. Jæðar	0.615	2.3	2.5	105.0		15.00	0.14	0.01	15	12	12	60

Fjórfaldur styrkur fosfórs sem mælist við Millulæk, Gvendarbrunnar og Jæðar, fer í að mynda þóbunga. Styrkur annarra efna, sem hafi í þörungamyndunina, er reiknaður.

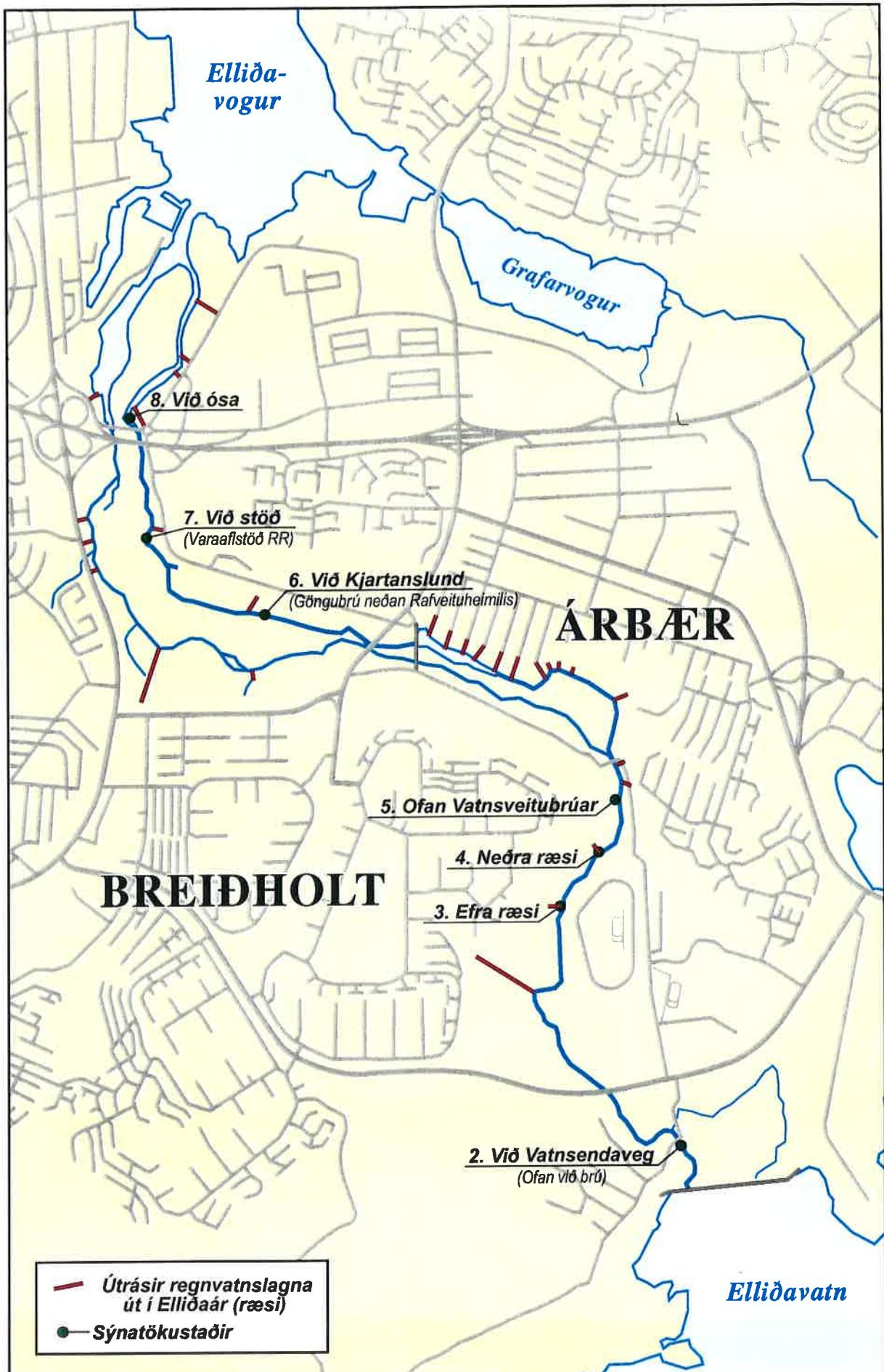
Millulækur, Gvenndarbr. Jæðar	ffjórfaldur	2.46	9.0	9.8	420.0	0.00	0.00	60.00	0.00	0.54	0.04	60	48	48	240
Millulækur, Gvenndarbr. Jæðar															

Efnasamsetning Elliðaánnna 1997-1998: Sigurður Reynir Gíslason, Björn Þór Guðmundsson og Eydís Salome Eiríksdóttir

MYNDIR

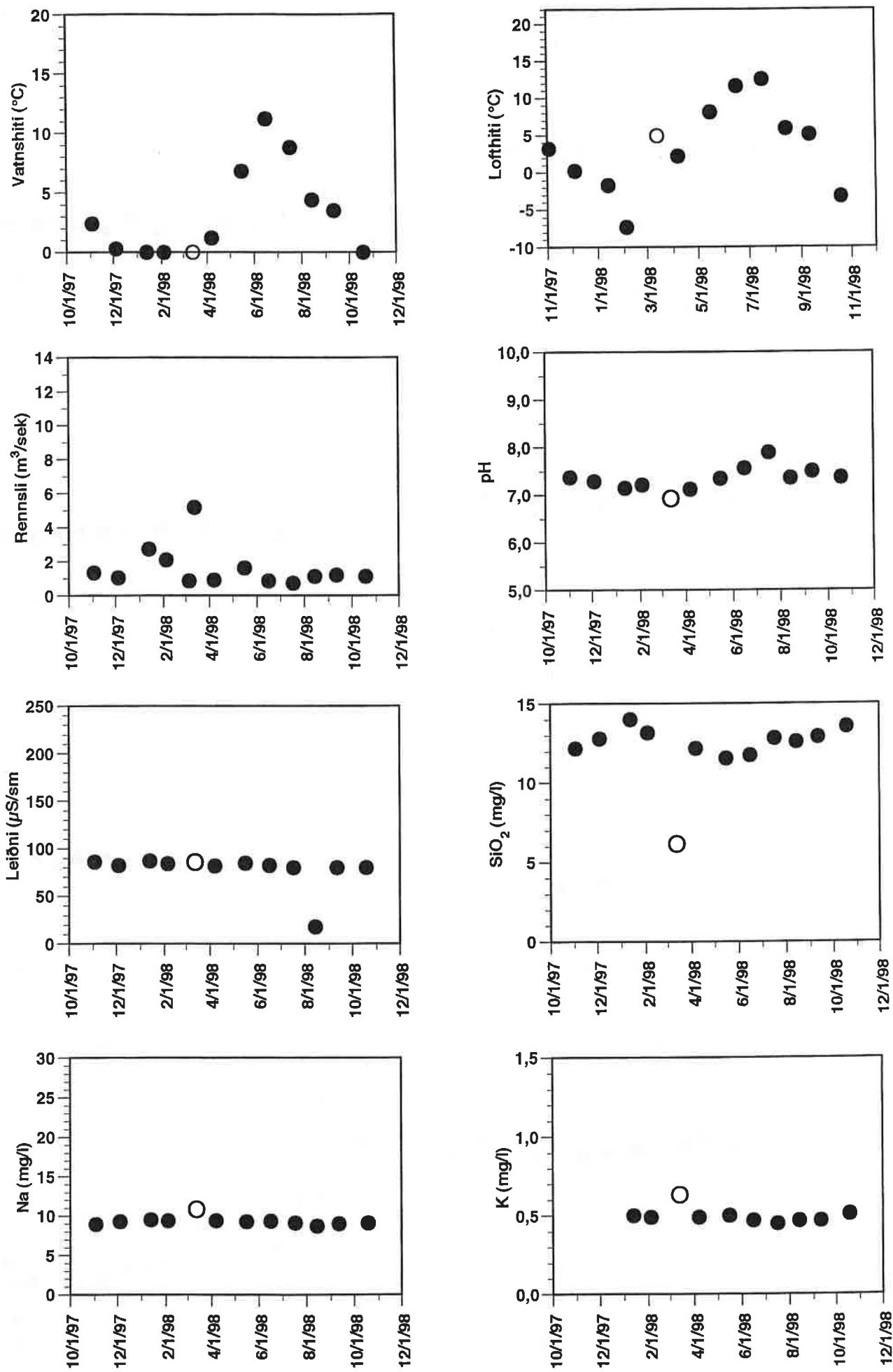

1. mynd. Elliðaárnar og sýnatökustaðir

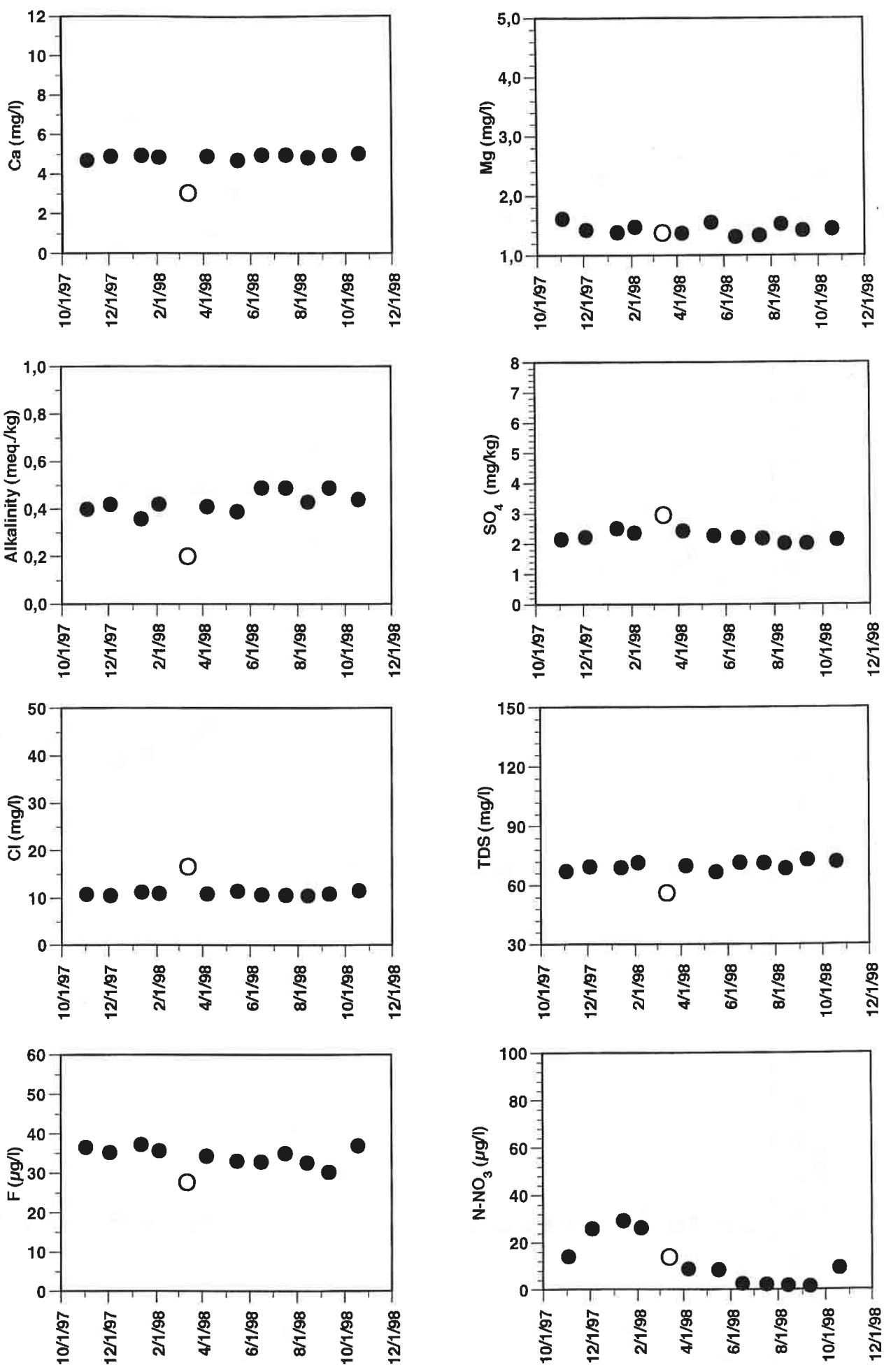
2. mynd. Regnvatnslagnir að Elliðaánum og sýnatökustaðir

Við vatnshæðarmæli í Hólmsá

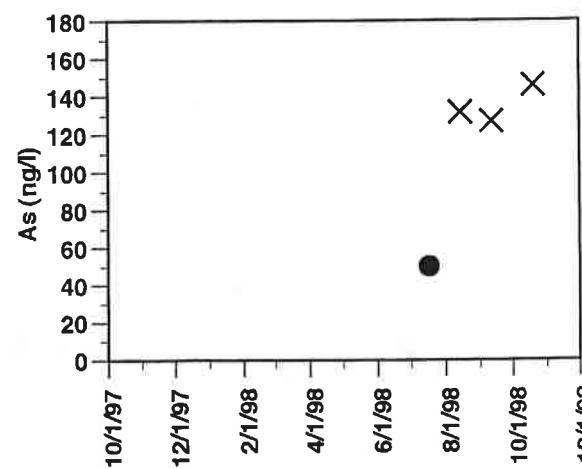
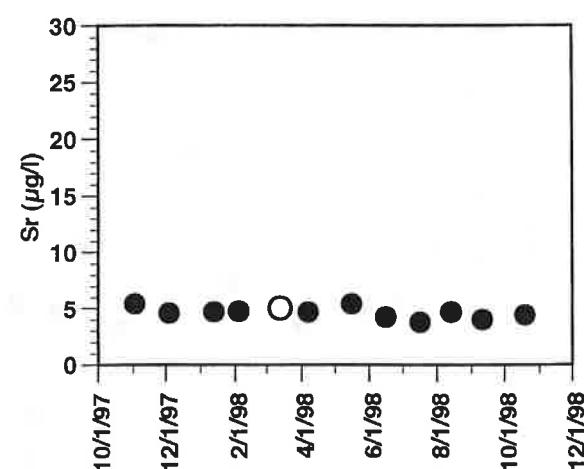
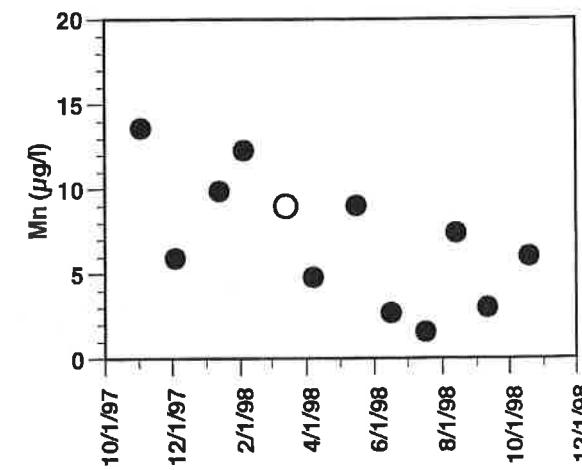
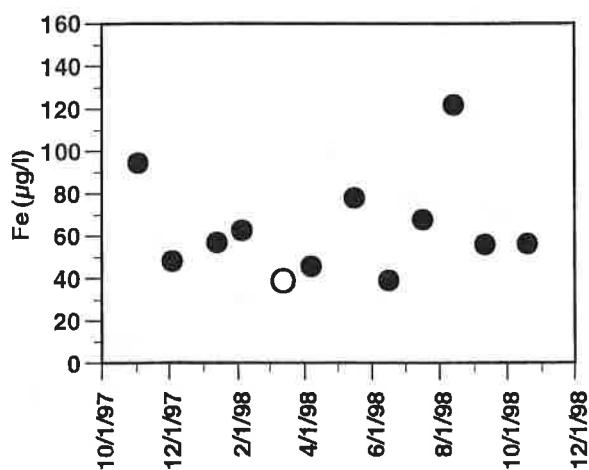
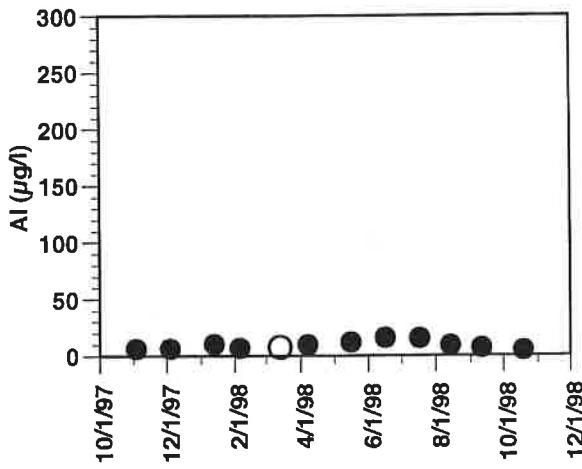
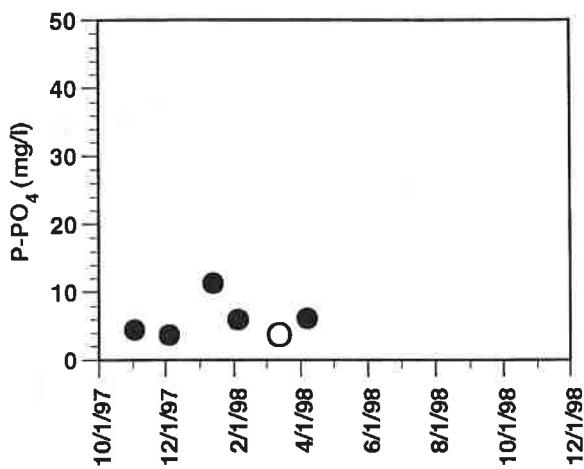
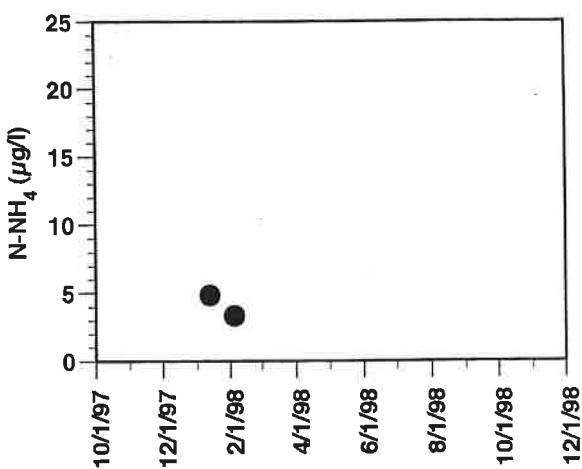
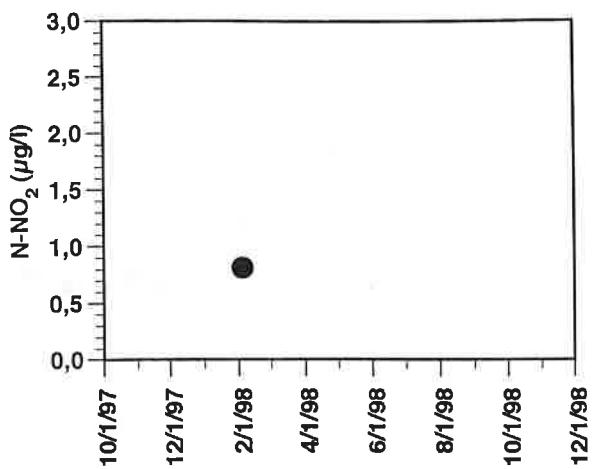

3. mynd. Árstíðabundnar breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu í Hólmsá. Opnir hringir eru sértæk sýni (sjá texta).

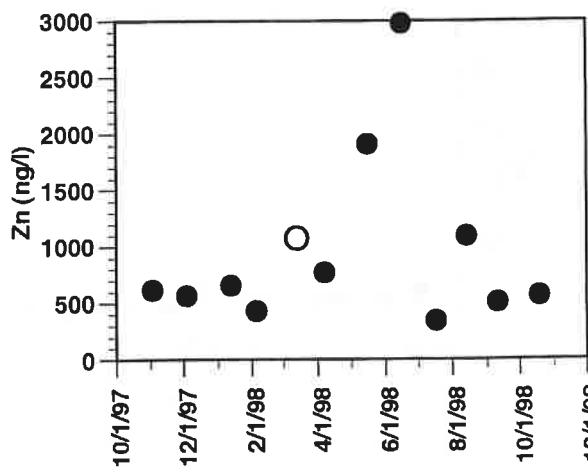
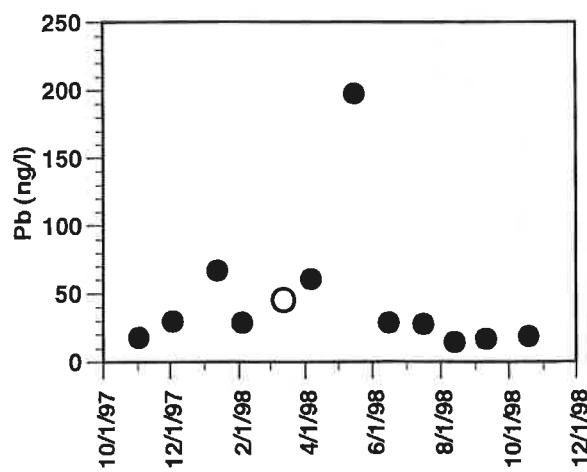
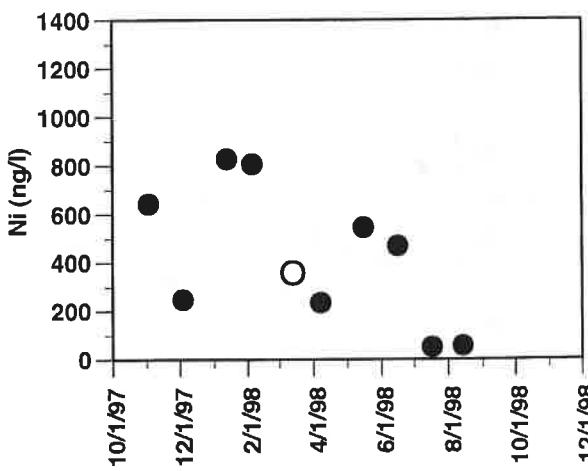
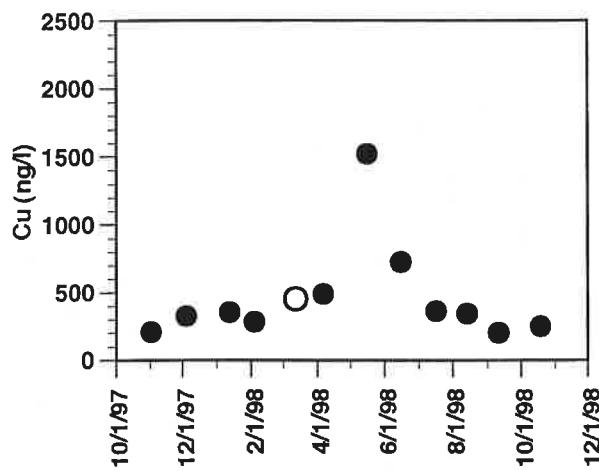
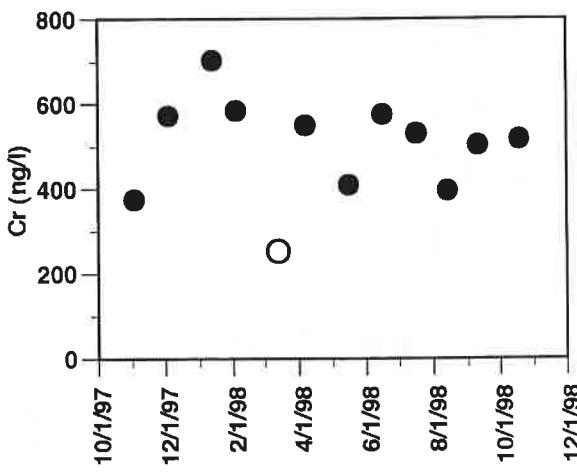
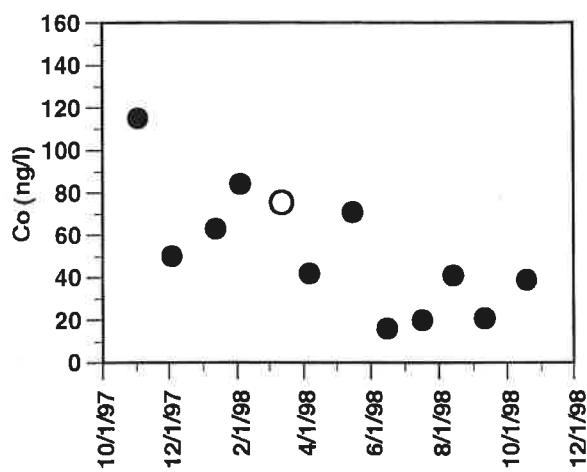
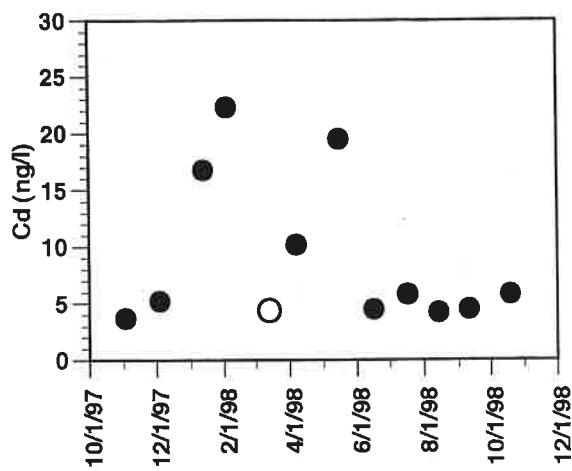
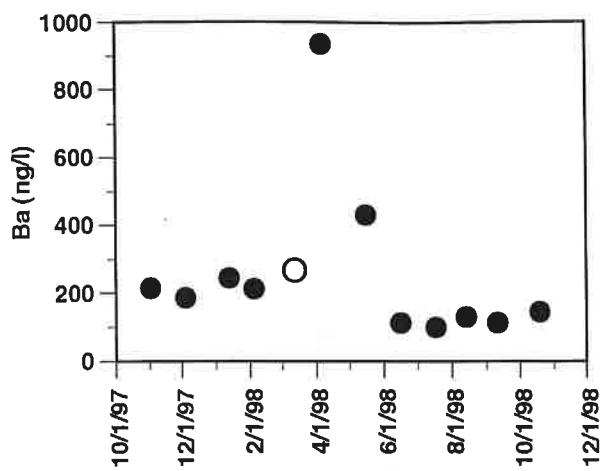
Við vatnshæðarmæli í Hólmsá

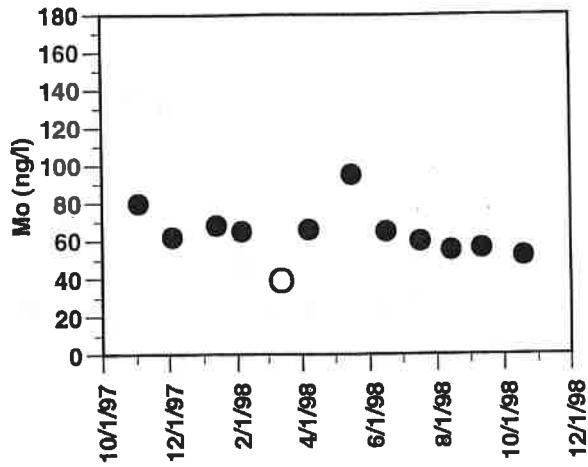
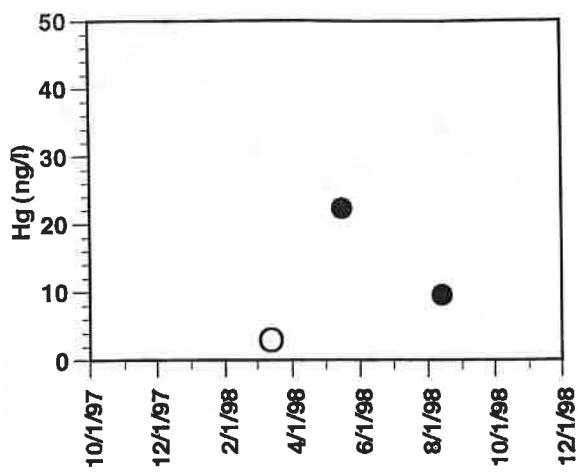
Við vatnshæðarmæli í Hólmsá

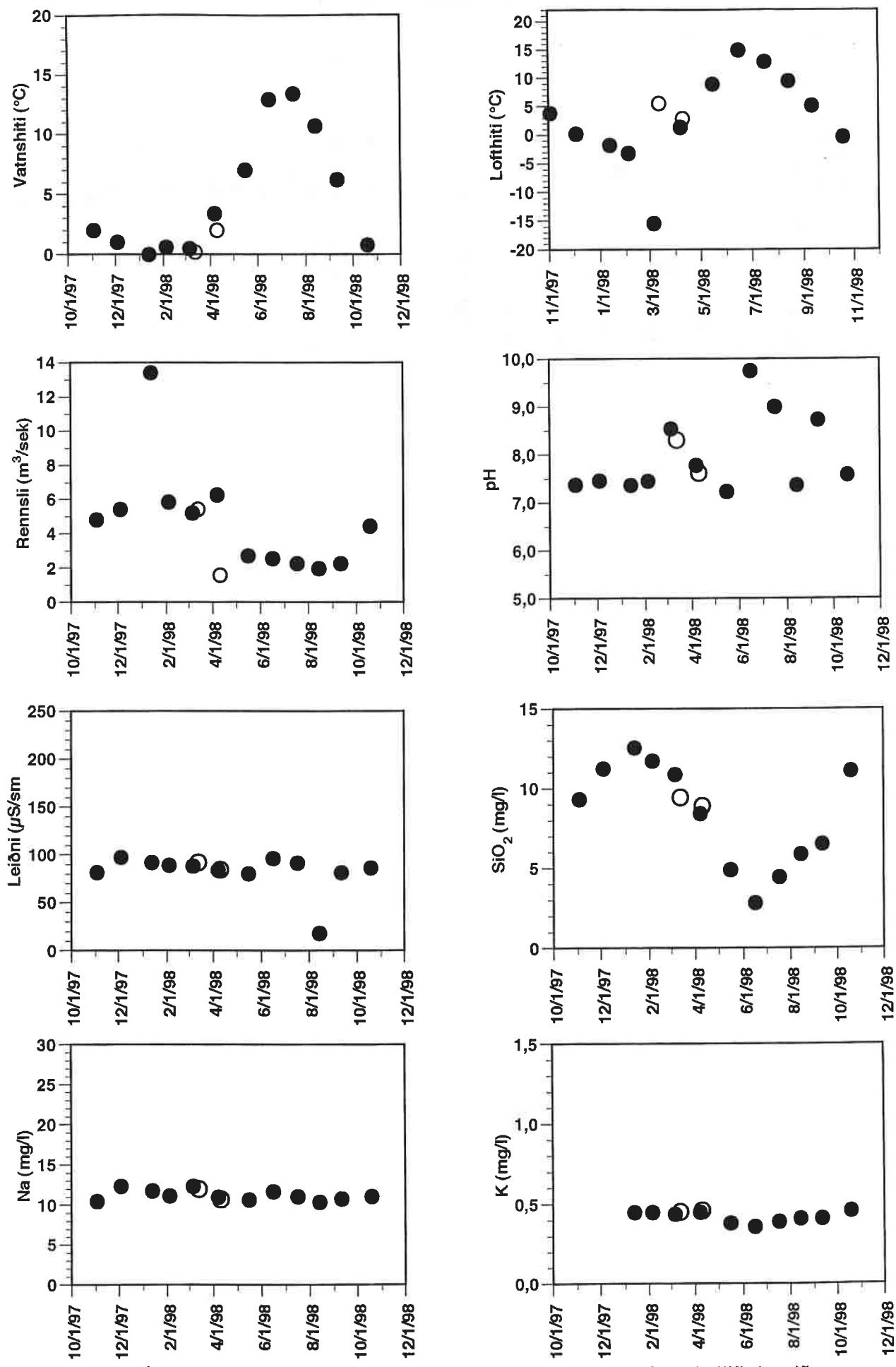
Við vatnshæðarmæli í Hólmsá

Við vatnshæðarmæli í Hólmsá

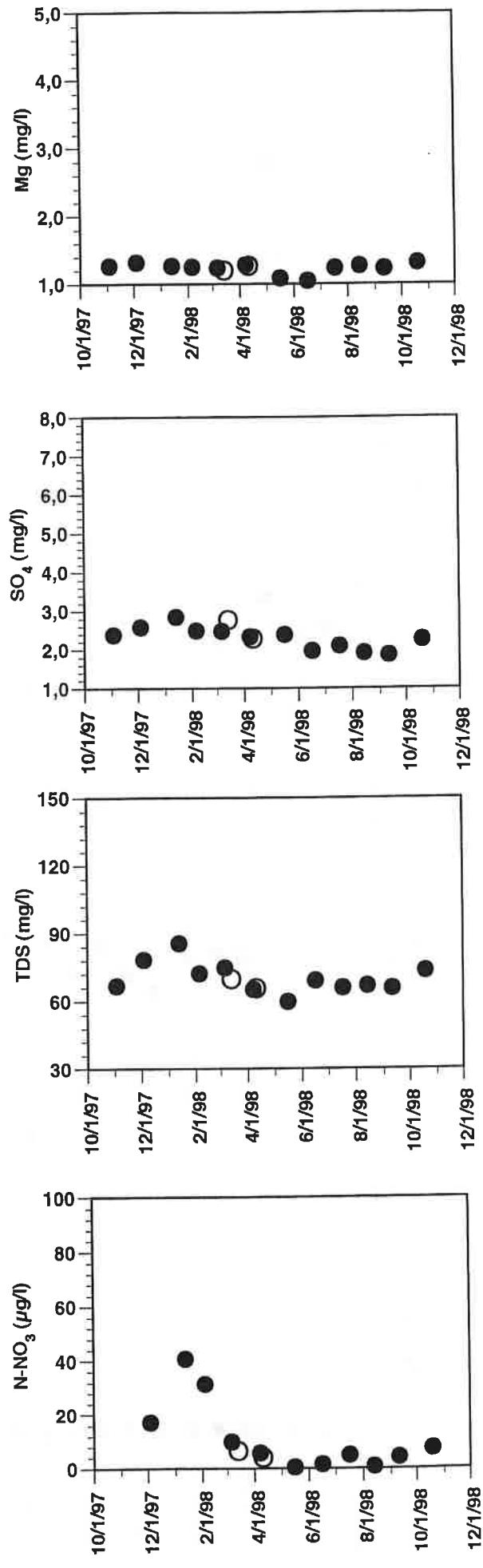
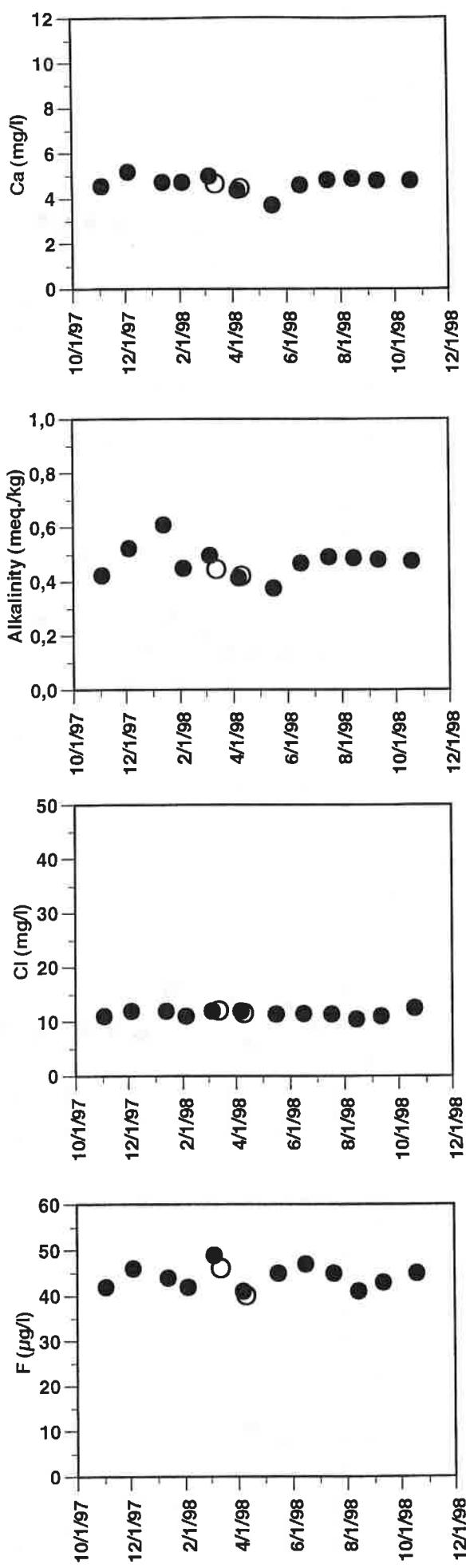

Elliðaár við Vatnsendaveg

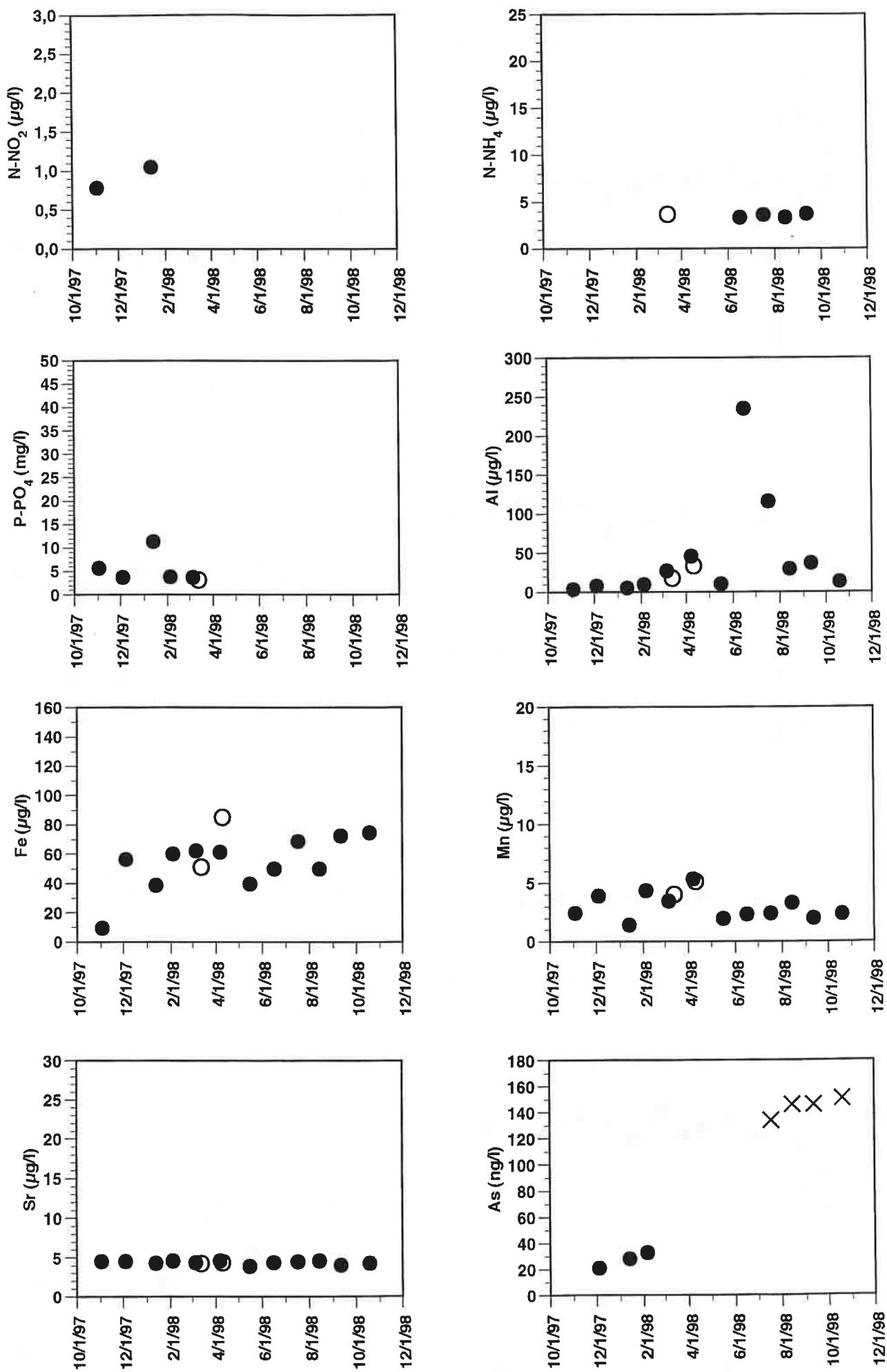

4. mynd. Árstíðabundnar breytingar á hitastigi, rennsli og efnasamsetningu í Elliðaáum við Vatnsendaveg. Opnir hringir eru sértæk sýni (sjá texta).

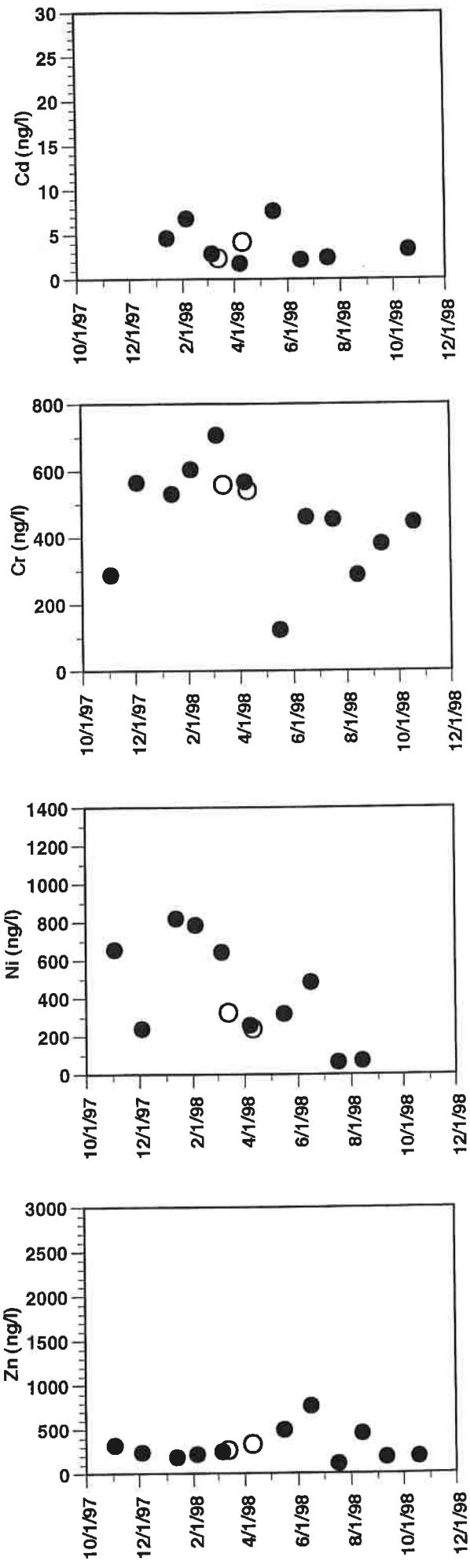
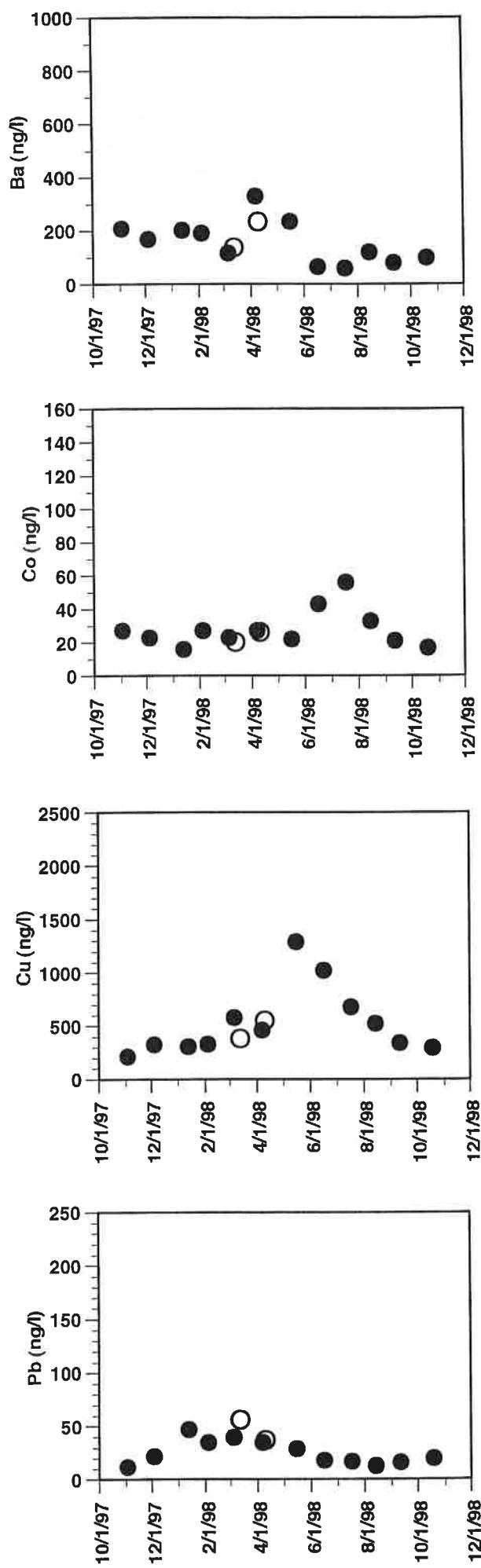
Elliðaár við Vatnsendaveg

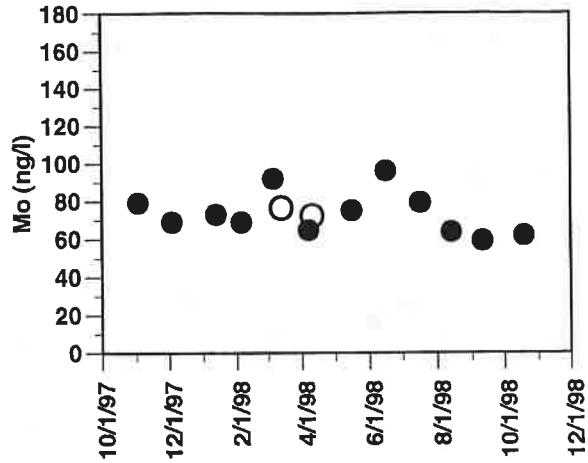
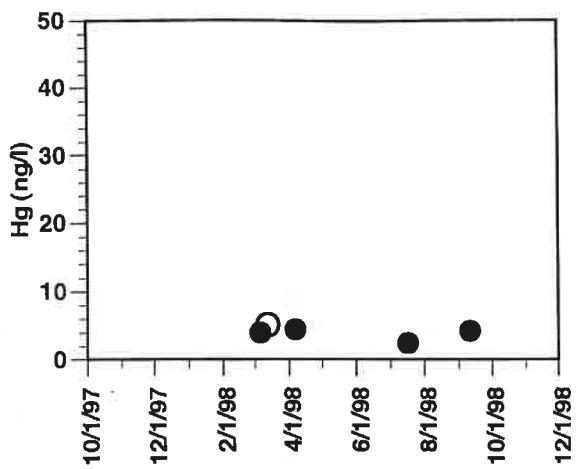
Elliðaár við Vatnssendaveg

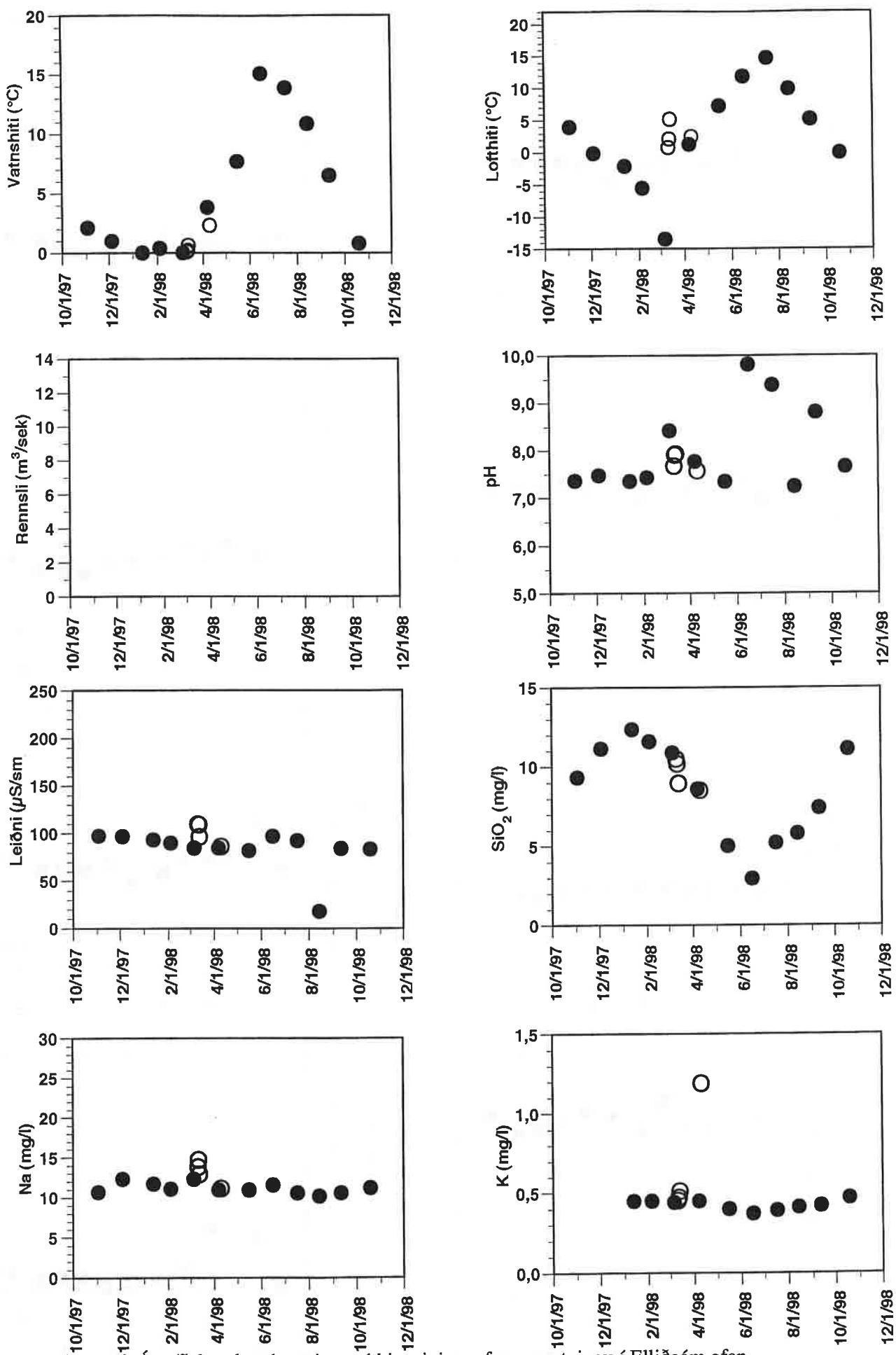
Elliðaár við Vatnsendaveg

Elliðaár við Vatnsendaveg

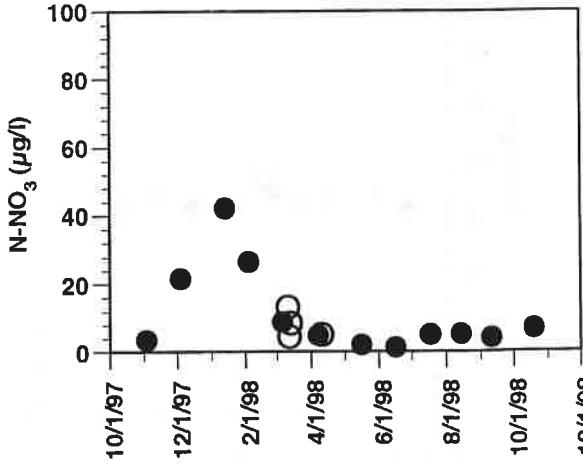
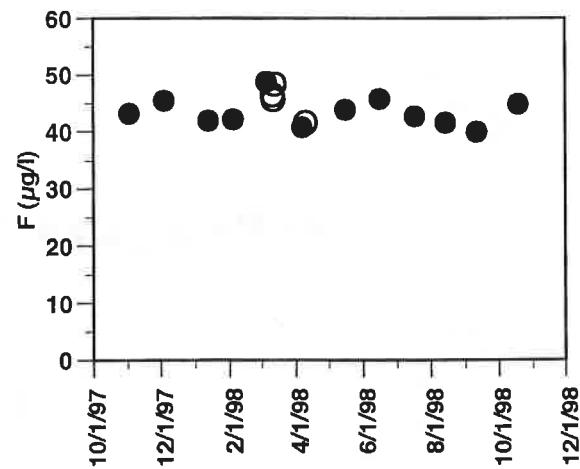
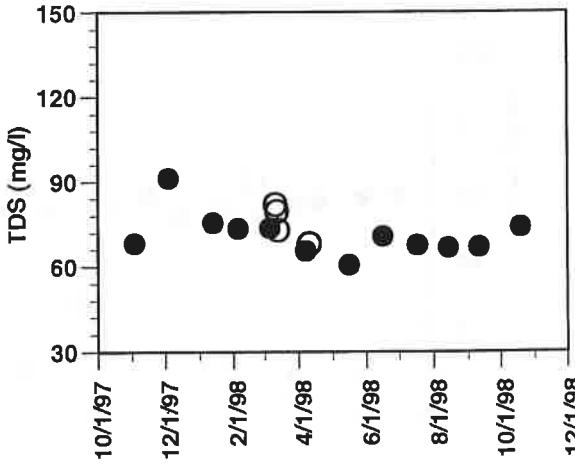
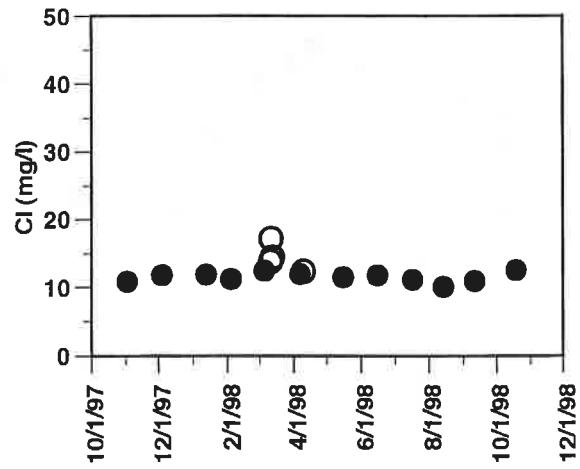
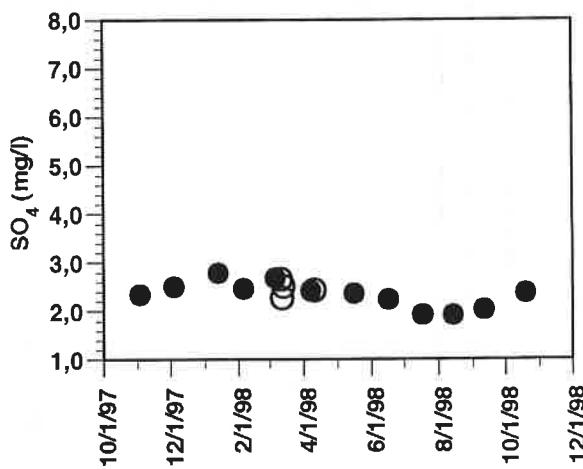
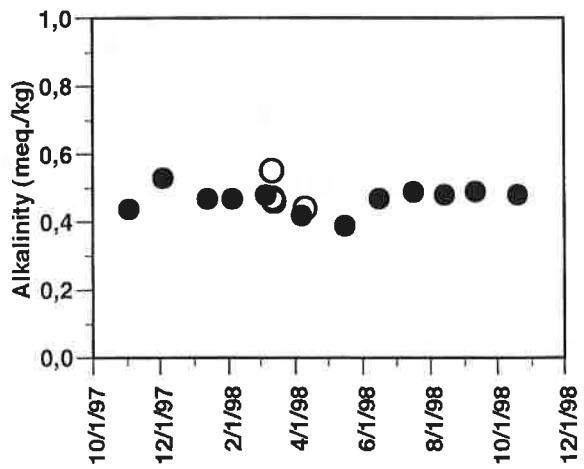
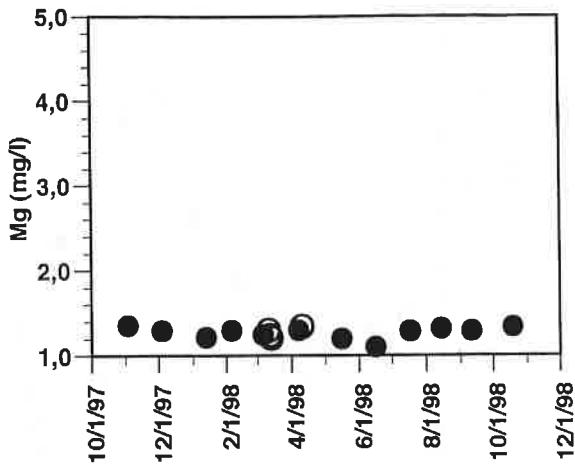
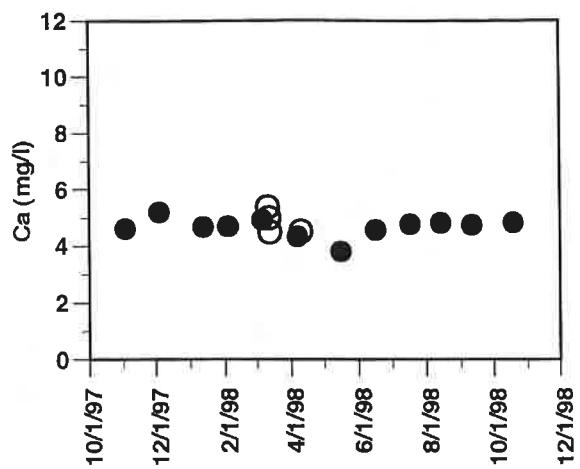

Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar

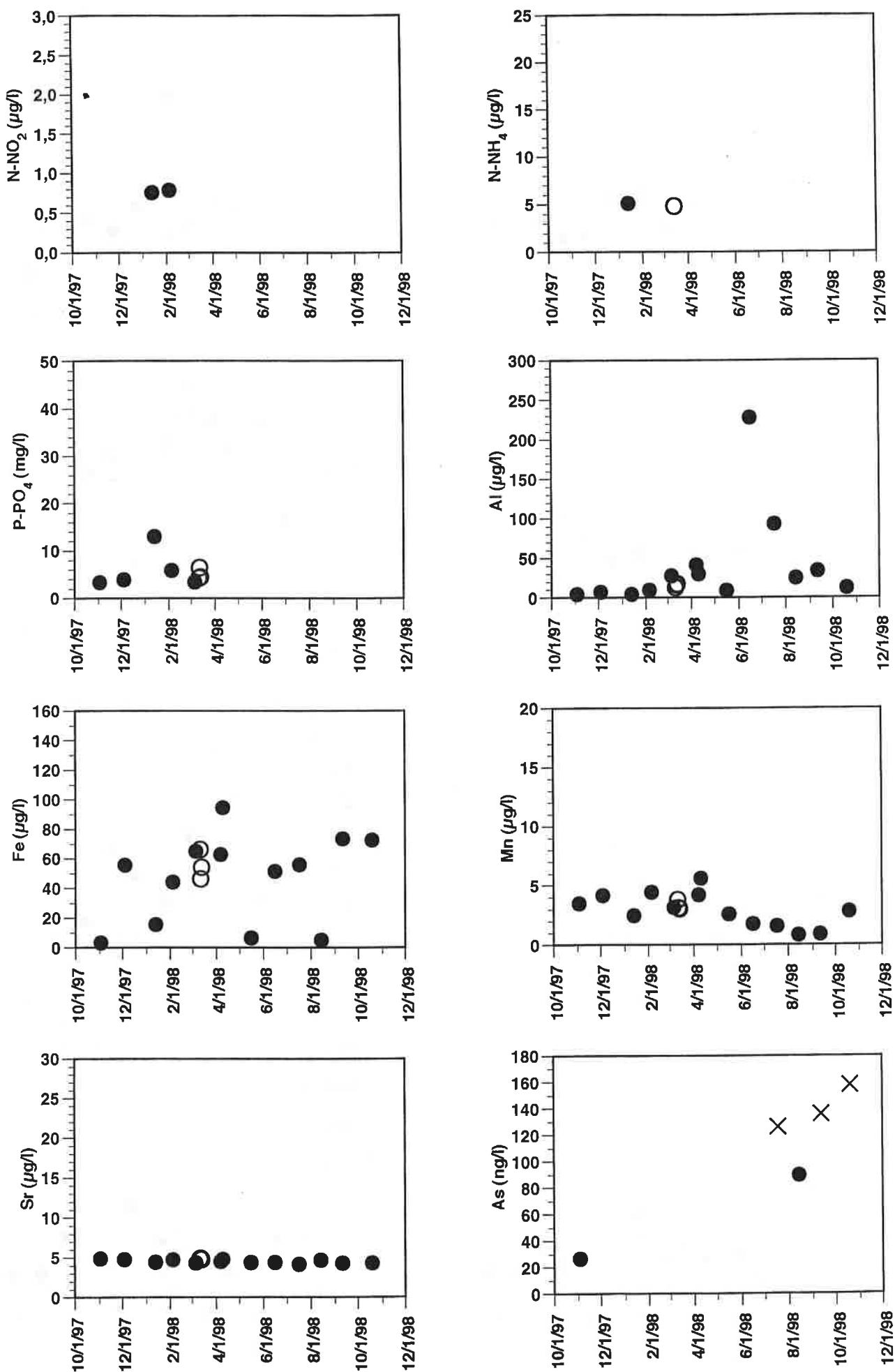

5. mynd. Árstíðabundnar breytingar á hitastigi og efnasamsetningu í Elliðaám ofan Vatnsveitubrúar. Opnír hringir er sérteik sýni (sjá texta).

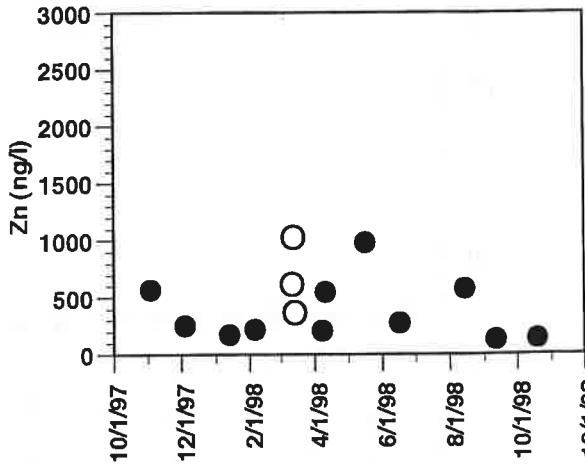
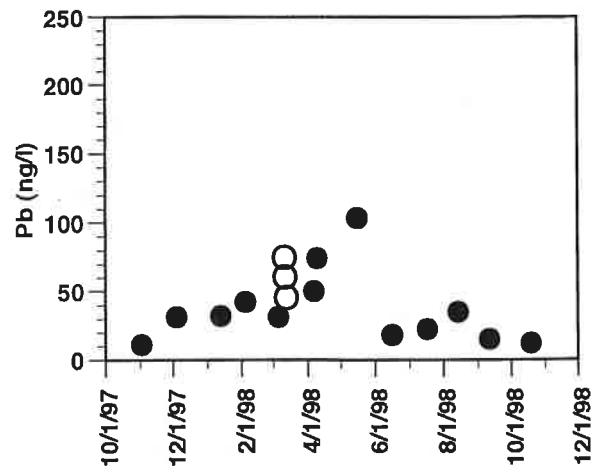
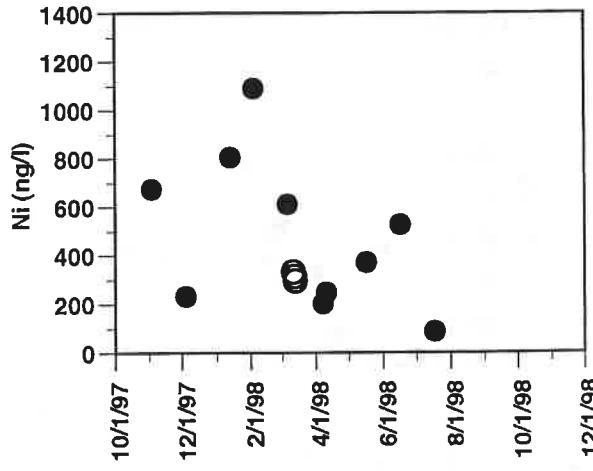
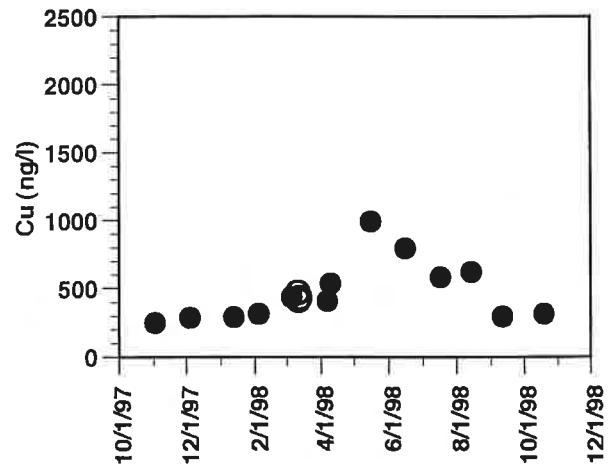
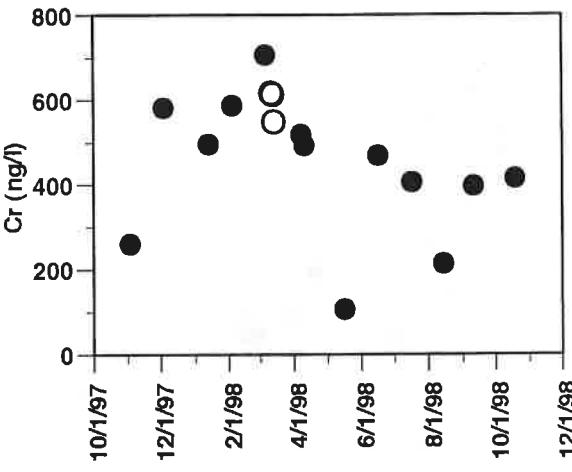
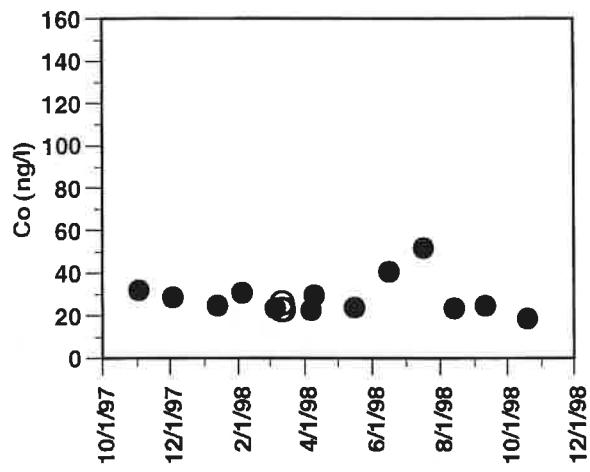
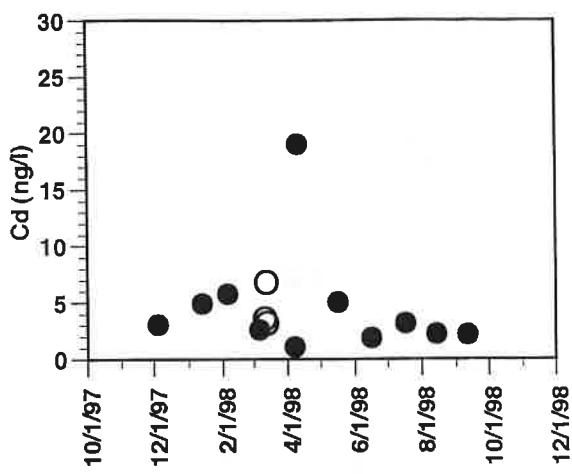
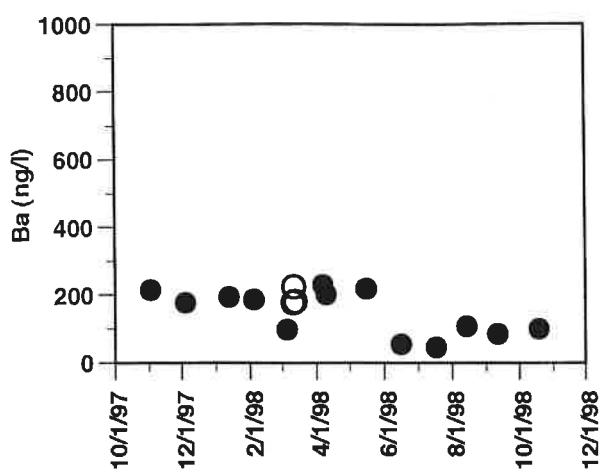
Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar

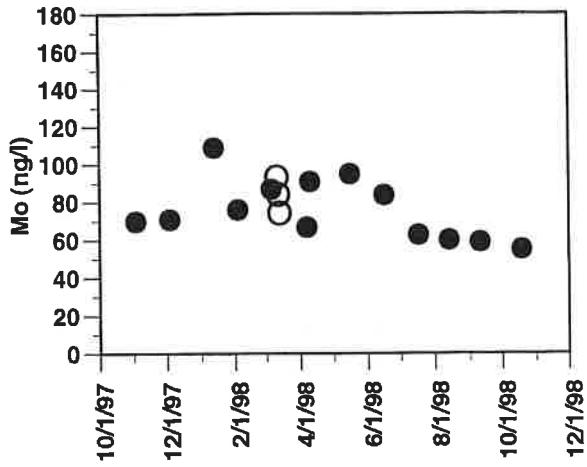
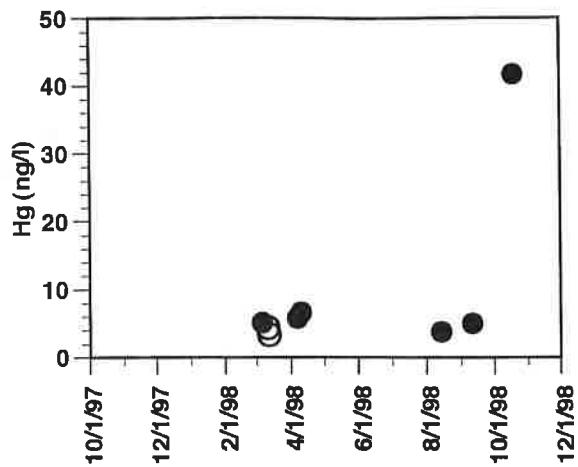
Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar

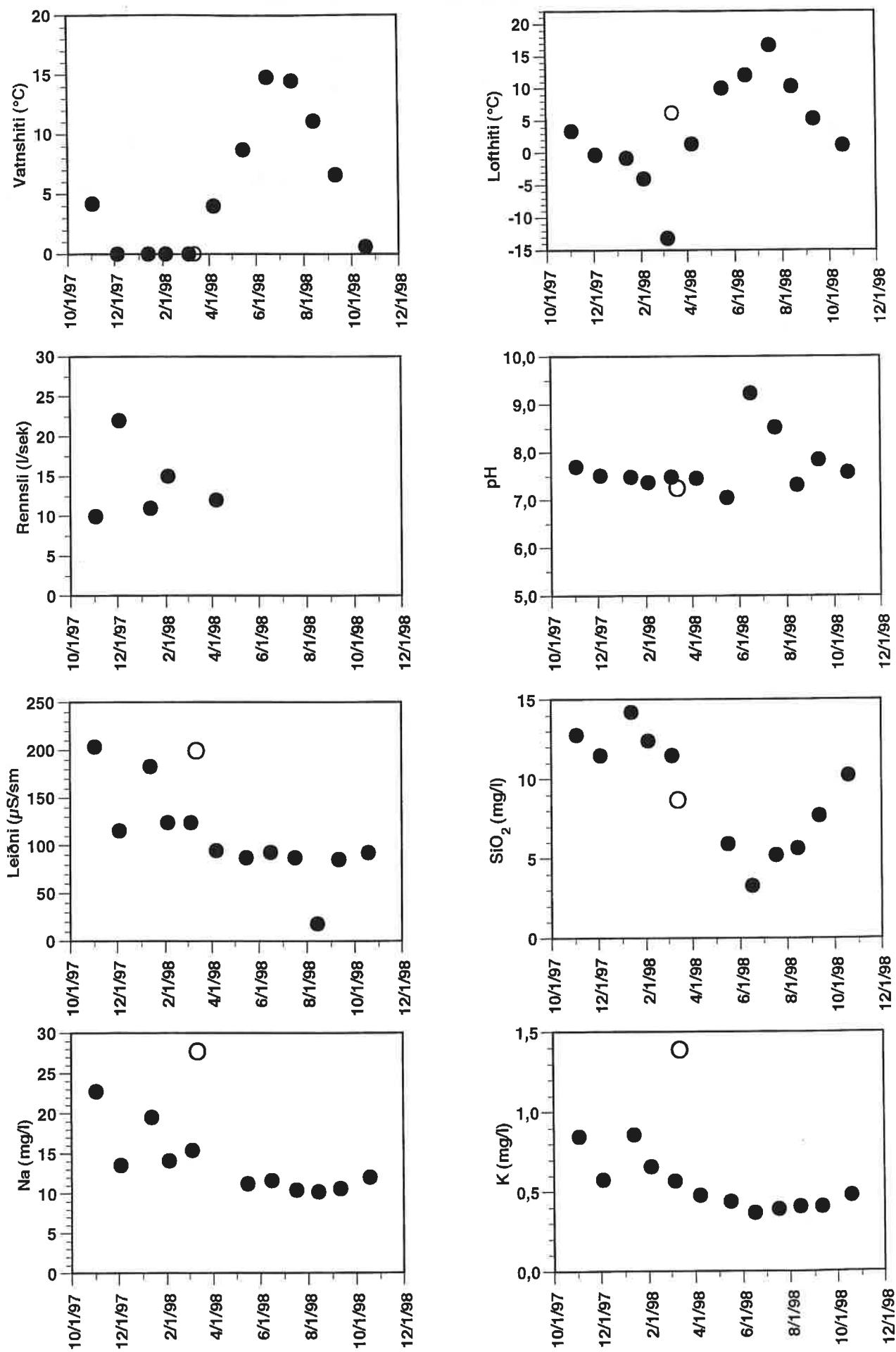
Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar

Elliðaár ofan Vatnsveitubrúar

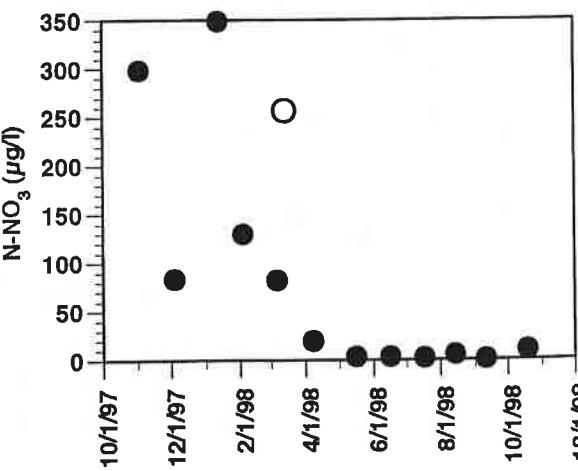
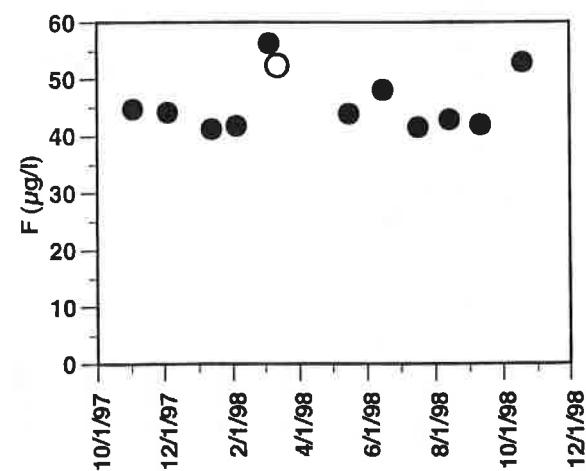
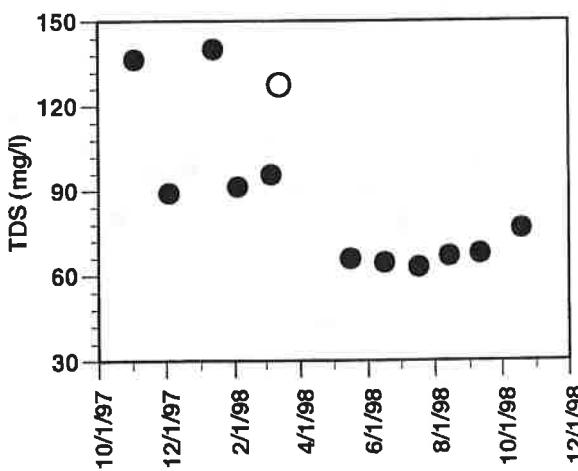
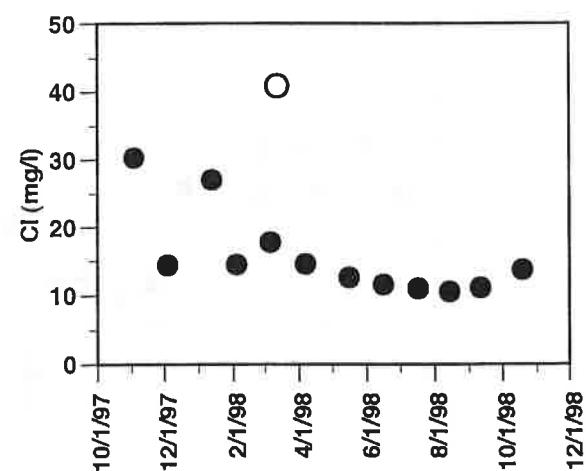
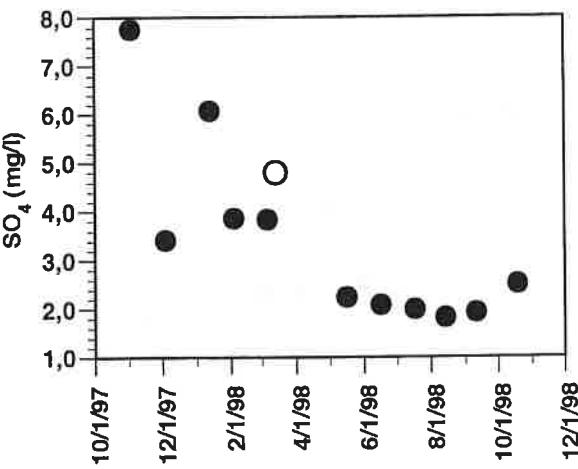
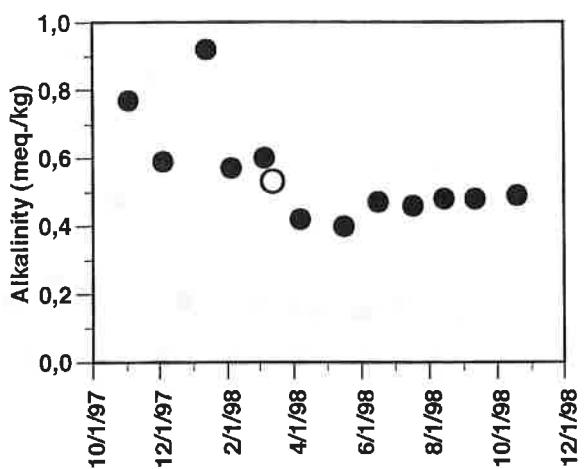
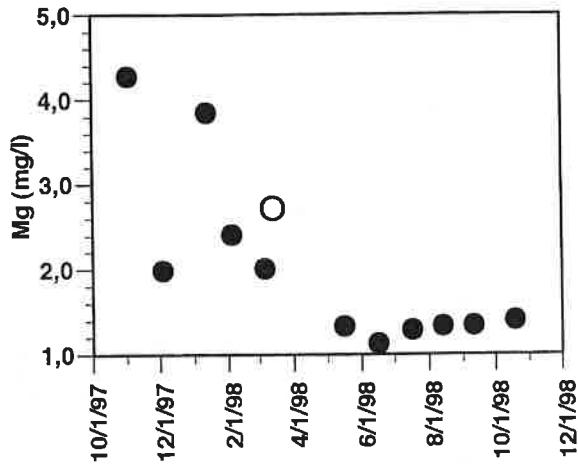
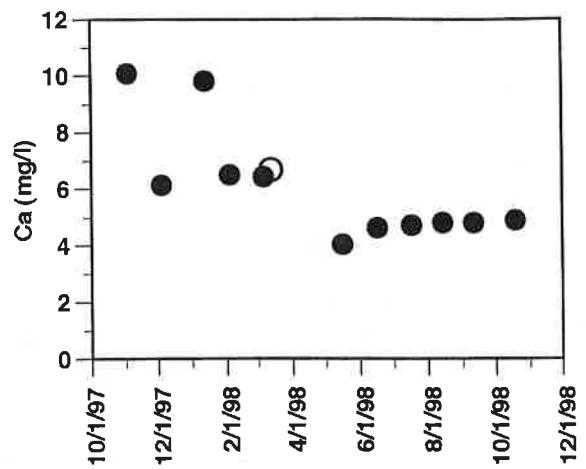

Elliðaár við Kjartanslund

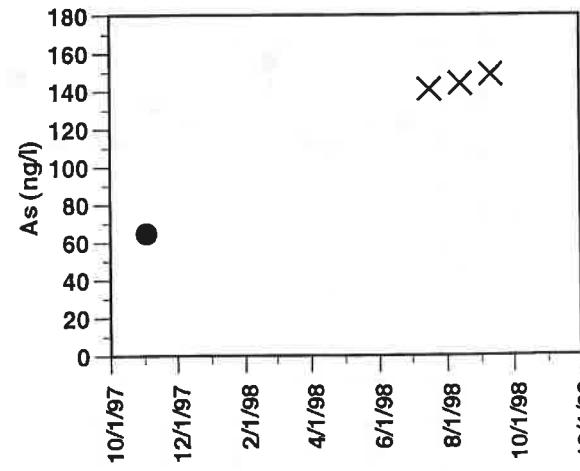
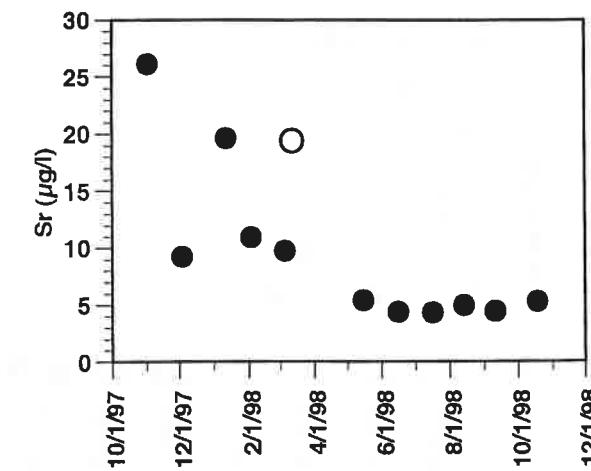
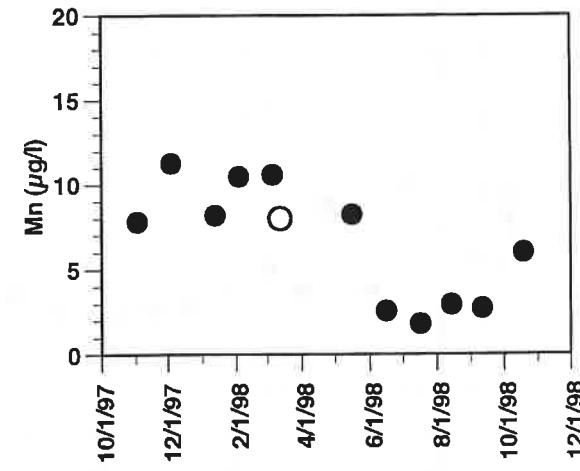
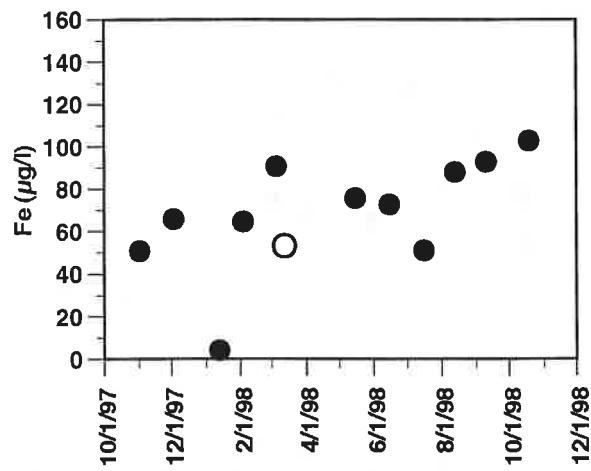
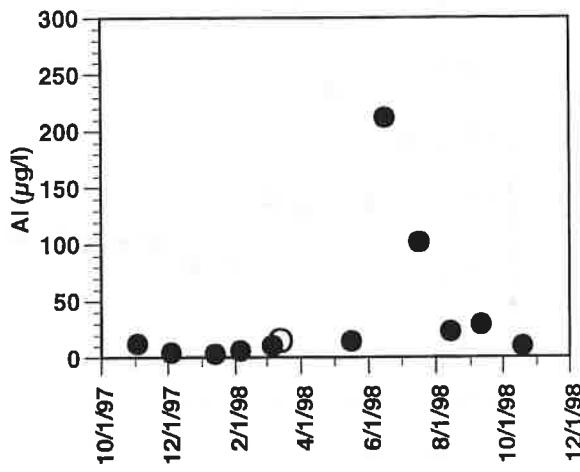
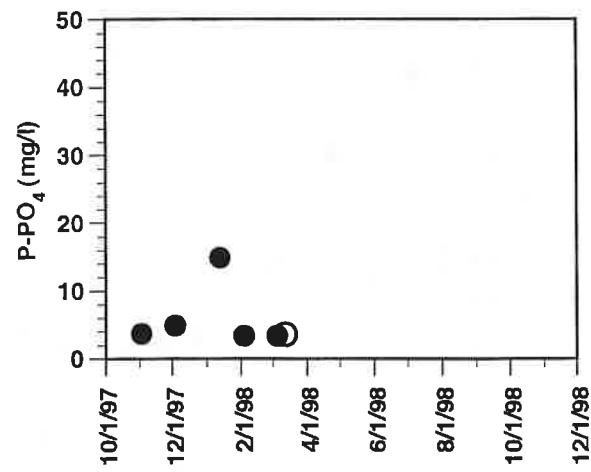
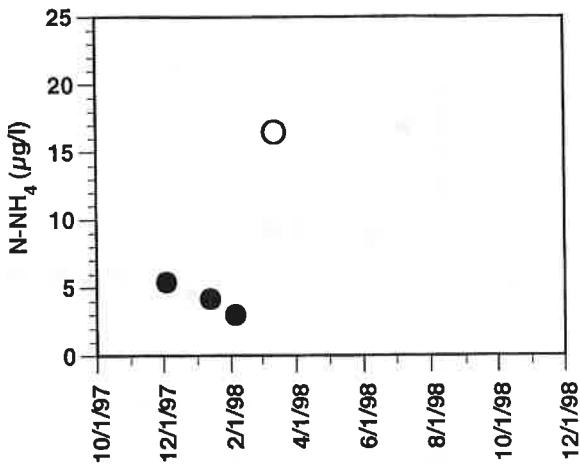
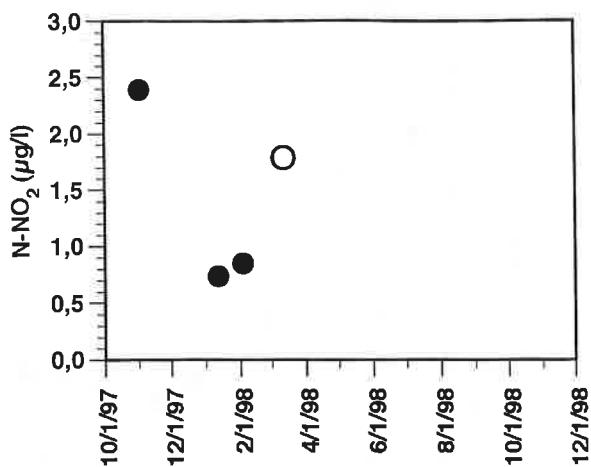

6. mynd. Árstíðabundnar breytingar á hitastig, rennsli og efnasamsetningu í Elliðaáum við Kjartanslund. Opnir hringir eru sértæk sýni (sjá texta).

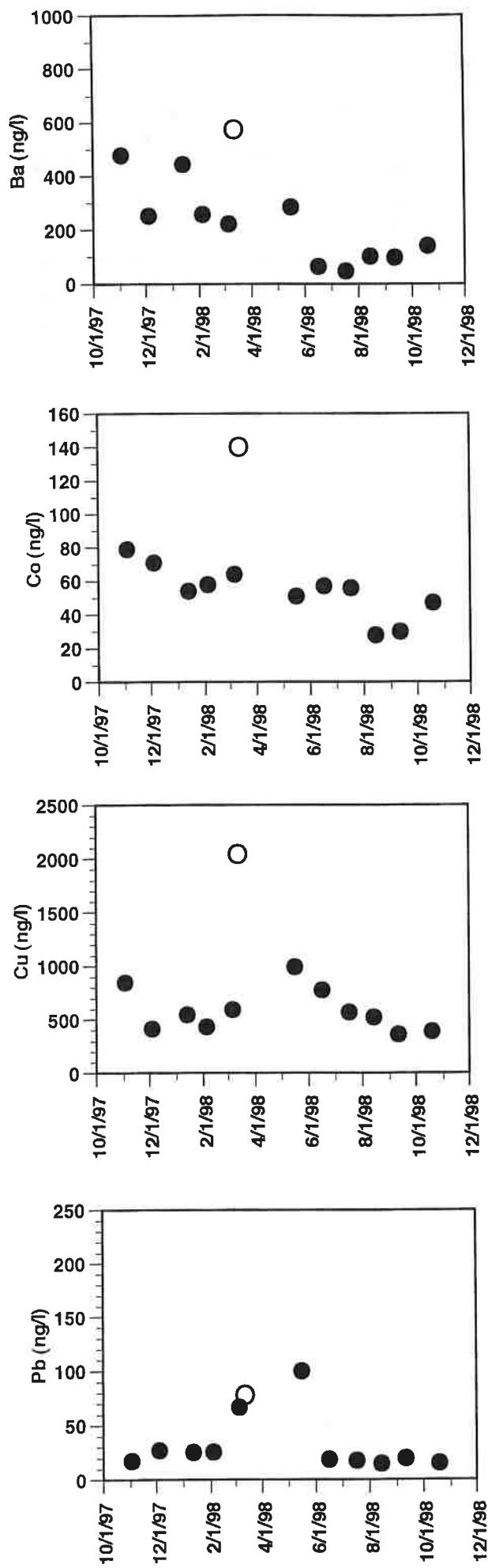
Elliðaár við Kjartanslund

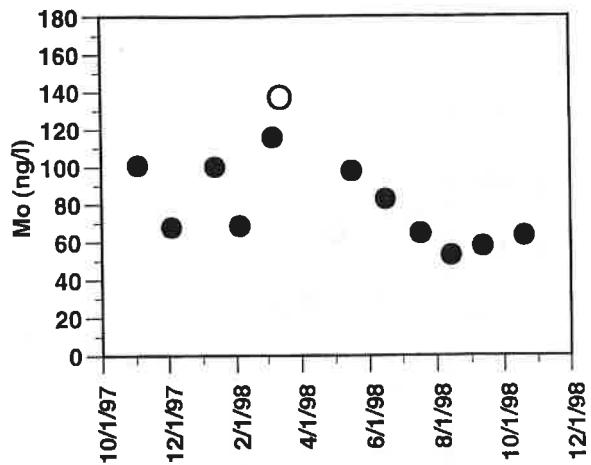
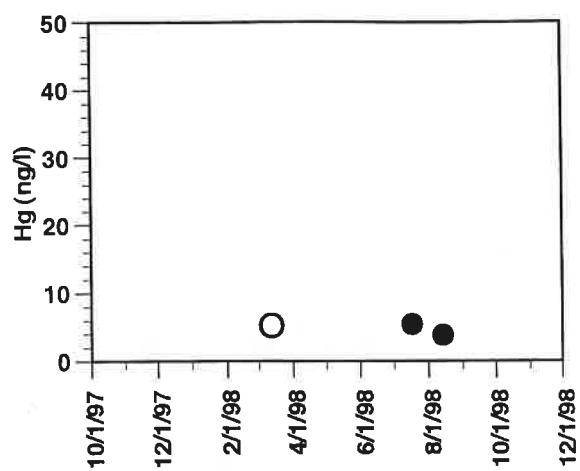
Elliðaár við Kjartanslund

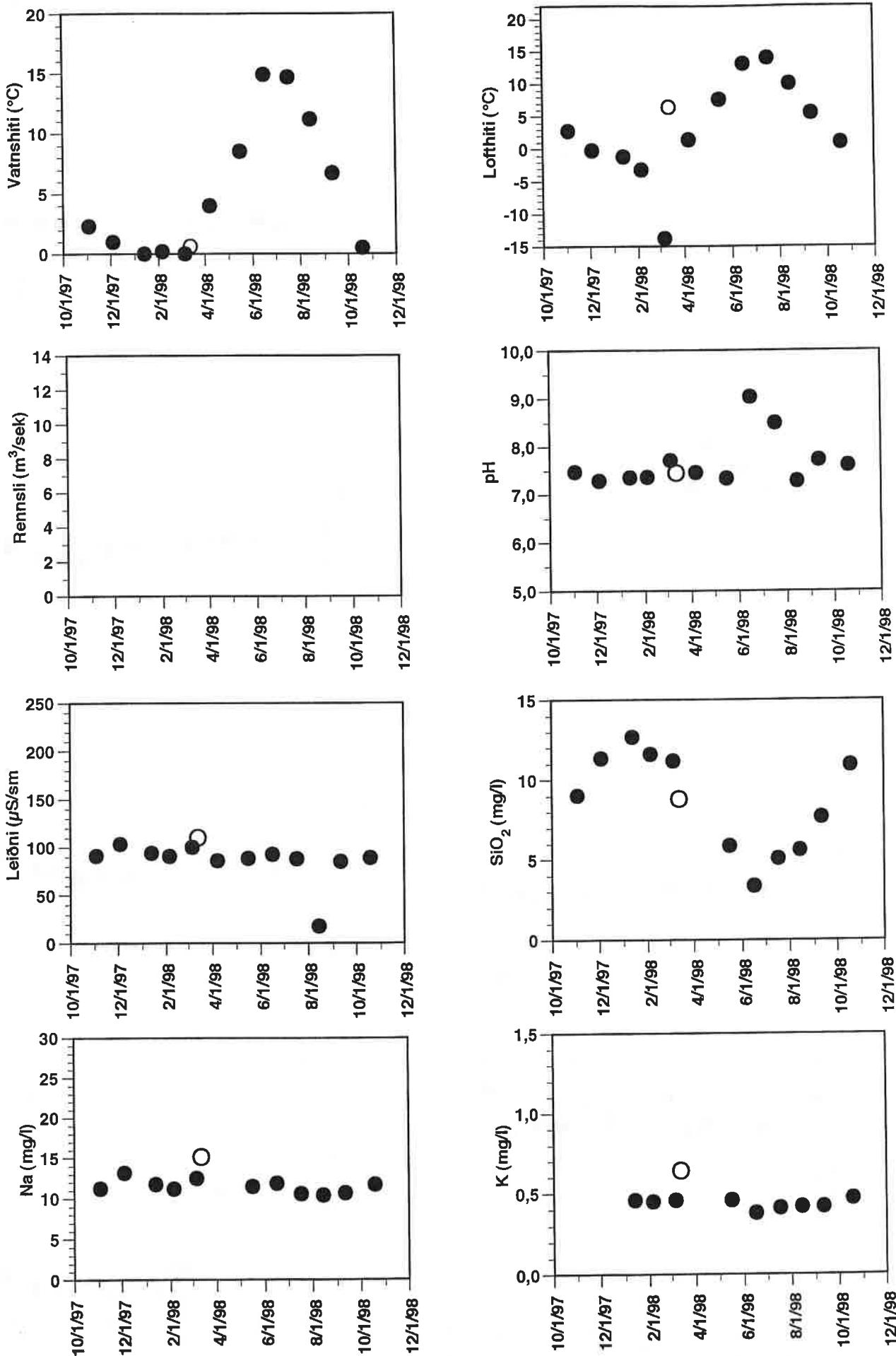
Elliðaár við Kjartanslund

Elliðaár við Kjartanslund

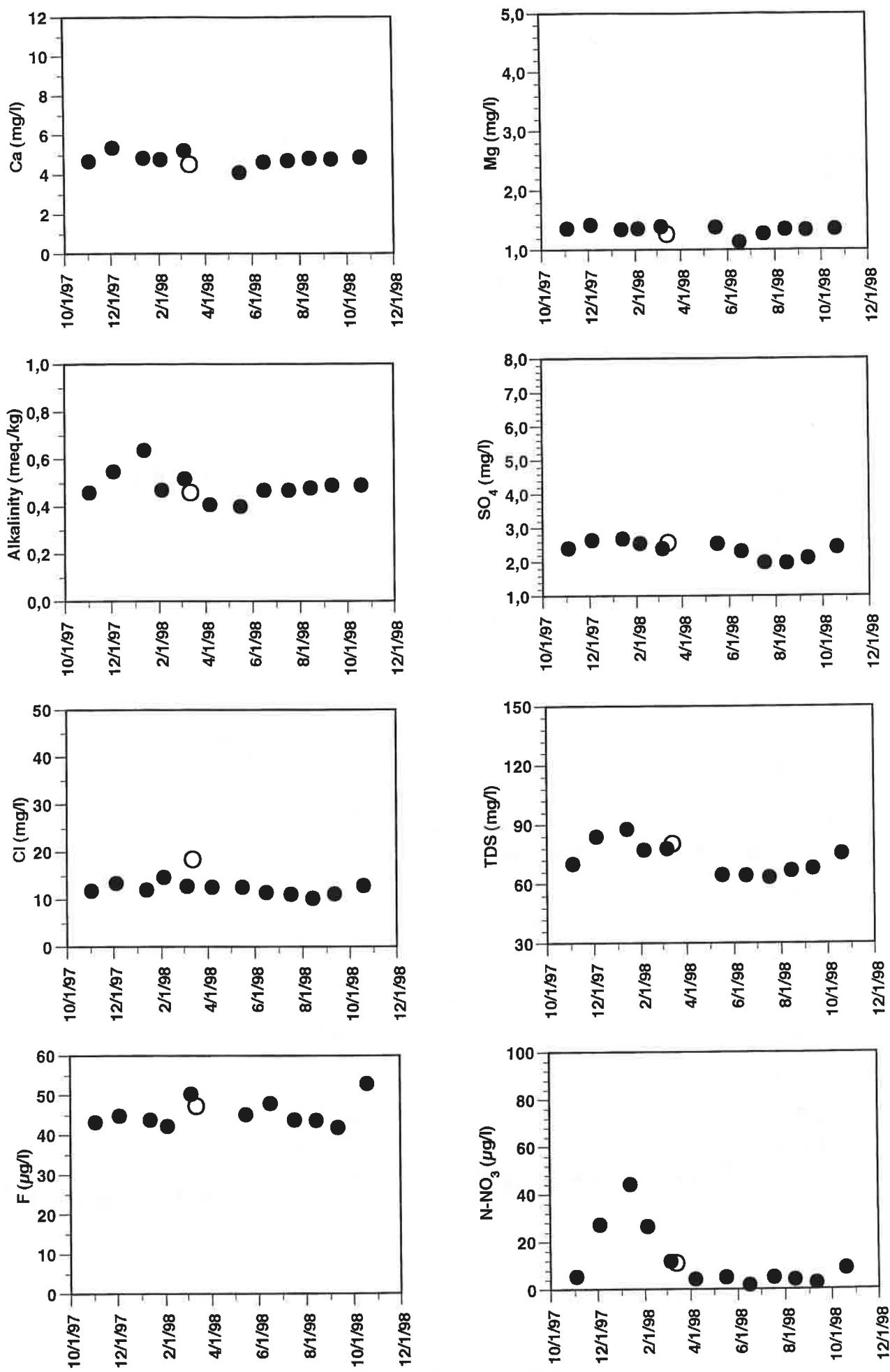

Elliðaár við stöð

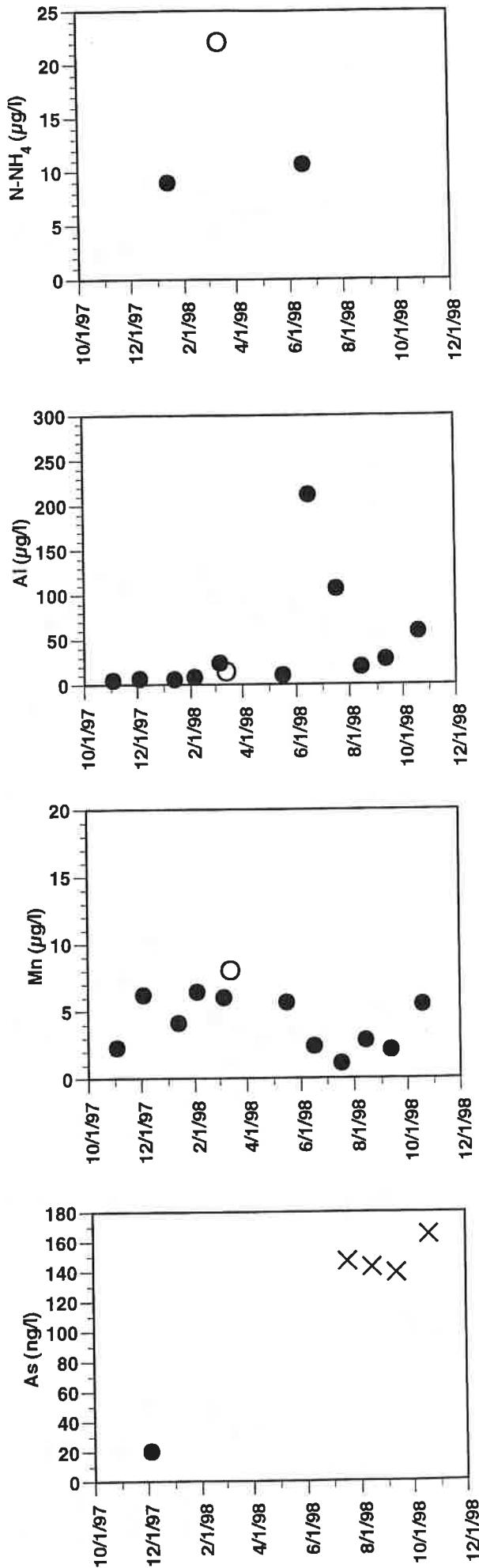
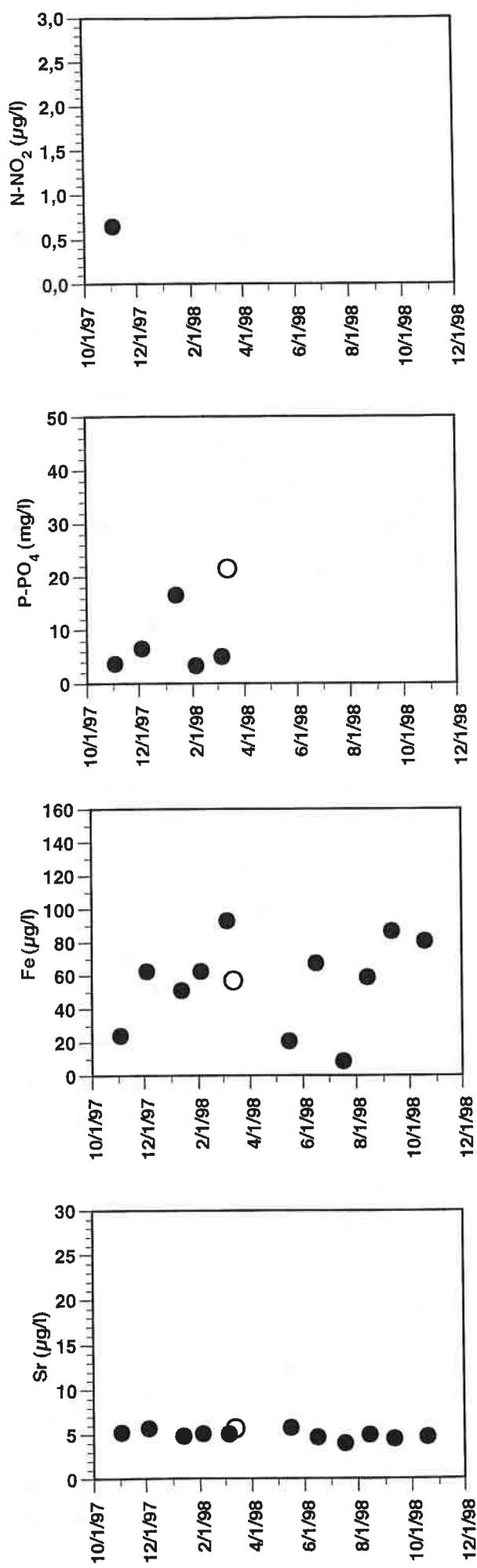

7. mynd. Árstíðabundnar breytingar á hitastigi og efnasamsetningu í Elliðaáum við stöð.
Opnir hringir er sértæk sýni (sjá texta).

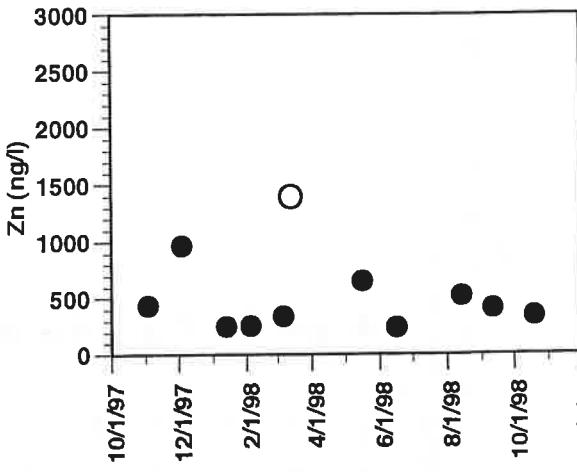
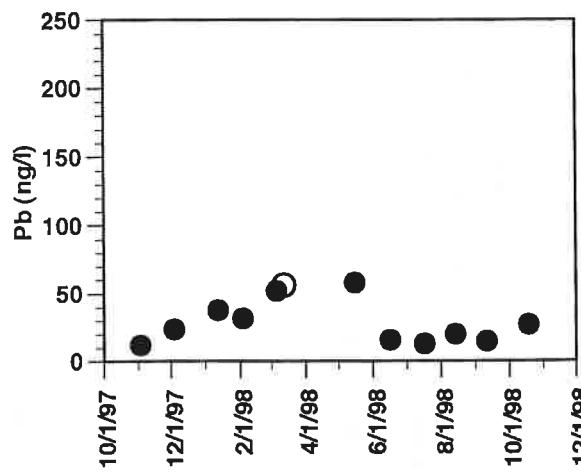
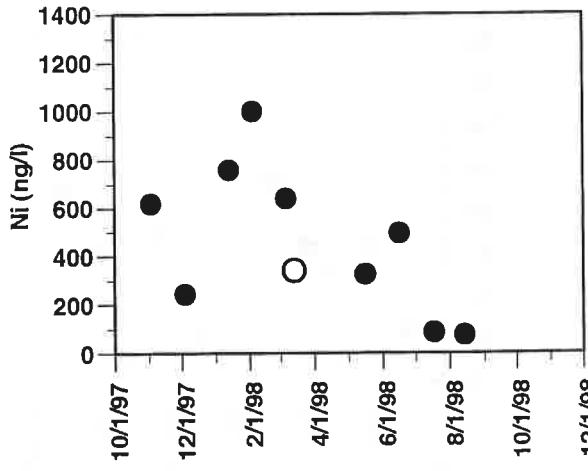
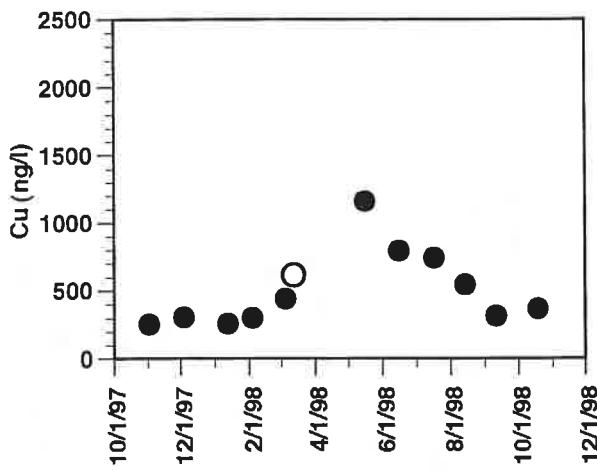
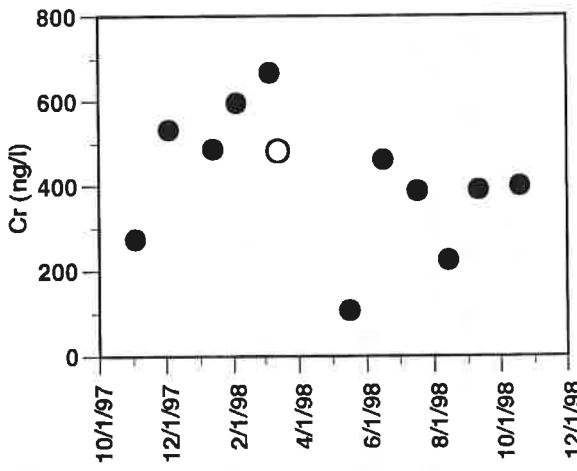
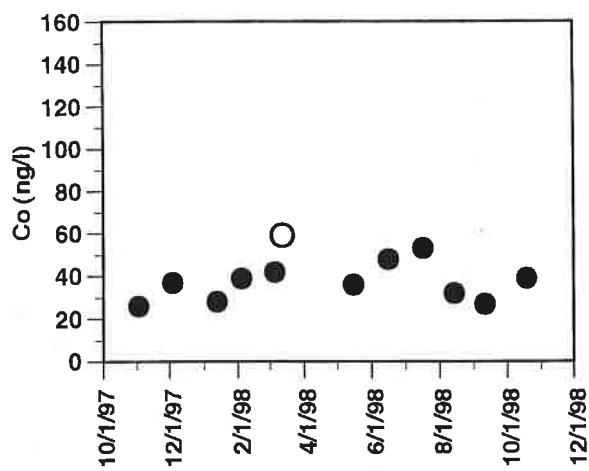
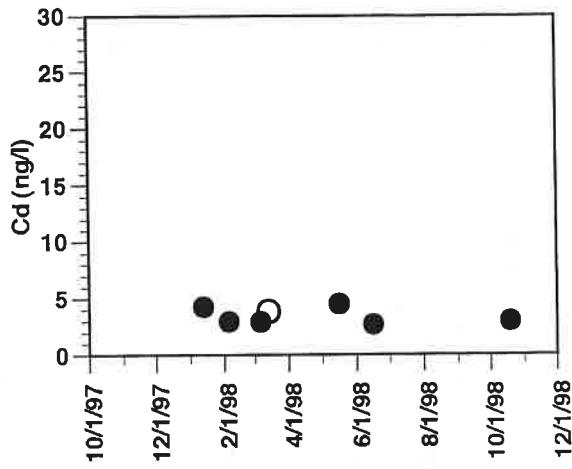
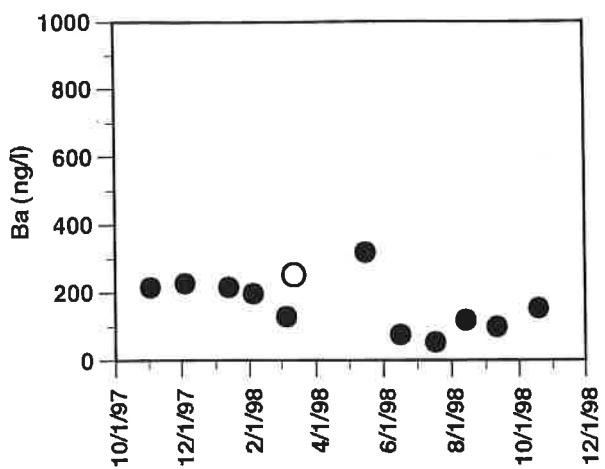
Elliðaár við stöð

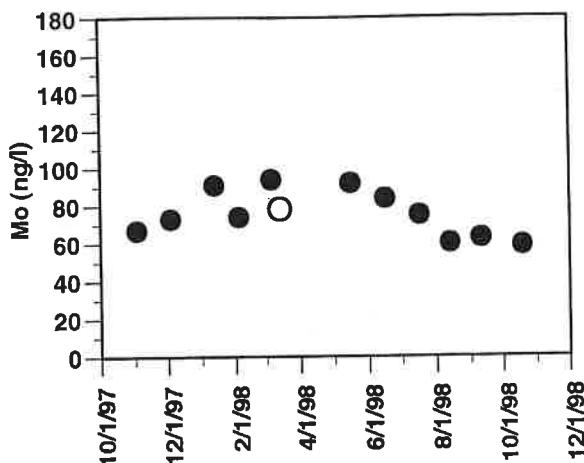
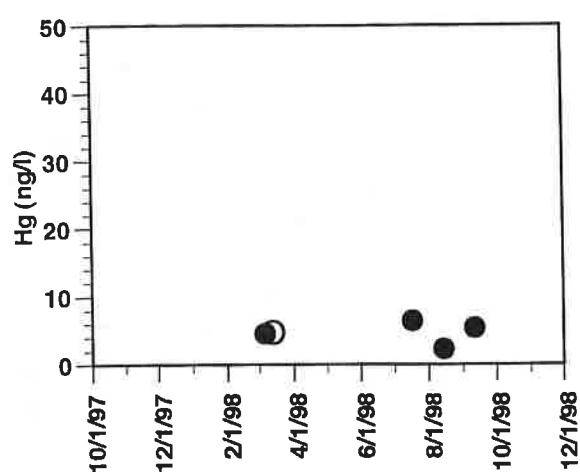
Elliðaár við stöð

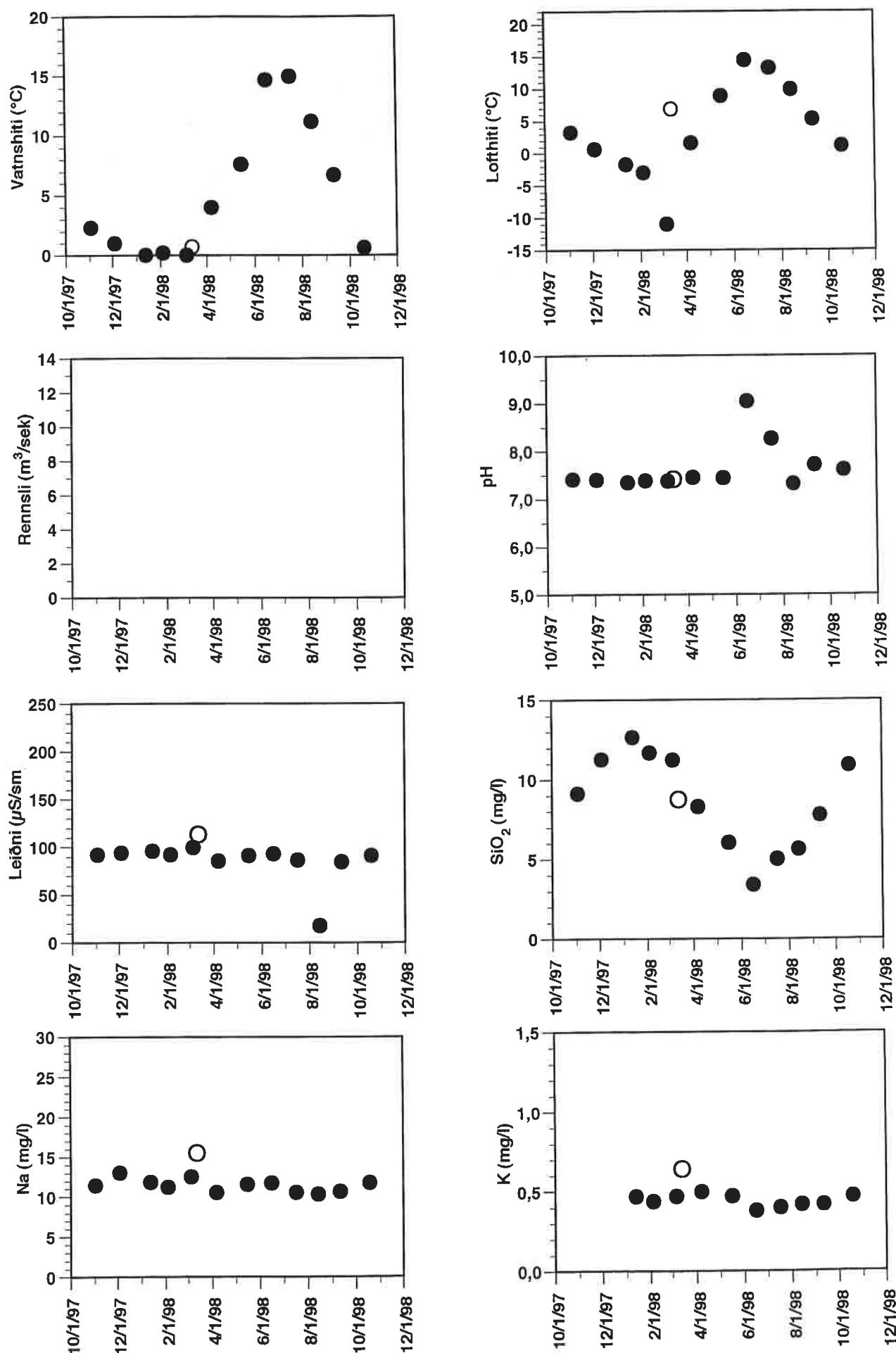
Elliðaár við stöð

Elliðaár við stöð

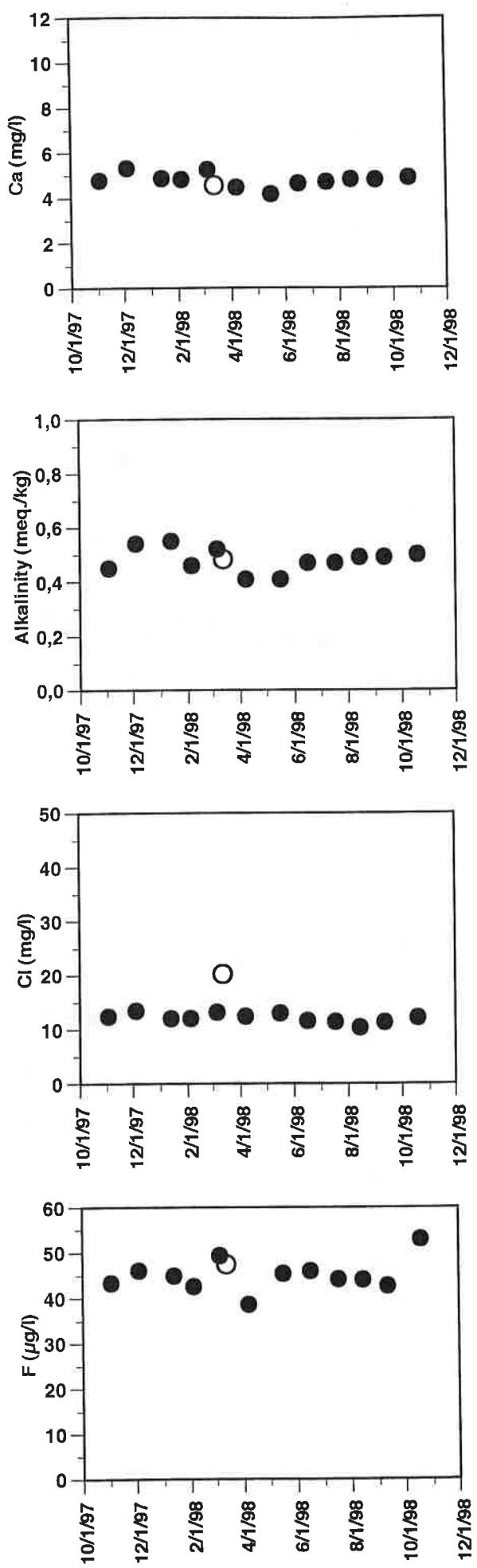
Elliðaár við ósa

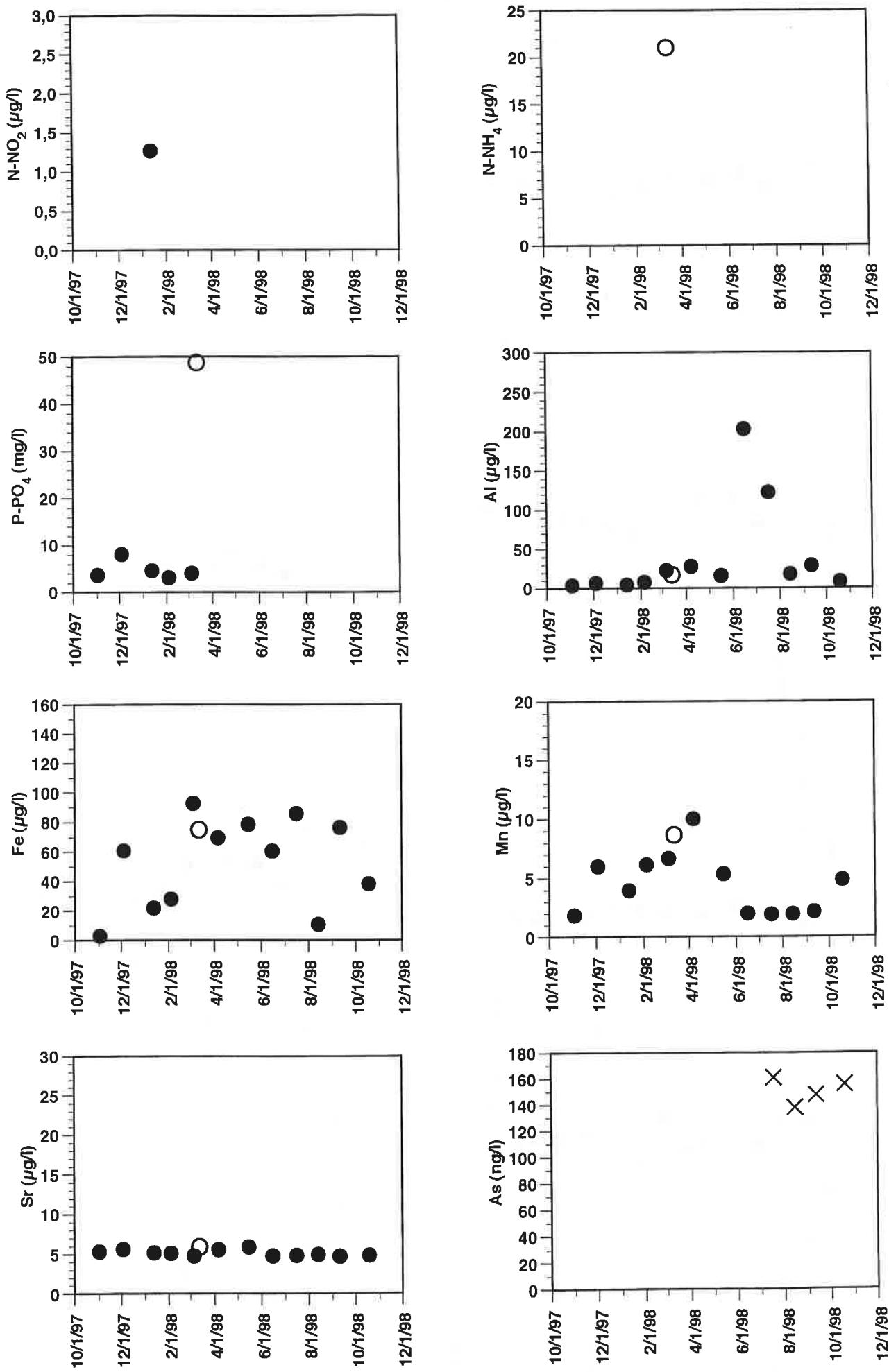
8. mynd. Árstíðabundnar breytingar á hitastigi og efnasamsetningu í Elliðaáum við ósa.

Opnir hringir er sértæk sýni (sjá texta).

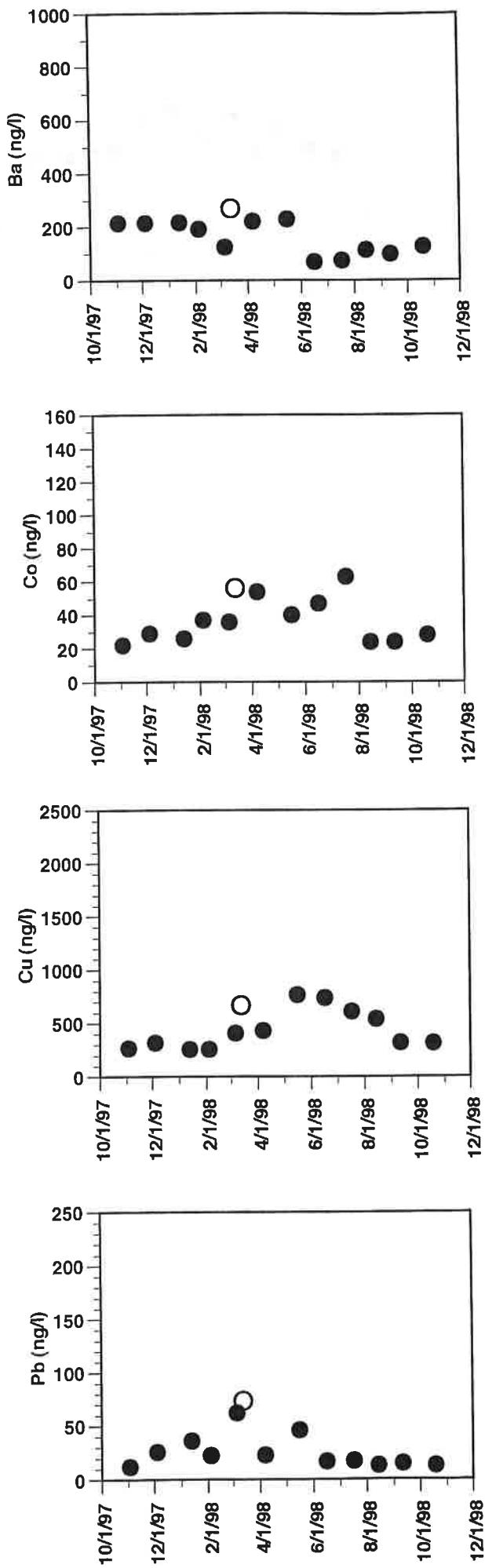
Elliðaár við ósa

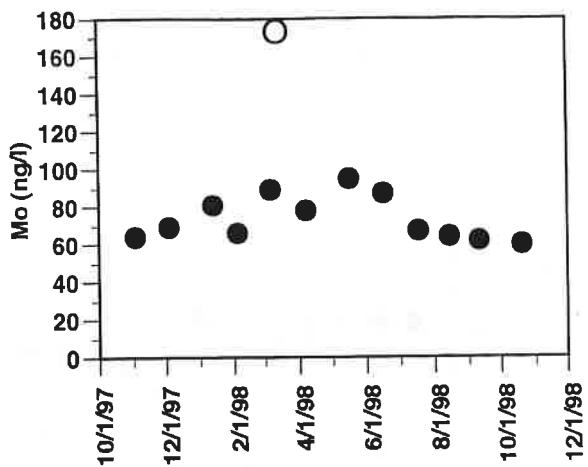
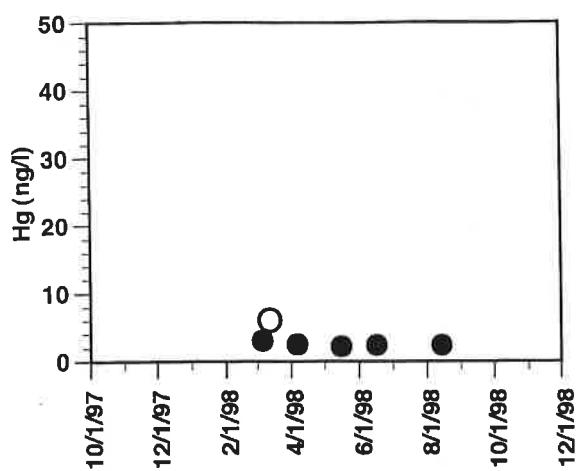
Elliðaár við ósa

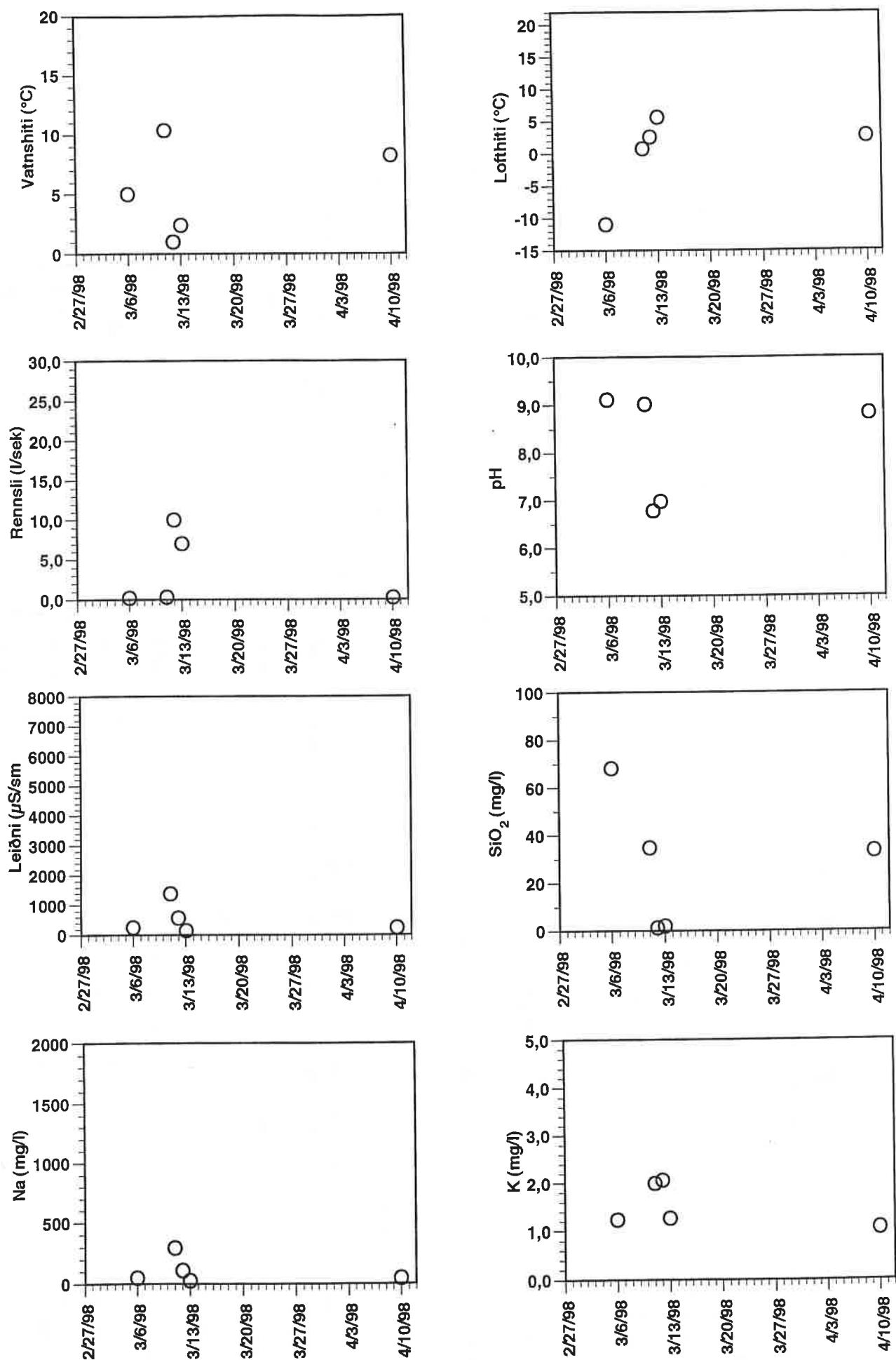
Elliðaár við ósa

Elliðaár við ósa

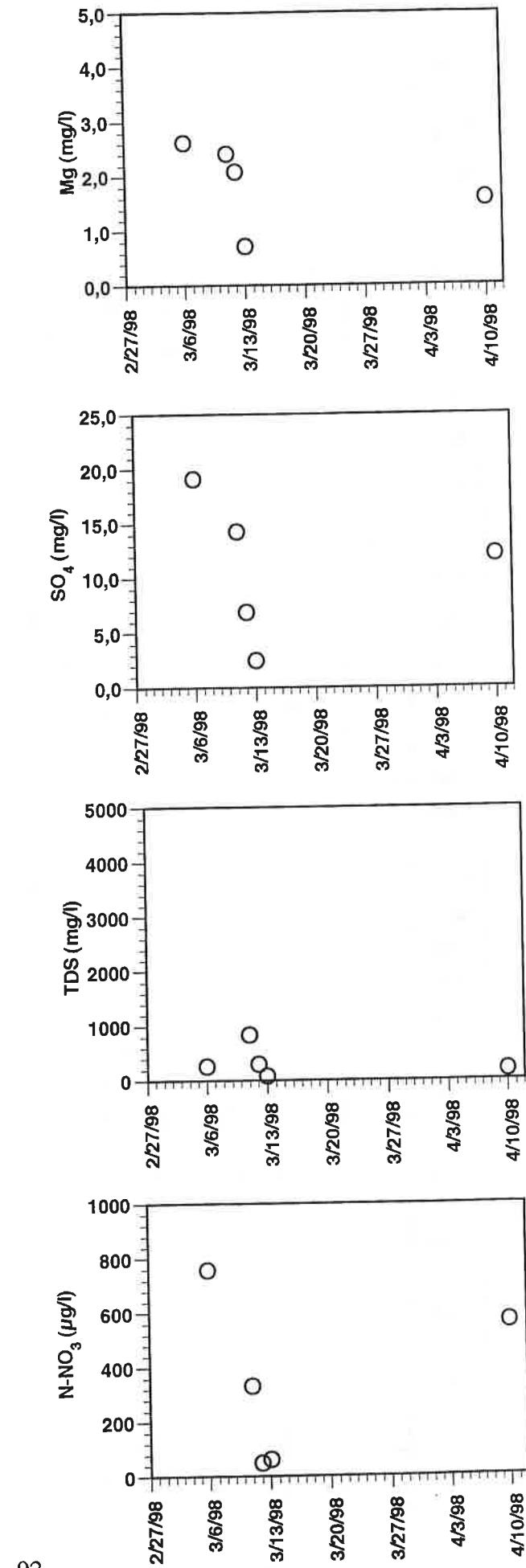
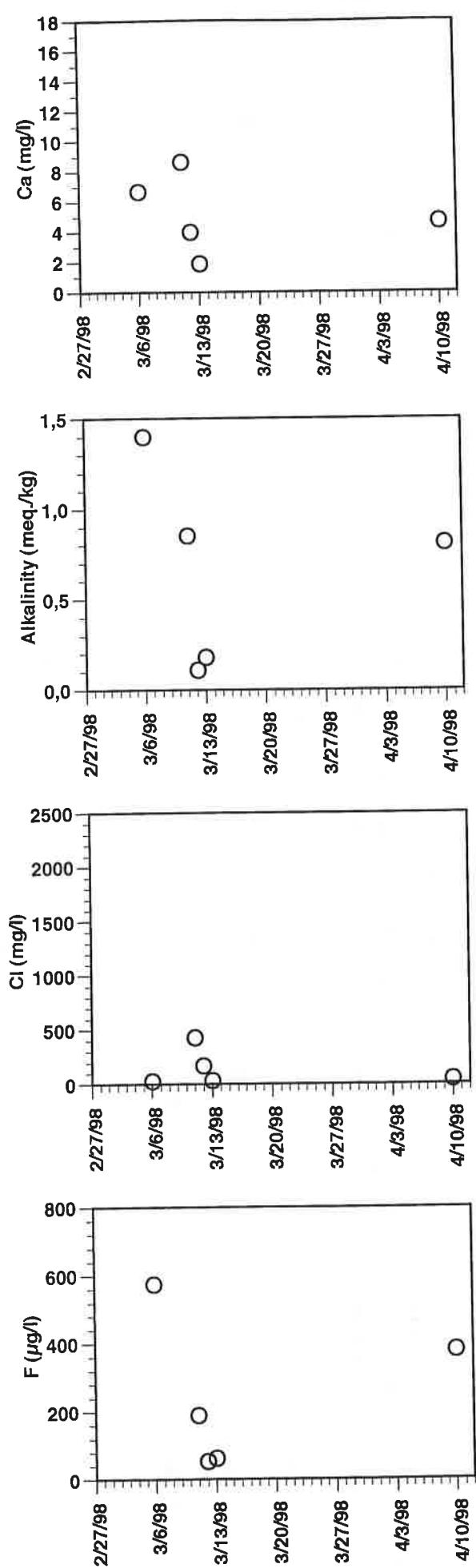

Efra ræsi

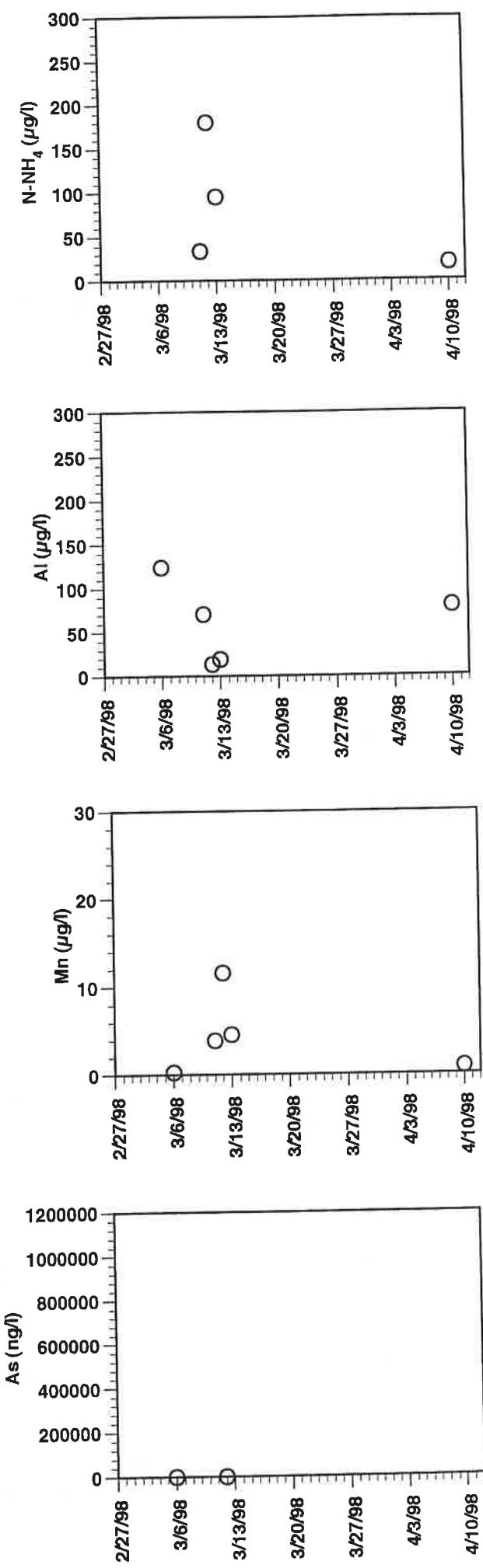
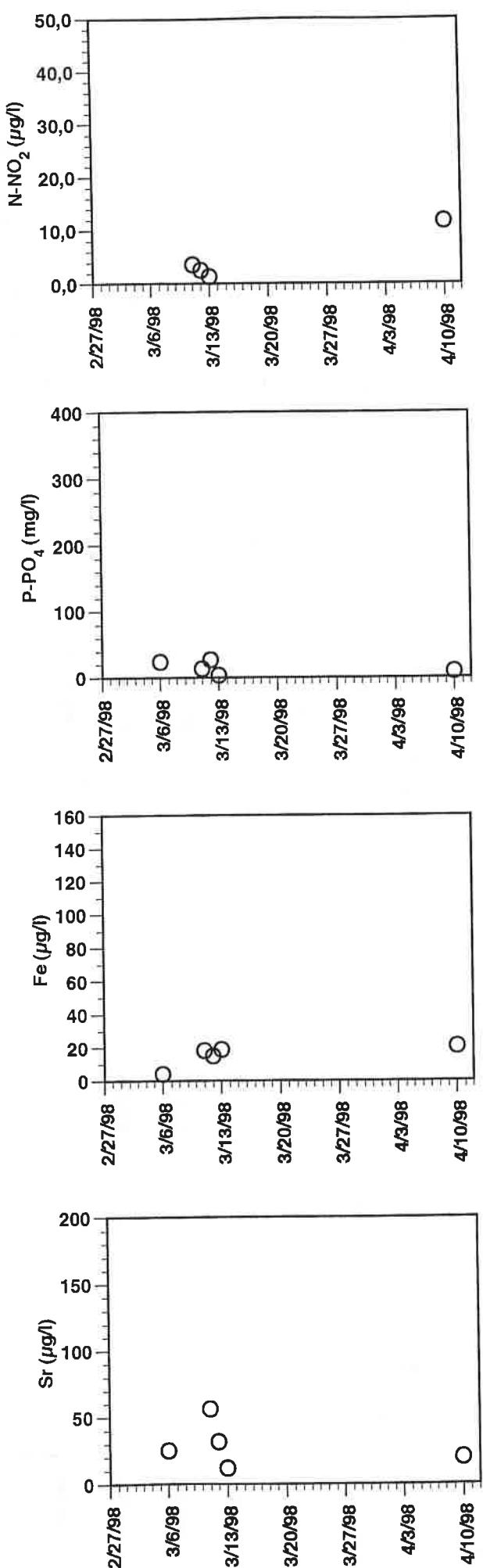

9. mynd. Breytingar á hitastig, rennsli og efnasamsetningu fimm sértækra sýna í efra ræsi.

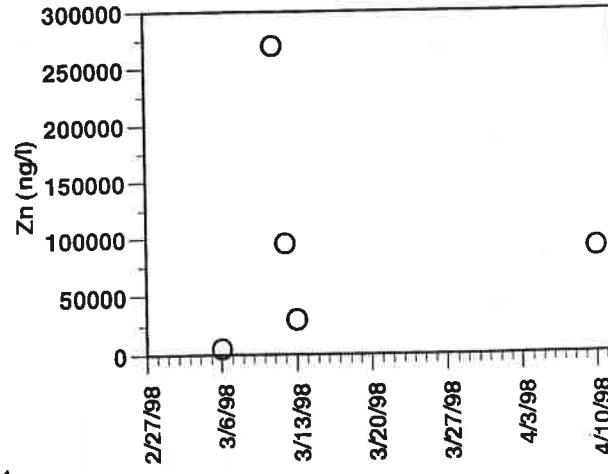
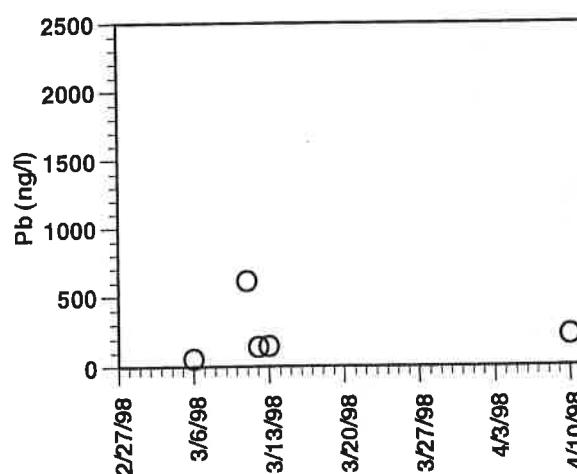
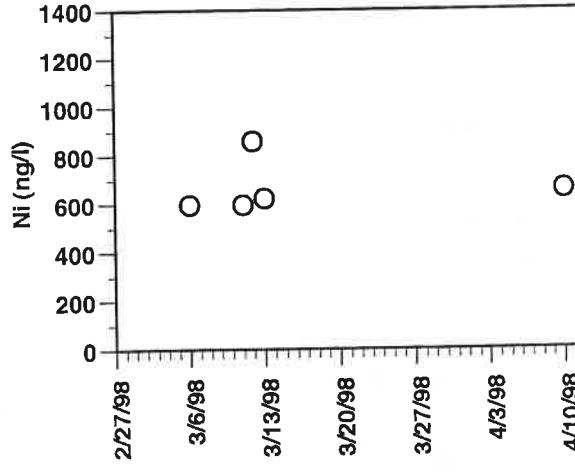
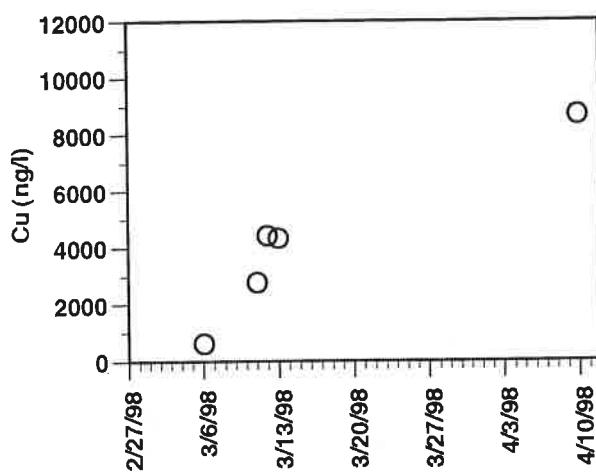
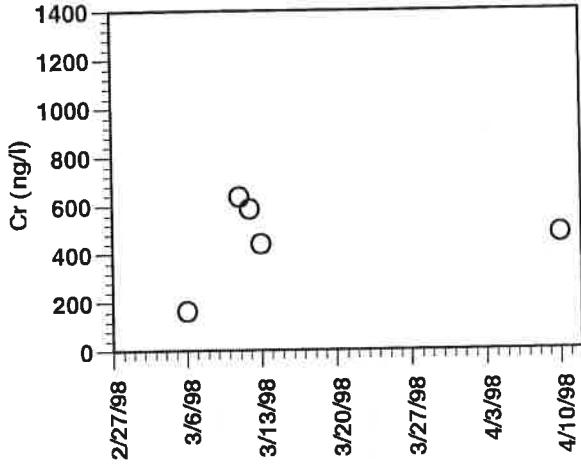
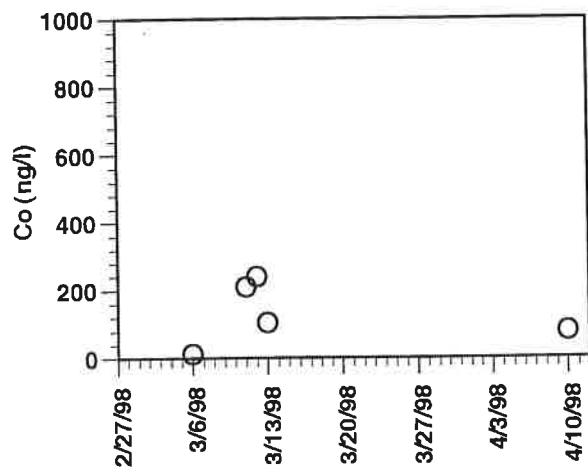
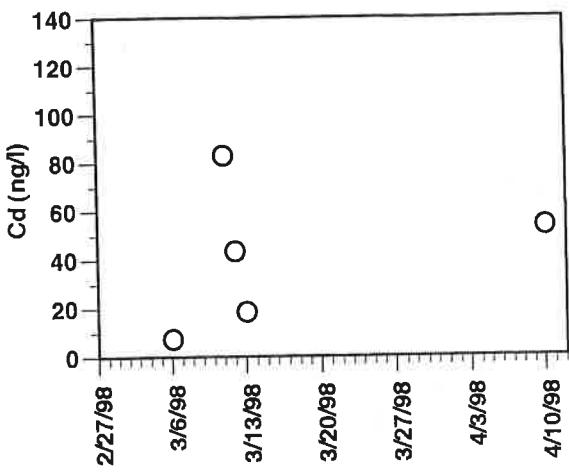
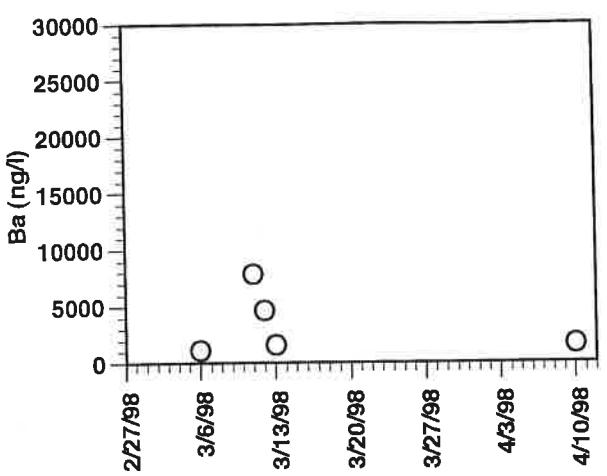
Efra ræsi

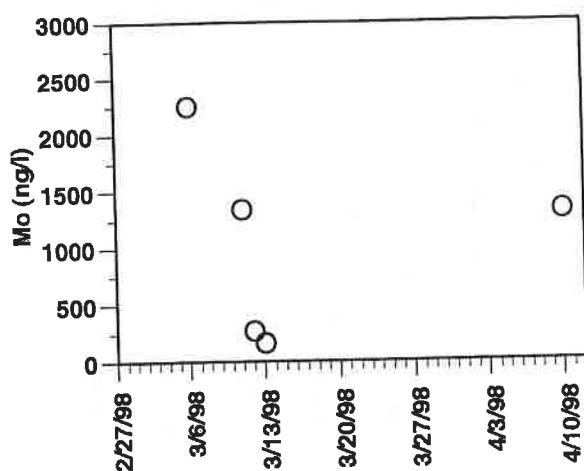
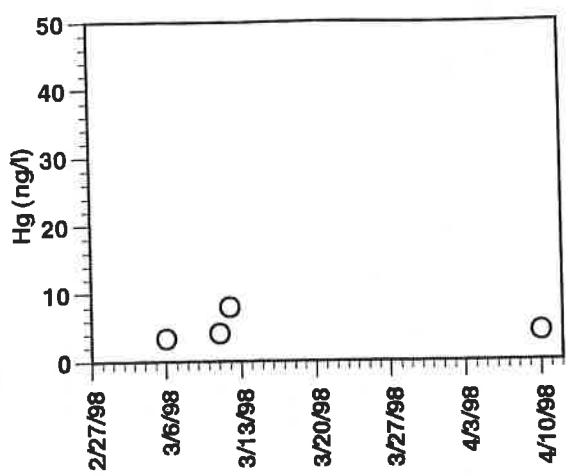
Efra ræsi

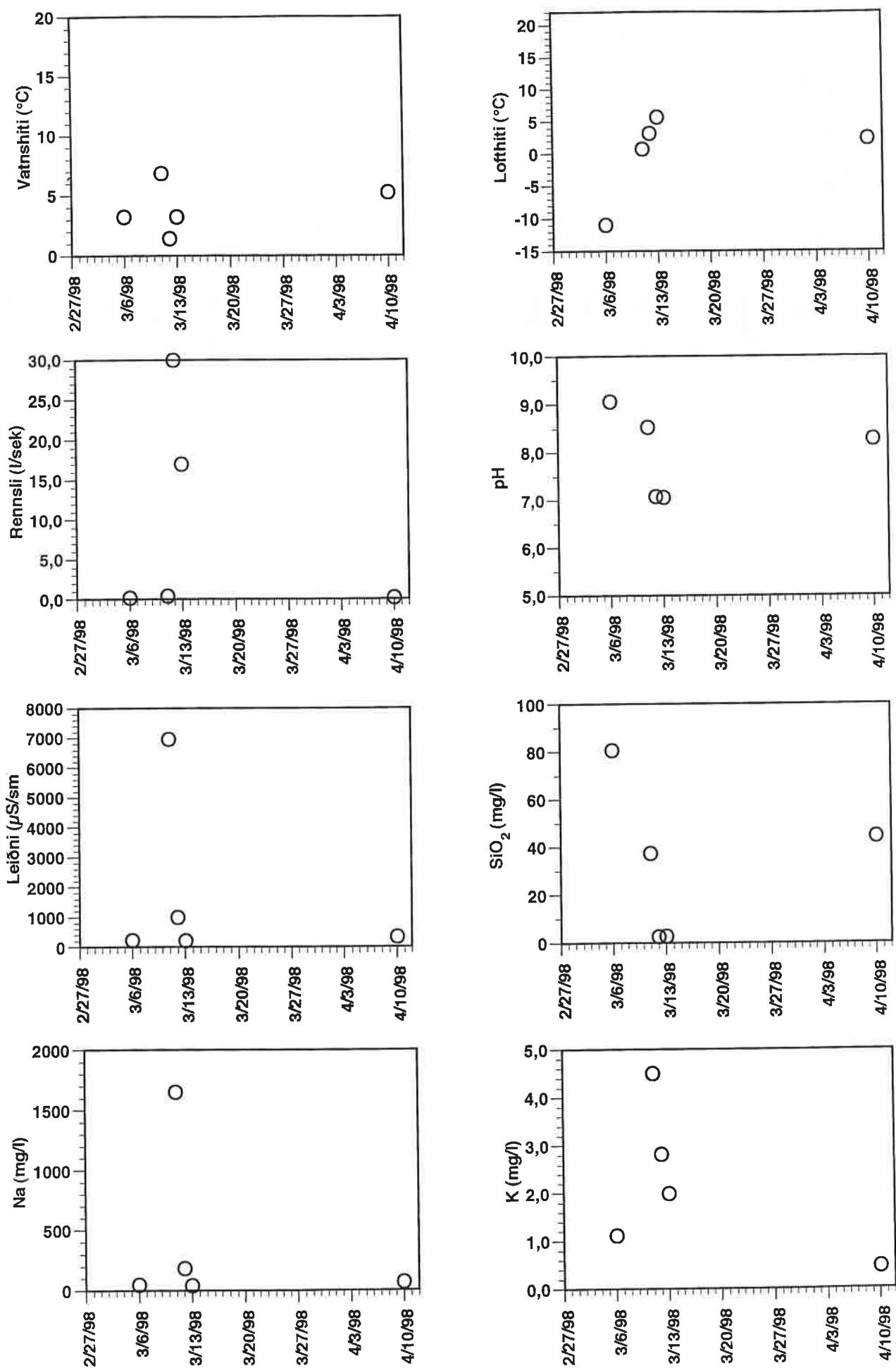
Efra ræsi

Efra ræsi

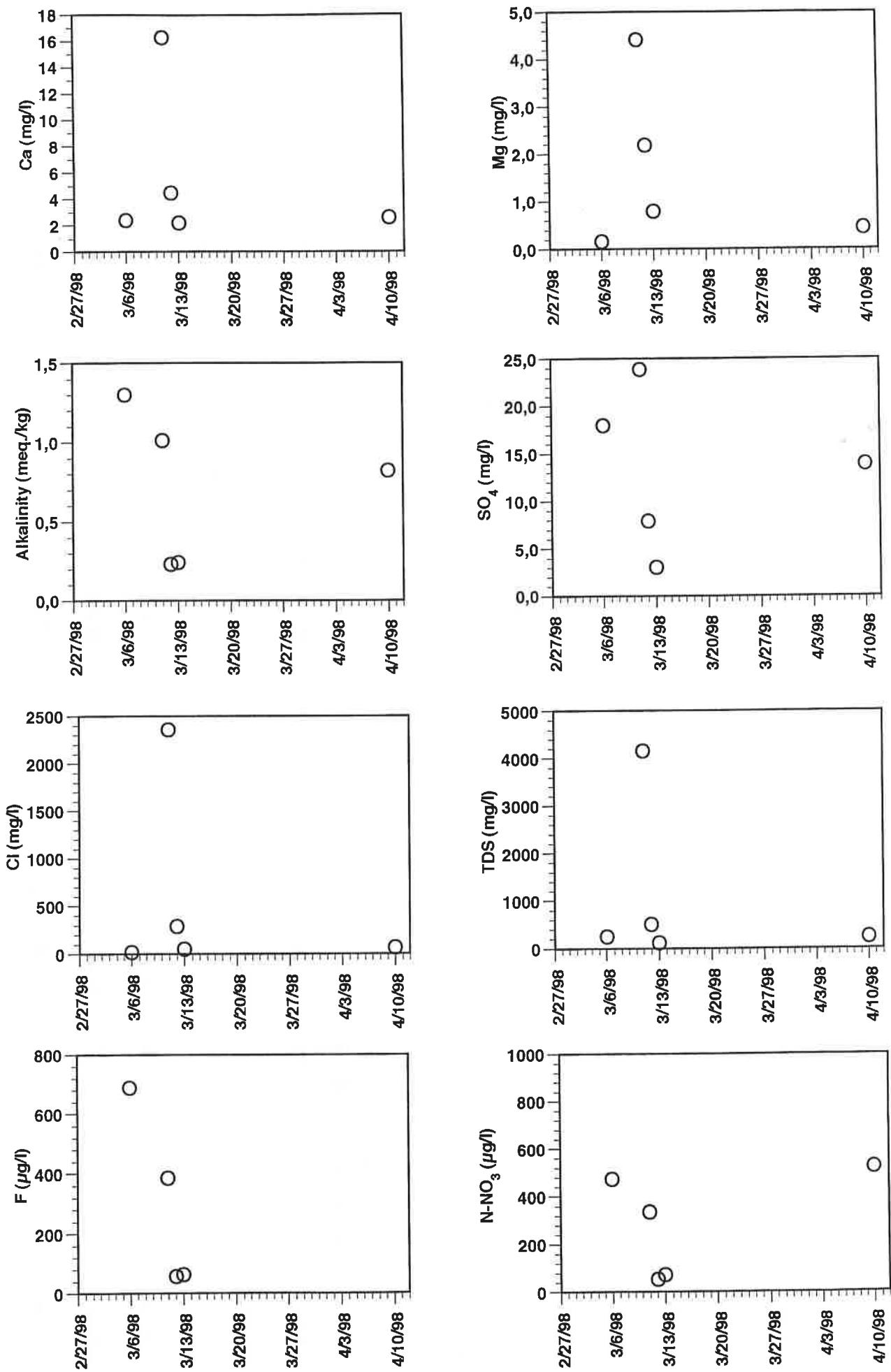

Neðra ræsi

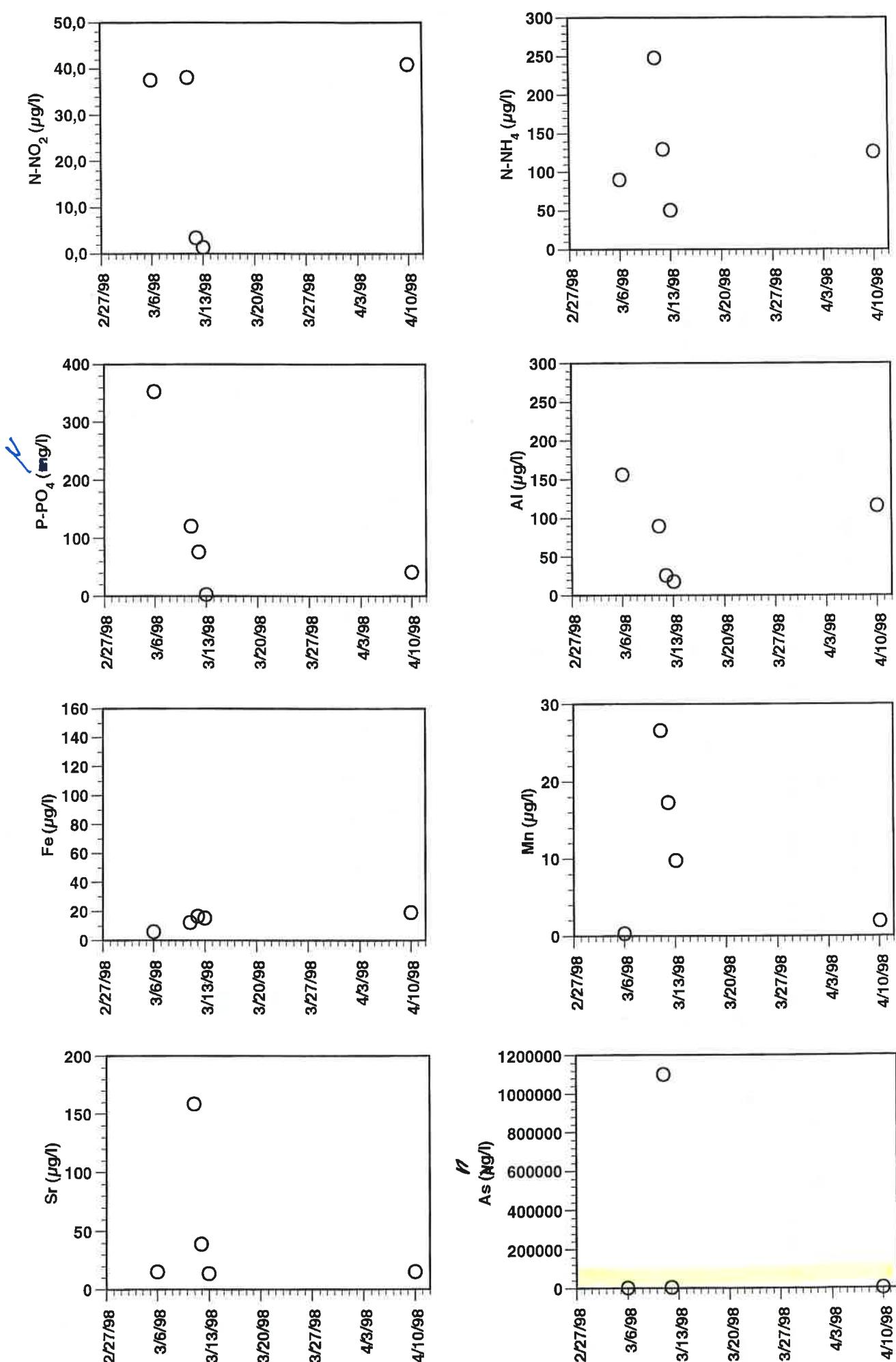

10. mynd. Breytingar á hitastig, rennsli og efnasamsetningu fimm sértækra sýna í neðra ræsi.

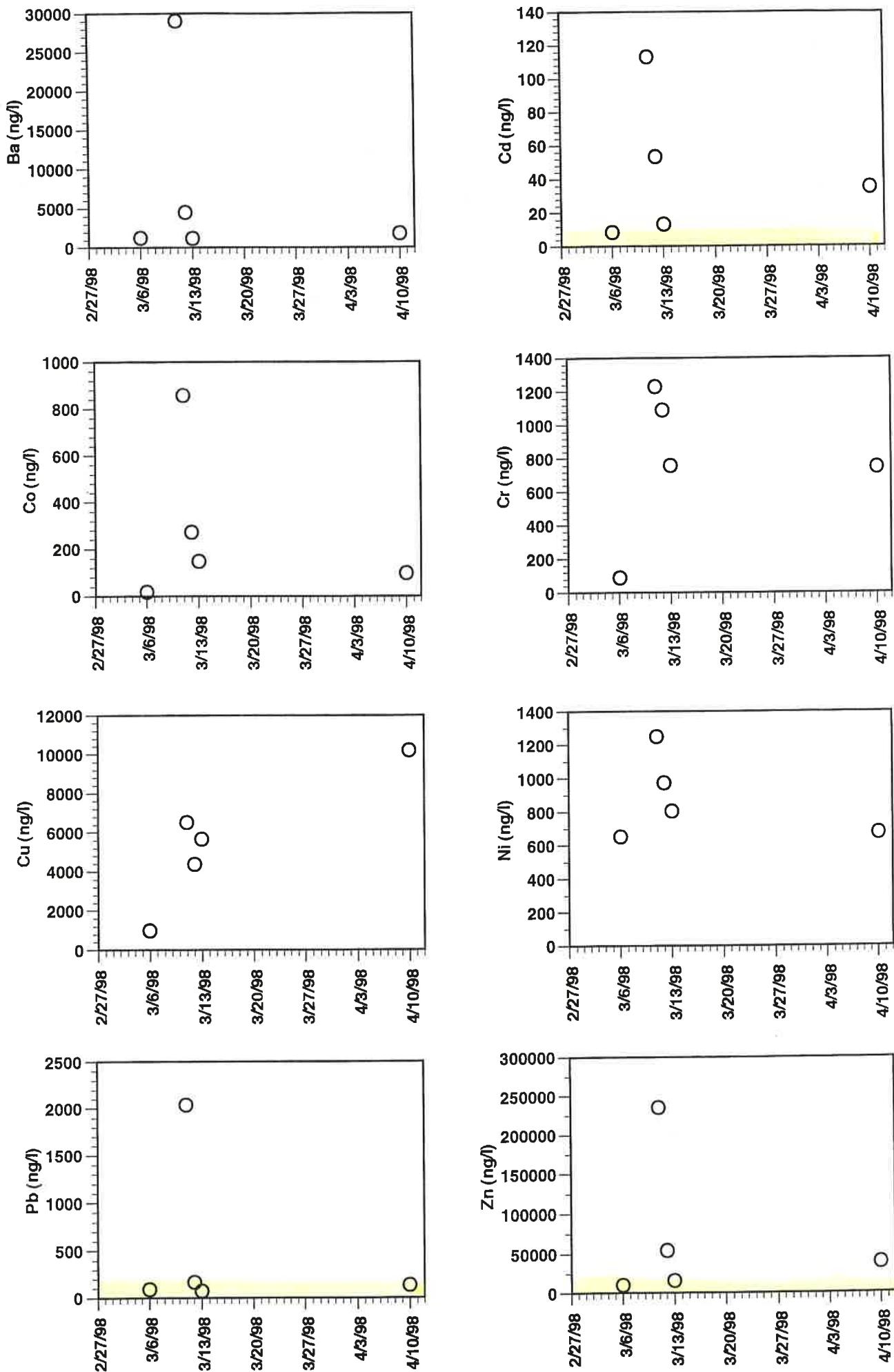
Neðra ræsi

Neðra ræsi

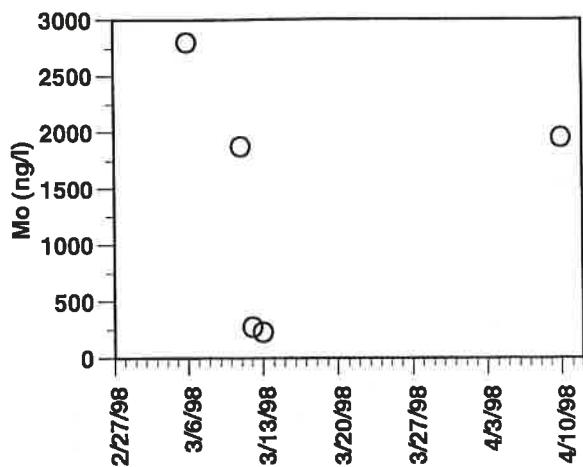
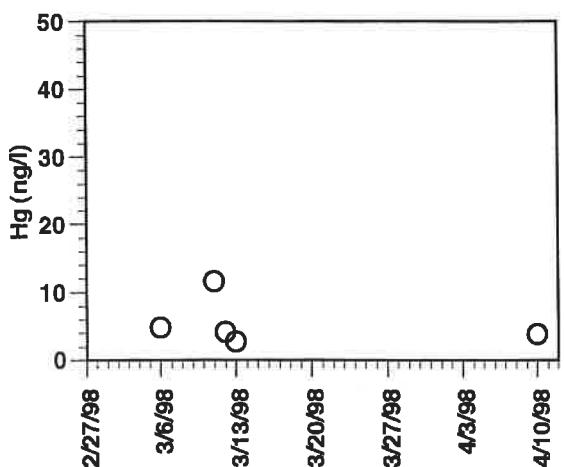

Neðra ræsi

159

Neðra ræsi

Fjöldritunarstofa
Daniels Halldórssonar

